

”HE VAAN HYMYILI”

**Kulttuurienvälisiä vuorovaikutuskokemuksia suomalaisten ja Myanmarin
karenni-pakolaisten välillä SPR:n ystäväpalvelussa**

Saara Rapeli
Pro gradu -tutkielma
Itä-Suomen yliopisto
Yhteiskuntatieteiden ja
kauppatieteiden tiedekunta
Yhteiskuntatieteiden laitos
Sosiaalipsykologian pääaine
Joulukuu 2010

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta,
Yhteiskuntatieteiden laitos
Sosiaalipsykologian pääaine

RAPELI, SAARA: ”He vaan hymyili”. Kulttuurienvälisiä
vuorovaikutuskokemuksia suomalaisten ja Myanmarin karenni-pakolaisten välillä
SPR:n ystäväpalvelussa.

Opinnäytetutkielma, 100 sivua

Ohjaajat: Professori Vilma Hänninen YTT, Mikko Saastamoinen YTL

Joulukuu 2010

Avainsanat: kulttuurienvälinen vuorovaikutus, kulttuurienvälinen kommunikaatio,
karenni, pakolainen

Kaikki ihmisen eleet ja toiminta ovat tiedostamatonta tai tiedostettua viestien lähettämistä muille. Kulttuurienvälisessä kommunikaatiossa näitä viestejä ei välttämättä tunnisteta, jolloin kommunikaatio vaikeutuu tai saattaa muuttua jopa mahdottomaksi. Tutkielmassa tarkastellaan millaisia ovat olleet suomalaisten SPR:n vapaaehtoisten ja Myanmarin karenni-pakolaisten yhteiset kulttuurienväliset vuorovaikutuskokemukset SPR:n ystäväpalvelussa yhdellä paikkakunnalla Suomessa.

Tutkielman laadullinen aineisto koostuu kuuden vapaaehtoisen ja neljän karennin episodisesta haastattelusta. Haastatteluissa selvitettiin vapaaehtoisten ja karennien yhteisiä vuorovaikutuskokemuksia ja heidän näkemyksiään omasta ja toisen kulttuurista. Aineisto on analysoitu teoriaohjaavalla analyysitavalla. Teorianäkökulmana tutkielmassa on käytetty Geert Hofsteden teoriaa kulttuurienvälisistä eroista. Samalla pohdittiin onko haastateltavien kertomuksista löydettävissä Hofsteden teorian mukaisia kulttuurisia piirteitä.

Tulokset ovat jaoteltu teemoihin vuorovaikutus, kulttuurierot ja vapaaehtoistyö. Tulokset viittaavat siihen, että vuorovaikutus vapaaehtoisten ja karennien välillä oli hyvin vaikeaa, mutta silti antoisaa. Syynä vuorovaikutuksen vaikeuteen oli yhteisen kielen puuttuminen, varsinkin ystävyysuhteen alussa, kulttuurien erilaisuus sekä vapaaehtoisten vähäinen tietämys karennien kulttuurista. Vuorovaikutuksen kehittyessä he kuitenkin keksivät myös uusia tapoja kommunikoida keskenään. Hofsteden teorian mukaisia kulttuurillisia ulottuvuuksia oli selkeästi löydettävissä haastateltavien kertomuksista, joiden avulla voidaan myös selittää vuorovaikutusongelmia. Erityisenä erona kulttuurien välillä koettiin karennien kollektivistiset ja suomalaisten individualistiset piirteet. Eroista huolimatta kulttuureissa ajatellaan olevan myös yhtäläisyyksiä. Vapaaehtoiset kertoivat myös kohtaamistaan ongelmista vapaaehtoistyössä, joista merkittävimpänä koettiin paikkakunnan heikot järjestelyt kiintiöpakolaisten vastaanottamiselle.

UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND, Faculty of Social Sciences and
Business Studies
Department of Social Sciences
Social Psychology

SAARA RAPELI, "They just smiled". Intercultural Interaction Experiences
between Finnish Red Cross Volunteers and Karenni Refugees from Myanmar.

Master`s thesis, 100 pages

Advisors: Vilma Hänninen D.Soc.Sc, Mikko Saastamoinen Lic.Soc.Sc

December 2010

Keywords: intercultural interaction, intercultural communication, Karenni,
refugee

All the human gestures and acts are unconscious or conscious messaging to others. In intercultural communication these messages are not necessarily recognized. In these kinds of situations the understanding of the message becomes very difficult or even impossible. The primary aim of this study is to describe the shared intercultural interaction experiences between Finnish Red Cross volunteers and Karenni refugees from Myanmar in Finnish Red Cross Friend service in one city in Finland.

The qualitative material consists of episodic interviews of six volunteers' and four Karennis'. The interviews were focused on different experiences between the volunteers and the Karennis and their opinions of their own culture and the culture of the other. The material was analyzed with theory-driven content analysis. The theory used in the dissertation is Geert Hofstede's theory of intercultural differences. Comparisons with the research material were made in order to find features relating to Hofstede's theory in the narratives of volunteers and Karennis.

The results are divided into three different themes: interaction, cultural differences and volunteer work. These results imply that the interaction between the Karennis and the volunteers was very difficult, but still rewarding. It was indicated that the reasons for the difficulty of interaction were the lack of common language, especially in the beginning of the relationship, the differences between the cultures, and the volunteers' lack of knowledge of Karennis' culture. Evolvement of the interaction also developed new ways of communication between the Karennis and the volunteers. Cultural dimensions according to the Hofstede's theory were found in the stories of the interviewees, which can explain the problems related to interaction. Especial difference experienced between the cultures was the Karennis' collectivist and Finns individualistic cultural features. In spite of the cultural differences, there were thought to be also many similarities within the two cultures. Volunteers discussed also openly about the problems they had faced during the volunteer work, the most significant of which for them was the lack of sufficient arrangements in the city for the refugees.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
1.1 Aiheen valinta	7
1.2 Tutkimuskysymys	8
1.3 Tutkielman rakenne	9
1.4 Tutkielman kannalta keskeisiä käsitteitä	11
2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	13
2.1 Kulttuurienvälinen psykologia	13
2.1.1 Historiaa	13
2.1.2 Kulttuurienvälinen tutkimus sosiaalipsykologiassa	15
2.2 Aikaisempia tutkimuksia	17
3 KULTTUURIENVÄLINEN KOHTAAMINEN, VUOROVAIKUTUS JA KOMMUNIKAATIO	22
3.1 Vuorovaikutus ja kommunikaatio	22
3.2 Kommunikaatioprosessi	24
3.3 Kulttuurienvälinen vuorovaikutus	26
4 HOFSTEDEN KULTTUURILLISTEN ULOTTUVUUKSIEN TEORIA	30
4.1 Valtaetäisyys	31
4.2 Individualismi ja kollektivismi	33
4.3 Feminiinisyys ja maskuliinisuus	34
4.4 Epävarmuuden välttäminen	35
4.5 Pitkän ja lyhyen aikavälin suuntautuminen elämään	37
5 MYANMARIN KARENNIT –MATKA MYANMARISTA SUOMEEN	40
5.1 Myanmar ja Karennivaltio	40
5.2 Thaimaan pakolaisleirit	43
5.3 Kiintiöpakolaisten ottamiseen liittyvä prosessi	44
5.4 Vapaaehtoistoiminta pakolaisen tukena kotoutumisessa	46

6 TUTKIELMAN METODOLOGIA.....	49
6.1 Episodinen haastattelu	49
6.2 Aineiston keruu	51
6.3 Aineiston esikäsittely ja arviointi.....	55
6.4 Aineiston analyysi.....	56
6.5 Tutkijan ja haastateltavan roolit	58
6.6 Tutkielman eettisyys.....	59
7 TULOKSET	62
7.1 Vuorovaikutus ja kommunikaatio	62
7.2 Kokemuksia kulttuurieroista: ”He vaan hymyili.”	66
7.2.1 Valtaetäisyys	69
7.2.2 Kollektiivisuus ja individualistisuus.....	70
7.2.3 Maskuliinisuus ja feminiinisyys	73
7.2.4 Epävarmuuden välttämisen ja pitkän ja lyhyen aikavälin suuntautuminen elämään	74
7.3 Monikulttuurinen vapaaehtoistyö	79
8 POHDINTA.....	83
8.1 Tutkimustulosten tarkastelua	83
8.2 Tutkimuksen arviointia.....	87
8.3 Mahdolliset jatkotutkimukset	88
LÄHDELUETTELO.....	91
LIITTEET.....	97

1 JOHDANTO

Monien paikallisten ja globaalien kaupallisten, poliittisten ja sosiaalisten syiden vuoksi maahanmuutto on kasvanut viime vuosikymmeninä ja sen ennustetaan kasvavan entisestään. Tilastokeskuksen mukaan vuosittainen maahanmuuttajien määrä vuonna 1987 oli 9 142. Vuonna 2009 luku oli jo 26 699. Vuoden 2009 tilastojen mukaan Suomessa asuu noin 155 705 muun maan kansalaista, joista pakolaisia on 34 380. (www.stat.fi¹.) EU-maihin verrattuna Suomi on ollut pitkään suurimmaksi osaksi hyvin homogeeninen maa sisältäen lähes pelkästään suomalaisia. Toisesta maailmansodasta lähtien 1980-luvulle saakka Suomen rajat olivat lähes suljetut maahanmuutolta. Suuriosa maahanmuuttajista oli paluumuuttajia ja venäläisiä, jotka sulautuivat valtaväestöön melko huomaamattomasti ulkonäöltään ja kulttuuriltaan. Voidaan olettaa, että tähän asti suomalaisilla on mahdollisesti ollut hyvin vähän kulttuurienvälisiä vuorovaikutuskokemuksia. Nykyään taas maahanmuuttajia on huomattavasti enemmän, jolloin myös mahdollisuus jakaa sama työpaikka, koulu tai naapurusto on suurempi. (Paananen 2005, 460.)

Maahanmuuttajien kotouttamislain lähtökohtana on maahanmuuttajien kouluttaminen ja tukeminen niin, että he voisivat asua Suomessa hyvin voivina kansalaisina säilyttäen oman kulttuurin ja kielensä (www.finlex.fi). Kulttuurien kohdatessa tapahtuu kuitenkin aina kahdensuuntaista muutosta, ja hyvän kotoutumisen edellytyksenä on paitsi vähemmistön sopeutuminen valtakulttuuriin, myös enemmistökulttuurin sopeutuminen vähemmistöön (Jasinskaja-Lahti 2000, 7). Hyvin harvoin ajatellaan muutosta siitä näkökulmasta, että olisiko tarpeen myös opastaa suomalaisia tulevaan muutokseen. Yhteiskunnan muuttuessa monikulttuuriseksi suomalaisten voisi olla hyvä valmistautua tulevaan muun muassa tutustumalla avoimemmin uusiin kulttuureihin ja maahanmuuttajiin.

Lähivuosien aikana julkisessa asenneympäristössä maahanmuuttoa sekä varsinkin pakolaisia kohtaan on ollut havaittavissa kovenemista. Tämän osoittaa muun

¹ Internet-lähteiden sivustojen osoitteiden pituuden vuoksi käytän tutkielmassa lyhennettyjä osoitteita. Kaikki tarkat sivustojen osoitteet ovat löydettävissä kokonaisuudessaan Internet-lähteet-osiosta tutkielman lopusta.

muassa Elinkeinoelämän Valtuuskunnan (EVA) Työelämän Arvo- ja Asennetutkimus 2010 (21), jonka mukaan asenteet maahanmuuttoa kohtaan olivat suuntautuneet entistä torjuvampaan suuntaan (<http://www.eva.fi>). Mediassa käytävän keskustelun perusteella vaikuttaa siltä, että monet suomalaiset eivät ole valmiita keräämään kulttuurienvälisiä vuorovaikutuskokemuksia. Tässä kaksi esimerkkiä verkkokeskustelusta koskien Helsingin Sanomien kyselyä, jossa noin 60% suomalaisista ei ottaisi lisää maahanmuuttajia.

”60 prosenttia ei ottais enää ainuttakaan maahanmuuttajaa. Tämä ei siis tarkoita sitä että he sanoisivat että nyt pitää maahanmuuttoa pienentää vaan LOPETTAA TYKKÄNÄÄN. Ehkä 30 prosenttia voi pitää jonkinlaista maahanmuuttoa sopivana ja 5 prosenttia nykyisenlaista ja suurimmat maailmanparantajat 5 prussia virheitä haluis lisätä sitä.” Nimimerkki Debatoijass (HS verkkokeskustelu 15.3.2010.)

”No miksi maahanmuuttoa ei kielletä, jos kerran väestön tahto on näin? Henkilökohtaisesti en kaipaa nyt enkä koskaan mitään kulttuurin rikastuttamisia, että kiitos vaan. Poliitikoilla tai virkatahoilla lienee oma lehmä ojassa. Rahaa jaetaan tuosta vain ja halutaan pitää maahanmuuttajia etuasemassa kantaväestöön nähden. Kyllä se työssäkäyvää suututtaa väkisinkin.” Nimimerkki ei elätettäviä (HS verkkokeskustelu 15.3.2010.)

1.1 Aiheen valinta

Suomen Punainen Risti (SPR) tekee paljon töitä monien apua tarvitsevien ihmisten kanssa. Organisaatio auttaa myös Suomeen saapuvia pakolaisia muun muassa ystäväpalvelulla, jossa suomalainen ystävä auttaa ja tukee pakolaisperhettä arkeen liittyvissä asioissa. Tutkimuskohdetta miettiessäni SPR:n SPIRIT-hankkeen monikulttuurinen ystävätoiminta ilmeni juuri sopivana pro gradu -tutkimukseen, koska toiminnassa vapaaehtoiset suomalaiset ystävät ovat vuorovaikutuksessa toisesta kulttuurista tulleiden pakolaisten kanssa (www.oleystava.fi). Toiminnassa he oppivat tuntemaan toisiaan ja toistensa kulttuureita erilaisissa arkipäiväisissä tilanteissa. SPIRIT-hanke kiinnostui ehdotuksestani tutkia vapaaehtoisten ja karennipakolaisten vuorovaikutusta, jonka jälkeen SPR antoi suostumuksensa tutkimukseen ja tukea kulukustannuksiin.

Lähes kaikki löytämäni aikaisemmat tutkimukset, kohdistuen maahanmuuttajien ja suomalaisten vuorovaikutukseen, ovat olleet viranomaisen ja asiakkaan välistä eikä vapaaehtoista pitkäkestoisempaa kanssakäymistä (ks. Maahanmuuttajien integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan elämän eri osa-alueilla -raportti 2009, <http://www.minedu.fi>). Tämä voi osoittaa, että yhteisiä kulttuurienvälisiä positiivisia vuorovaikutustilanteita ja -kokemuksia on verrattaen vähän (ks. Valtonen 1999, Ekholm 1994 ja Kokkonen 2006). Usein tutkimukset ovat koskeneet myös muita maahanmuuttajia tai muita pakolaisia kuin myanmarilaisia, vaikka Suomeen on tullut myanmarilaisia pakolaisia pelkästään vuosina 2005-2009 ainakin 1 245 kiintiöpakolaista, joista myös suuri osa on karenneja (<http://www.migri.fi>).

1.2 Tutkimuskysymys

Tutkimuskysymyksessä keskeiseen rooliin nousee kulttuurienväläinen vuorovaikutus, jonka onnistumisella ja epäonnistumisella voi olla kauaskantoiset vaikutukset keskinäisen kommunikaation ja toimeentulemisen kannalta. Valitsin tutkielman päätutkimuskysymykseksi:

Millaisia ovat olleet SPR:n vapaaehtoisten ja karenni –pakolaisten yhteiset vuorovaikutuskokemukset keskinäisissä tapaamisissa?

Tutkimuskysymys tuo tarkastelun kohteeksi kaksi keskenään hyvin erilaista kulttuuria, jotka kohtaavat erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Vuorovaikutuskokemukset ovat relevantteja tarkastelun kohteita kun halutaan selvittää sitä, minkälaisia haasteita, tunteita tai muita ilmiöitä kahden toisestaan poikkeavan kulttuurin edustajan kohtaamiseen saattaa liittyä. Tutkimuskysymyksen avulla pyritään selvittämään sitä, miten vapaaehtoiset ja karennit itse kokevat nämä tilanteet ja millaisia kokemukset ovat heidän mielestään. Keskityn tutkielmassa siis erityisesti heidän kertomuksiinsa ja heidän subjektiivisiin näkemyksiinsä, joista etsin yhtymäkohtia yleisempään teoreettiseen viitekehukseen kulttuurienvälisestä kohtaamisesta. Tutkielman päätutkimuskysymys käsittelee siis teemoja, jotka liittyvät vahvasti kulttuurienväliseen ja sosiaalipsykologiseen tutkimukseen.

Rajaan tutkimuskysymyksellä aihealueen vain kahteen erilaiseen kulttuuriin ja vain SPR:n ystäväpalveluun osallistuviin vapaaehtoisin ja karenni -pakolaisiin. Tutkielmassa keskitytään hiukan enemmän vapaaehtoisten kertomuksiin kuin karenkien haastatteluihin, kulttuurierojen ja yhteisen kielen puuttumisen vuoksi. Tutkielmassa tarkastellaan myös ilmeneekö kokemuksissa Geert Hofsteden määrittelemiä kulttuurisia ulottuvuuksia. Tätä pyritään selvittämään kysymällä haastateltavilta miten he määrittelevät omia ja toisen kulttuurisia piirteitä. Tällä tutkimuskysymyksen alakysymyksellä saadaan paremmin esille miten haastateltavat ymmärtävät oman ja toisen kulttuurin. Hofsteden kulttuurillisten ulottuvuuksien teoria on tutkielman tärkein teoreettinen viitekehys, jonka avulla voidaan ehkä löytää selkeitä kulttuurillisia eroavaisuuksia haastateltavien kulttuurin väliltä, jotka voivat selittää vuorovaikutuksessa ilmeneviä seikkoja.

Tutkielmassa tarkastellaan suomalaisten SPR:n vapaaehtoisten ja Suomeen muuttaneen karenni-kiintiöpakolaisen yhteisiä vuorovaikutuskokemuksia arjen eri tilanteissa ja järjestetyissä tapaamisissa. Nämä tapaamiset ovat tapahtuneet vajaan vuoden aikana karenkien saapumisesta Suomeen keväällä 2009 haastatteluhetken saakka talvella 2010. Joskus kulttuurienvälinen vuorovaikutuskokemus voi olla sitä, että toinen kertoo miten pesukonetta käytetään ja toinen vain hymyilee. Nämä osittain organisoituun, mutta vapaaehtoiseen kanssakäymiseen perustuvat kokemukset voivat osaltaan antaa viitteitä siitä minkälaista on suomalaisen ja maahanmuuttajan epävirallinen vuorovaikutus Suomessa. Kokemusten perusteella voidaan ehkä myös pohtia, miten positiivisia kulttuurienvälisiä vuorovaikutustilanteita voidaan edistää Suomessa.

1.3 Tutkielman rakenne

Tutkielman ensimmäinen luku eli johdanto sisältää miksi valitsin tutkielman aiheen, avaa tutkimuskysymyksen tarkoituksen ja kertoo tutkielman rakenteesta. Tutkielman toisessa luvussa kerron sosiaalipsykologian näkökulmasta kulttuurienvälisestä tutkimuksesta sosiaalipsykologian tutkimusperinteiden mukaisesti. Kolmannessa luvussa keskityn selittämään enemmän kulttuurienvälisestä kommunikaatiosta ja vuorovaikutuksesta. Kerron siinä

kommunikaatioon liittyvistä useista tekijöistä, koska on tärkeää tietää niistä voidakseen ymmärtää kommunikaation monimutkaisuutta. Neljännessä luvussa käsittelen Geert Hosteden kulttuurienvälisen ulottuvuuksien tutkimusta ja teoriaa, jonka avulla voidaan selittää maailmanlaajuisesti kansallisten kulttuurien eroavaisuuksia.

Viides luku poikkeaa muista luvuista, koska se on lyhyt tietopaketti karenneista, Myanmarista ja kiintiöpakolaisuudesta. Karenneista ja Myanmarista tiedetään yleisesti hyvin vähän, joten ymmärtääkseen vuorovaikutusta kulttuurien välillä on hyvä tietää enemmän karenkien kulttuurista ja taustoista. Lukuun olen myös lisännyt kartan Karennivaltiosta selventääkseni paikan maantieteellistä sijaintia, vaikka vastaavat kuvat eivät kuulu yleiseen tieteelliseen traditioon. Kirjoitan luvussa myös kiintiöpakolaisten sijoitusprosessista, koska se liittyy siihen, miten karennit ovat saapuneet Suomeen. Tietämällä enemmän karenneista ja Myanmarista voidaan myös ymmärtää heidän ja muiden pakolaisten lähtökohtia ja käyttäytymistä, mikä taas auttaa mahdollisissa vuorovaikutustilanteissa heidän kanssaan. Kerron samassa luvussa myös monikulttuurisesta vapaaehtoistyöstä Suomessa, mikä on myös tärkeä ja oleellinen osa tutkielmaa, koska tutkielmassa tarkastellut vuorovaikutuskokemukset tapahtuivat vapaaehtoistoiminnan puitteissa.

Tutkiakseni vapaaehtoisten ja karenkien yhteisiä vuorovaikutuskokemuksia haastattelin kuutta suomalaista SPR:n vapaaehtoista ja neljää karenni –pakolaista keskisuurella paikkakunnalla Suomessa. Paikkakunnan nimeä en voi mainita tutkielmassa suojatakseni haastateltavien anonymiteetin. Karenkien haastattelut kestivät noin 30-40 minuuttia ja vapaaehtoisten haastattelut kestivät noin tunnista yli kahteen tuntiin. Yhteensä haastatteluista kertyi yli 11 tuntia nauhoitettua materiaalia ja 94 sivua litteroitua tekstiä. Kuudes luku käsittelee tarkemmin tutkielman toteuttamiseen liittyviä seikkoja kuten miten haastattelut on tehty, mitä menetelmiä on käytetty ja minkälainen kokemus oli haastatella karenneja ja mitä haasteita tutkimuksen toteuttamiseen liittyi.

Seitsemännessä luvussa esitellään, millaisia yhteiset vuorovaikutuskokemukset olivat vapaaehtoisten ja karenkien kertomuksien mukaisesti. Analysoin haastattelujen tuloksia viiden Hofsteden kulttuurisen ulottuvuuden kautta sekä

kulttuurienvälisen kommunikaatioteorioiden avulla. Esittelen kohdatut kommunikaatio-ongelmat, kulttuurien väliset erot, karennien näkemyksiä suomalaisista sekä vapaaehtoisten kokemuksia monikulttuurisesta vapaaehtoistyöstä. Viimeisessä kahdeksannessa luvussa pohdin tutkimuksen tuloksia, vastausta tutkimuskysymykseen ja tulosten mahdollista yhteiskunnallista merkitystä. Samassa luvussa arvioin itse tutkielmaa ja mahdollisia jatkotutkimuskohteita. Kaikki tutkielmassa käsiteltävät aihealueet ovat olennaisia tutkimuskysymyksen kannalta, jotta kysymykseen voi saada perusteellisen vastauksen.

1.4 Tutkielman kannalta keskeisiä käsitteitä

Maahanmuuttaja on henkilö, joka muuttaa toisesta maasta esimerkiksi työn, opiskelun tai perheen perässä. Maahanmuuttajiin lasketaan myös pakolaiset. Näin ollen maahanmuuttaja -termi on kattokäsite kaikille maahan muuttaville henkilöille. Pakolaiset ovat maahanmuuttajia, joilla on YK:n määrittämä asema. He eivät ole voineet asua enää omassa maassaan sodan, poliittisten, uskonnollisten, rodun, seksuaalisuuden tai aatteiden vuoksi ja he olisivat vaarassa asuessaan kotimaassaan. Turvapaikan hakijat taas saapuvat maahan pyytämään suojaa ja oleskeluoikeutta maasta. Heidän pakolaisuus määritellään hakemuksien perusteella maahanmuuttovirastossa. Kiintiöpakolaiset ovat yleensä pakolaisleireiltä valittuja, jotka ovat YK:n standardien mukaan todettu olevan avun ja uuden kotimaan tarpeessa. Pakolaisten vastaanotto tapahtuu siis sekä pakolaiskiintiön puitteissa että myöntämällä oleskelulupia henkilöille, jotka hakevat kansainvälistä suojelua. Pakolaisia ovat virallisesti kiintiöpakolaiset, myönteisen päätöksen saaneet turvapaikanhakijat ja näiden läheiset perheenjäsenet. (Liebkind 1994, 10; www.migri.fi)

Tutkimuksessani haastatellut karennit ovat kiintiöpakolaisia. He ovat etninen vähemmistökansa Myanmarin hallinnon valtaamalta alueelta. Vaikka heidän oma valtionsa on ollut jo yli 50 vuotta Myanmarin hallinnon alaisena, he eivät koe olevansa myanmarilaisia vaan kareneja. Tämä johtuu myös siitä, että monet heistä ovat viettäneet melkein koko elämänsä Thaimaassa pakolaisleireillä. Käytän tutkielmassa Myanmar -nimeä entisestä Burmasta, koska Suomessa

ulkoasiainministeriö käyttää valtiosta samaa nimeä. Yhdistyneet Kansakunnat käyttävää myös Myanmar -nimeä. Monet valtiot käyttävät edelleen nimeä Burma, koska eivät halua tukea maan sotilashallinnon toimintaa. YK käyttää nimeä Myanmar, koska Myanmar on kyseisen organisaation jäsen.

Monikulttuurisuudella tarkoitan sitä, kuinka varsinkin kansalliset kulttuurit muuttuvat yhden kulttuurin kansoista monien eri kulttuurien kansoiksi, esimerkiksi Suomen väestörakenne on muuttunut muutaman vähemmistökulttuurin valtiosta 174 eri kansallisuuden maaksi (www.migri.fi). Joka puolella maailmaa kulttuurit sekoittuvat keskenään ja usein arki kotona, kouluissa ja työpaikoilla tapahtuu hyvin monikulttuurisessa ympäristössä. Monikulttuurisuuskäsite usein viittaa myös kulttuurien välillä tapahtuvaan vuorovaikutukseen, mutta tässä tutkielmassa en tarkoita sitä, vaan niissä tapauksissa käytän käsitettä kulttuurienvälinen vuorovaikutus.

Kulttuurienvälinen vuorovaikutus tarkoittaa kahden tai useamman kulttuurin jäsenten keskinäistä vuorovaikutusta, jolloin eri osapuolet vaikuttavat kommunikoinnillaan toisiinsa. Kulttuurienvälisellä kommunikoinnilla tarkoitetaan tutkielmassani kahden eri kulttuurin edustajan välisiä tiedostamattomia, tiedostettuja, verbaalisia ja nonverbaalisia viestejä. Kulttuurit määrittävät paljon vuorovaikutus- ja kommunikointitapojamme, jolloin on hyvin todennäköistä, että eri kulttuurien jäsenet koittavat kommunikoida oman kulttuurinsa tavoilla eri kulttuurien jäsenille, jotka eivät välttämättä ymmärrä viestien merkityksiä. Näiden eri tapojen vuoksi kulttuurienvälinen vuorovaikutus ja kommunikaatio voivat olla hyvin monimutkaisia. Tutkielmassa käytän termiä kulttuurienvälinen enkä kulttuurien välinen, koska olen huomannut kulttuurienvälisen olevan käytetympi muoto. (ks. Weaver 1994, Singer 1998.)

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Perustellakseni kaikki tutkimuksen kannalta tärkeät asiat sosiaalipsykologisesti, on myös kerrottava kulttuurienvälisen psykologian historiasta, tutkimuksesta ja sen merkityksestä sosiaalipsykologiassa. Tässä luvussa kerron myös aikaisemmista tutkimuksista liittyen aiheeseen, vaikka ne eivät olekaan kaikki lähtökohtaisesti sosiaalipsykologisia tutkimuksia, ne ovat relevantteja myös sosiaalipsykologiassa ja etenkin tämän tutkielman kannalta.

2.1 Kulttuurienvälinen psykologia

Kulttuurienvälinen psykologia (cross-cultural psychology) on perinteisen psykologian kehittyvä osa-alue. Adamopoulos ja Lonner (2001, 15) yhtyvät Berry ym. luomaan määritelmään kulttuurienvälisestä psykologiasta erilaisuuksien ja samanlaisuuksien tutkimuksena yksilön toiminnassa eri kulttuureissa ja etnisissä ryhmissä. Tiede tutkii suhteita psykologisten ja sosiokulttuuristen, ekologisten ja biologisten muuttujien välillä. Tavoitteena tieteellä on kehittää kattavampaa ja universaalimpaa psykologiaa, vertailla selkeää tai epäsuoraa ajattelua ja käyttäytymistä eri kulttuureissa. (Emt. 21.) Tiede pyrkii tulevaisuudessa ennen kaikkea kehittämään universaaleja psykologisten prosessien teorioita, joita voidaan soveltaa kaikkiin ihmisiin kulttuurista huolimatta (Matsumoto 2001, 3). Toki on ymmärrettävää, että sellaisia teorioita on erittäin vaikea toteuttaa, mutta niiden avulla voitaisiin kehittää muun muassa työolosuhteita, terapiaa ja sosiaalista vuorovaikutusta. Kuten Hofstede & Hofstede (2005, 52) kirjoittavat, esimerkiksi psykiatrit ja psykoanalytikit ottavat muun muassa perheen historian merkityksen työssään huomioon, mutta eivät huomioi sen kulttuurillista kontekstia, mikä on erittäin olennaista.

2.1.1 Historiaa

Sosiaalipsykologiaan liittyi jo kauan aikaa sitten kansojen tutkiminen ja niiden tutkimisen tärkeys, mutta sitten se unohdettiin vuosikymmeniksi. 1800-luvulla pohdittiin ihmisten alkuperää ja rotujen samanlaisuuksia ja erilaisuuksia, jopa

hyvin rasistisesti ja epärationaalisesti erotellen viisaammat tyhmemmistä. Aikana oli myös edistyneempiä ajattelijaita, jotka pohtivat ihmisyyden ajattelukyvyn universaaliutta. Psykologian tutkija Jussi Silvonen (1999, 21) kuvaa saksalaisen antropologin Theodor Waitzin (1821-1864) näkemystä aiheesta 1859 julkaistussa kirjassa *Anthropologie der Naturvölker*, jossa puolustetaan ihmiskunnan psyykkistä yhtenäisyyttä: *"Kaikilla roduilla on potentiaalisesti samanlaiset mahdollisuudet kehitykseen, näiden mahdollisuuksien realisoituminen puolestaan on riippuvainen kulloisestakin kulttuurista. Waitz kysyy mikä on yhteistä kaikille ihmisille, myös niin sanotut villit mukaan lukien. Vastaus on ilmeinen: kieli. " Jopa kaikkein barbaarisimmilla kansoilla on kieli, jolla on enemmän tai vähemmän säännöllinen kieliopillinen rakenne."* (Waitz, Jahodan 1992,102 mukaan)". Waitzin näkemys pitää paikkansa mielestäni edelleenkin, vaikka silloin tai nykyäänkään monet eivät ole hänen kanssaan samaa mieltä. (Silvonen 1999, 21.)

Wilhelm Wundt käsitteli samoihin asioihin liittyviä teemoja. Häntä pidetään tärkeänä psykologian tieteellisenä kehittäjänä. Monista hänen saavutuksistaan tässä oleellisena on, että hän oli historiallisen ja vertailevan kansainpsykologian tutkimuksen esitaistelija, mihin liittyi kielen, tapojen, myyttien ja lakien psykologinen tutkimus. Kansainpsykologia oli kulttuuripsykologian ensimmäinen muoto. Jo vuonna 1860 ilmestyi kansainpsykologian ja kielitieteen aikakauslehti, joka oli ensimmäinen sen aikaisen kulttuuripsykologian tärkeä foorumi. Wundtin kansainpsykologiassa oleellista on yksilön ja kulttuurin vuorovaikutus. Ihminen luo omalla toiminnallaan kulttuurin 'toisena luontonaan' joka taas ohjaa ihmisen kehitystä. Tämä näkemys on edelleen kiinnostava kulttuuripsykologiassa, koska siinä erotellaan ns. toinen luonto ja nähdään mekanismeja, jotka välittävät yksilön psyykeä ja kulttuurin elementtejä. Wundt ei myöskään uskonut yksilöön, jota voitaisiin erottaa sen yhteisöstä. Wundt näki jo kauan aikaa sitten, että kulttuurin tutkimus on osa psykologiaa. Ajanjaksolla oli myös muita, jotka olivat suuntautuneet kansainpsykologiaan, kuten Erich Stern, mutta tämän jälkeen kulttuuripsykologia hävisi pitkäksi ajanjaksoksi lähes kokonaan pois psykologian tutkimuskentältä. (Silvonen 1999, 22, 25-29.)

1990-luvulla vanhan ajan kulttuuripsykologian piirteitä löytyi taas uudestaan. Nykyinen kulttuuripsykologia painottuu enemmän erillisten yksilöiden sijaan

ihmisyhteisöissä ja erilaisissa vuorovaikutuskuvioissa eläviin yksilöihin. Tutkijasta tulee myös osa tutkimusta, eikä hän ole enää täysin ulkopuolinen tarkkailija. Käsitys kielestä on myös muuttunut keskeiseksi todellisuuden ja tietoisuuden rakentamisen välineeksi, jolloin kiinnostus mittaamiseen on siirtynyt kertomusten ymmärtävään tulkintaan. Enää ei haeta objektiivisia lakeja vaan kulttuurisia sääntöjä ja jaettuja tarinoita. (Silvonen 1999, 35-37.)

2.1.2 Kulttuurienvälinen tutkimus sosiaalipsykologiassa

Ennen 1960-lukua ei ollut muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta tehty tutkimuksia, jotka tarkastelisivat käyttäytymisessä ilmeneviä eroja eri kulttuuriympäristöjen välillä. Serpellin (1978, 16) mukaan länsimaisten psykologien keskuudessa on ollut vallalla käsitys, että kaikki ihmiset ovat suurin piirtein samanlaisia kuin tutkitut länsimaalaiset tai sitten niin erikoisia, että heitä on pitänyt tutkia erillisenä ryhmänä. Sosiaalipsykologia on osaltaan inspiroinut kulttuurienvälisen psykologian kehitystä ja syntyä. Matsumoton mukaan (2001, 35) professori Harry C. Triandis on yksi suuntauksen vaikuttajista ja kehittäjistä. Yksi Triandiksen (1994, xv) perusteista uudelle suuntaukselle oli se, että hänen mielestään sen aikakauden sosiaalipsykologia ei riittänyt selittämään kulttuurienvälisiä eroja. Monet sosiaalipsykologiset teorit ovat kehitetty länsimaissa ja testattu enimmäkseen amerikkalaisilla yliopisto-opiskelijoilla. Silti 70 % maailman väestöstä on muita kuin länsimaalaisia. Näitä tutkimuksia on kuitenkin yritetty yleistää moniin kulttuureihin ympäri maailmaa, mikä on myöhemmin todettu vääräksi lähtökohdaksi. Jokaisen kulttuurin peruslähtökohdat tulisi huomioida yleistettäessä teorioita.

Kulttuuri voidaan ajatella olevan symbolien, käyttäytymisen ja ihmisten tekemien fyysisten tuotteiden syy ja seuraus, kuten kulttuuri ja sosiaalinen järjestelmä vaikuttavat vastavuoroisesti toisiinsa. Lukuisat alakulttuurit ovat taas osa kansallisia kulttuureita, vaikka joskus ulottuvat myös yli kansallisten rajojen ympäri maailmaa. Yksilöt voivat elää eri kulttuureissa ajan myötä tai yhtä aikaa, kantaen mukanaan vaihtelevia osa-alueita jokaisesta kulttuurista jonka ovat kokeneet. Sosiologien Karen Miller-Loessin ja John N. Parkerin mielestä osaksi näiden monimutkaisuuksien vuoksi on helpompaa keskittyä tutkimaan kansallisia

kulttuureita ja verrata niitä tutkimusyksikköinä, koska se on helppokäyttöisempää, vaikka ei vastaa kirjaimellisesti kulttuurin monimuotoista määritelmää. (Miller-Loessi & Parker 2003, 530-531.)

On olemassa monia syitä, miksi kulttuurienvälistä tutkimusta pitää tehdä. Tärkein syy on ehkä se, että maailmassa tapahtuu enemmän ja enemmän sellaisia asioita, jotka ylittävät kulttuurien rajat. Tämän ymmärtämiseen ja muutoksista selviytymiseen tarvitaan sosiaalipsykologista näkemystä. Kulttuurienvälinen tutkimus myös auttaa huomioimaan perinteisen sosiaalipsykologian ennakkoluuloja ja mahdollisia virhepäätelmiä. Uskontojen, poliittisten rakenteiden ja lakijärjestelmien tapaan myös sosiaalipsykologia on kulttuurinen tuote. Suurin osa sosiaalipsykologian teorioista on tehty perustuen länsimaisiin näkökulmiin ja niitä on testattu lähes pelkästään länsimaisen kulttuurin sisällä.

Yleisestikin ajateltuna tarve kulttuurienväliselle ymmärtämiselle on kiireellinen. Miller-Loessi ja Parker (2003, 532) siteeraa Smithin ja Bondin (1999) mielipidettä siitä, että monet maailmassa tällä hetkellä tapahtuvat syvien kriittisten tapausten juuret ovat kulttuurien sisällä. Silti tällä hetkellä kansallisia ja kansainvälisiä jännitteitä, mukaan lukien rauhaa uhkaavia tekijöitä, ei osata ratkaista tämänhetkisin taidoilla ja tiedoilla. Miller-Loessin ja Parkerin mielestä kulttuuristen ja kansallisten erojen ymmärtäminen on sosiaalipsykologialta tärkeä avustus, jonka se voi antaa tämän päivän päättäjille. Kulttuurien- ja kansojenvälisellä sosiaalipsykologialla on suurta potentiaalia ja käyttövalmiutta hallituksissa, yrityksissä ja korkeammassa koulutuksessa. (Emt. 531-532.)

Kulttuurienvälistä tutkimusta voidaan käyttää sosiaalipsykologisten prosessien samanlaisuuksien ja eroavaisuuksien tutkimiseen eri kulttuureissa. Emic-lähestymistapa tarkoittaa käyttäytymisen tutkimista systeemin sisäpuolelta, sen omin käsittein. Etic tarkoittaa käyttäytymisen tutkimista ulkopuolisesta positioista, esimerkiksi kahden kulttuurin tutkimista ulkopuolisena ja vertailemalla niitä. Miller-Loessi ja Parker esittelevät esimerkin Luriian kulttuurienvälisestä tutkimuksesta, jossa todetaan kuinka eri tavalla sosiaalipsykologiset itsestäänselvytykset voikaan olla länsimaiden ulkopuolella. Luriia (1974) teki kyselytutkimuksen maanviljelijöille Uzbekistanian syrjäseuduilla 1930-luvun alussa, jossa pyydettiin heitä kuvailemaan itseään. He vastasivat kertoen

tapahtumista, joita oli tapahtunut heidän elämässään, ulkopuolisista tekijöistä, kuten kuvauksia naapureistaan ja arviointeja heidän ryhmästään käyttäen sanaa me ennemmin kuin minä. Länsimaissa on ajateltu itsestään selvyytensä, että yksilö on erillinen ryhmästä ja ympäristöstään, mutta näihin ihmisiin tällainen teoria ei kuitenkaan päde. Tällaisten uusien näkökulmien löytäminen kulttuureista voi johtaa teorioiden rakentamisen kehittymiseen. Voi myös olla, että joitakin osa-alueita ei koskaan löydetä, jos kulttuurienvälisiä tutkimuksia ei tehdä. (Miller-Loessi & Parker 2003, 532, 535.)

2.2 Aikaisempia tutkimuksia

Suomessa on tutkittu monista eri näkökulmista maahanmuuttajien kotoutumiseen liittyviä tekijöitä. On tutkittu työllistymistä, perheitä, asumista, kokemuksia ja tunteita, syrjintää ja rasismia, vuorovaikutussuhteita erilaisten viranomaisten kanssa jne. (ks. Maahanmuuttajien integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan elämän eri osa-alueilla 2009). Monin eri tavoin pyritään muuttamaan Suomea monikulttuurisemmaksi, suvaitsevammaksi ja muun muassa viranomaistyötä sujuvammaksi kaikkia osapuolia kohtaan. Toistaiseksi on vielä vähän tutkittu suomalaisten ja maahanmuuttajien positiivisia vuorovaikutussuhteita viranomaistyön ulkopuolella. Tämä voi myös johtua siitä, että tällaisia suhteita on vielä vähän tai niihin suhteisiin on liittynyt lyhytkestoisuutta tai rasistisuutta (ks. Valtonen 1999). Suhteet ovat kuitenkin jo muuttumassa ja jo useammalla Suomalaisella saattaa olla maahanmuuttajia ystävinä, koska maahanmuuttajien määrä on noussut huomattavasti (ks. www.stat.fi). Vielä vähemmän on tehty tutkimuksia suomalaisten ja pakolaisten positiivisista suhteista.

Etnisten suhteiden pitkäaikainen tutkija Karmela Liebkind on tehnyt vuosien ajan tutkimustyötä maahanmuuttajista Suomessa sekä kansainvälisenä ilmiönä. Nämä tutkimukset liittyvät erityisesti ongelmaisiin suhteisiin valtaväestön ja maahanmuuttajien välillä. Hän on tehnyt useita tutkimuksia aiheesta myös yhdessä sosiaalipsykologian tutkija Inga Jasinskaja-Lahden kanssa (ks. Taulukko 1 s. 21). Keskeistä näissä lukuisissa julkaisuissa on rasismien ja syrjinnän haitallinen vaikutus maahanmuuttajien terveyteen, hyvinvointiin ja kotoutumiseen sekä toive suvaitsevuuksien laajentumisesta ihmisten välillä. Tutkija Kathleen Valtonen on Suomessa ja kansainvälisesti tutkinut pakolaisten kotoutumiseen

liittyviä teemoja muun muassa sosiaalityötä maahanmuuttajien ja pakolaisten kanssa. Tutkimuksissa tulee esille vuorovaikutuksen merkitys kotoutumiseen ja vuorovaikutussuhteiden vähyys paikallisten ihmisten kanssa, jota tulisi tukea työllistymisen, järjestöjen ja viranomaisten toimesta.

Valtosen ehkä suurimpia tutkimuksia on työhallinnon vuonna 1999 julkaisema, Suomen valtion rahoittama ja työministeriön toimeksiantama tutkimusprojekti pakolaisten kotouttamisesta. Sen kohteena olivat vietnamilaiset, kampuosealaiset, kurdit, irakilaiset ja somalialaiset pakolaiset. Tutkimuksen sosiaalisen yhteyden osa-alueeseen liittyvät myös sosiaaliset suhteet ja sosiaalinen vuorovaikutus epävirallisissa rakenteissa. Valtonen kirjoittaa, että pakolaisten ensimmäiset kontaktit näyttävät löytyvän saman kansalaisuusryhmän piiristä. Nämä suhteet ovat tiiviitä ja perustuvat avoimeen vuorovaikutukseen ja vastavuoroisuuteen ja ovat erittäin tärkeitä kotoutuville pakolaisille. Ryhmienvälisen suhteiden muodostumiselle tärkeitä ovat työpaikat, koulut ja harrastukset. Suomalaisten ja pakolaisten suhteet Valtosen tutkimuksessa ilmenivät hyvin läheisistä ystävyys-suhteista lähes olemattomaan vuorovaikutukseen. Pakolaiset ovat kokeneet joutuneensa jatkuvan ja toistuvan stereotyyppittelyn ja kielteisten asenteiden kohteeksi ja toisaalta erilaisten äärimmäisten käyttäytymismuotojen, kuten fyysisen väkivallan ja verbaalisten vihanpurkauksien kohteeksi. Tällaisista kokemuksista selviämisessä suomalaisten oma-aloitteinen muukalaisvihan vastustaminen ja maahanmuuttajien puolustaminen näyttäisi kuitenkin auttavan yllättävän paljon. Valtonen ehdottaakin, että maahanmuuttajien kontakteja tavallisiin suomalaisiin olisi lisättävä. (Valtonen 1999, 8, 11, 37-44.)

Valtonen painottaa tutkimuksessaan hyvin vahvasti työllistymisen merkitystä kotouttamisen mahdollistajana. Hän kirjoittaa loppusanoissaan *”Tämän tutkimuksen kohteena olleet pakolaiset kiinnittivät kuitenkin toistuvasti huomiota siihen, että ilman todellisia työllistymismahdollisuuksia kaikki puhe kotouttamisesta on turhaa.”* Valtonen lisää vielä loppusanoissaan pakolaisten kertomuksista halun olla osa yhteiskuntaa: *”Pakolaisilla on voimakas pyrkimys kotoutua. Haastatellut pakolaiset ilmaisivat selkeästi halunsa ”tehdä jotakin” yhteiskunnan jäsenenä - tehdä työtä, opiskella jne. Etnisen moninaisuuden rikkaus ei merkitse vain yhteiskunnan kulttuurisen maiseman monipuolisuutta, vaan myös antoisaa yhteiseloä. Yhteiskunnan uudemmat jäsenet toivoisivat, että heille*

annettaisiin uudessa kotiyhteiskunnassa mahdollisuus vuorovaikutukseen niin virallisissa kuin epävirallisissa yhteyksissä.” (Valtonen 1999, 43, 59.)

1994 julkaistiin Elina Ekholmin samoihin aiheisiin liittyvä Sosiaali- ja terveysministeriön selvitys pakolaisten elämästä Suomessa. Myös tämän tutkimuksen tulosten mukaan pakolaisten integraatiota vaikeuttaa eniten työttömyys, koska sen vuoksi pakolaiset jäävät vaille todellista itsenäisyyttä ja kontakteja suomalaisiin. Työttömyyden nähdään myös olevan suomalaisten pakolaisvastaisia asenteita lisäävä tekijä. Mielenkiintoinen osuus tutkimuksessa on pakolaisten kertomat näkemykset ystävydestä. Yli puolet pakolaisista kertoi, että heillä on suomalaisia ystäviä, mutta keskusteluissa myöhemmin ilmeni, että nämä ystävät olivat usein Suomen Punaisen Ristin tai seurakunnan organisoimia ystäväperheitä. (Ekholm 1994,6, 73, 103.)

Lotta Kokkosen (2006) puheviestinnän lisensiaattitutkimus Pakolaisten intersosiaalisen vuorovaikutussuhteet vieraassa maassa on erittäin kattava kirjallisuuskatsaus aihealueen tutkimuksista Suomessa sisältäen myös kansainvälistä tutkimusta. Tutkimuksessa painotetaan vuorovaikutussuhteiden tärkeyttä pakolaisten sopeutumisessa uuteen maahan ja yleisesti ihmisen hyvinvoinnissa. Myös Kokkonen (2006, 77) viittaa Valtosen ja Ekholmin tutkimuksiin siitä, että pakolaisilla on hyvin vähän vuorovaikutussuhteita suomalaisten kanssa, lukuun ottamatta viranomaisia. Kansainvälisessä tutkimuksessa on huomioitu myös, että sopeutumiseen uudessa kulttuurissa tarvitaan aiemmin solmittuja merkityksellisiä vuorovaikutussuhteita sekä uusien vuorovaikutussuhteiden luomista valtaväestön, muiden ulkomaalaisryhmien ja oman etnisen tai kulttuurisen ryhmän edustajien kanssa. Esimerkkeinä Kokkonen (2006, 135) antaa tästä Berry 1997; Black 1988; Kim 2001; Searle & Ward 1990.

Sari Hammar-Suutari (2009) on puolestaan tehnyt etnografisen väitöskirjan kulttuurienvälisestä viranomaistoiminnasta, jossa tulee esille viranomaissuhteissa tapahtuva vuorovaikutus suomalaisten ja maahanmuuttajien sekä romanikulttuurin edustajien kanssa. Tutkimuksessa on haastateltu sekä viranomaisia että ulkomaalaistaustaisia henkilöitä ja romanikulttuurin edustajia. Tutkimuksessa tulee esille, että kulttuurienväliset asiakaspalvelutilanteet koetaan usein turhauttavina sekä virkailijoiden että asiakkaiden näkökulmasta. Syynä on usein

palvelun tarpeiden ja tarjonnan kohtaamattomuus, mutta myös kielivaikeudet ja kulttuuriksi tunnistettujen piirteiden vuorovaikutukseen tuoma outous voivat vaikeuttaa kanssakäymistä. Tutkimuksesta käy ilmi, että suomalaiset viranomaiset tiedostavat tarvitsevansa parempia kulttuurienvälisen työn valmiuksia, mutta pyrkimykset työn kehittämiseen ovat jääneet vielä pinnallisiksi. Hammar-Suutari ottaa myös esille tiedonkulun merkityksen, jolla voidaan parantaa asiakastilanteiden sujuvuutta ja kulttuurienvälistä vuorovaikutusta. (Hammar-Suutari 2009, 9.)

Merkittäviä tutkimuksia Suomessa koskien maahanmuuttajia, pakolaisia ja kulttuurienvälisiä suhteita ovat myös tehneet Väestöliiton monikulttuurisuusasioiden päällikkö psykologi ja antropologi Anne Ali-Tolppa Niitamo, sosiaali- ja terveysalan tutkija Kaija Matinheikki-Kokko, yhteiskuntatieteilijä Marja Pentikäinen, kasvatustieteen tutkija Pirkko Pitkänen & valtiotieteilijä Satu Kouki ja Tilastokeskuksen tutkijat Kirsti Pohjanpää, Seppo Paananen ja Mauri Nieminen.

Muulla maailmalla on tutkittu vielä enemmän maahanmuuttajien ja pakolaisten suhteita ja ylipäättänsä kulttuurienvälistä kommunikaatiota. Monesti kulttuurienvälisen tutkimuksen näkökulma koskee myös kaupallisten suhteiden vuorovaikutustilanteita, mutta nykyään myös enemmän ja enemmän maahanmuuttajiin liittyviä kulttuurisia suhteita. Useimmat kulttuurienvälisen kommunikaation tutkimukset on tehty USA:ssa, johon viitataan eri kulttuurien sulatusuunina vuosisatoja kestäneen massiivisen maahanmuuton vuoksi (Kim 2001, 11). Matthias Otten & Judith Geppertin artikkelissa Kulttuurienvälisen kommunikaation maiseman kartoittaminen. *Liftarin käsikirja metodologiseen galaksiin (Mapping the Landscape of Qualitative Research of Intercultural Communication. A Hitchhiker's Guide to Methodological Galaxy)* 2009, he käsittelevät kulttuurisen kommunikaation tutkimuksen laajuutta. Tutkimuksia voidaan tehdä hyvin monen eri tieteen näkökulmista kuten monista psykologian, antropologian ja sosiaalitieteiden lähtökohdista. (Otten & Geppert 2009, 3-4). Näin ollen myös tälle tutkielmalle relevantteja aikaisempia tutkimuksia on lukuisia, mutta tutkielman rajaamisen kannalta keskityn lähemmin vain suomalaisiin tutkimuksiin.

Taulukko 1. Aikaisemmat tutkimukset

Tutkimuksen tekijät ja vuosi	Tutkimus	Tutkimuskysymys tai tutkimuksen tavoite	Aineisto	Tärkeimmät tutkimustulokset
Liebkind Karmela & Jasinskaja-Lahti Inga (2000)	The influence of experiences of discrimination on psychological stress : a comparison of seven immigrant groups.	Maahanmuuttajien syrjintäkokemuksien vertailu ja vaikutus luottamukseen viranomaisia kohtaan ja psykologiseen ahdistukseen Suomessa.	1146 maahanmuuttajaa seitsemästä eri maahanmuuttajaryhmästä, jotka vastasivat heille lähetettyyn kyselyyn.	Syrjintäkokemukset vaikuttavat vahvasti maahanmuuttajien psyykkiseen hyvinvointiin ja luottamukseen viranomaisia kohtaan.
Valtonen Kathleen (1999)	Pakolaisten kotoutuminen Suomeen 1990-luvulla.	Pakolaisten elämän eri osa-alueiden kartoitus.	78 yksilöhaastattelua, 20 perhehaastattelua, 11 ryhmähaastattelua viidestä eri pakolaisryhmästä sekä tilastolähteistä.	Työllistäminen vaikuttaa merkittävästi pakolaisten kotoutumiseen, vuorovaikutussuhteisiin ja hyvinvointiin.
Valtonen Kathleen (1999)	The societal participation of Vietnamese refugees: Case studies in Finland and Canada.	Vietnamilaisten pakolaisyhteisöjen integroitumisen onnistuminen Suomessa ja Kanadassa.	Laadullinen multitapaustutkimus.	Taloudellisella tasapainolla ja työpaikalla on suuri merkitys pakolaisille.
Kokkonen Lotta (2006) (Ks. myös Kokkonen Lotta 2010, Pakolaisten vuorovaikutussuhteet)	Pakolaisten interspersonalliset vuorovaikutussuhteet vieraassa maassa	Pakolaisten interpersonaalisten vuorovaikutussuhteiden ja uuteen kulttuuriseen ympäristöön sopeutumisen tarkastelu.	Kirjallisuuskatsaus.	Usein pakolaisten interpersonaaliset vuorovaikutussuhteet suomalaisiin ovat heikkoja suhteita, jotka ovat muodostuneet esimerkiksi opettajien, sosiaalityöntekijöiden ja muiden viranomaisten kanssa.
Hammar -Suutari Sari (2009)	Asiakkaana erilaisuus - Kulttuurien välisen viranomaistoiminnan etnografia	Miten kulttuurinen monimuotoisuus vaikuttaa viranomaistyöhön Suomessa?	35 viranomaisen tai viranomaistoimintaa lähellä olevan ja 30 ulkomaalaistaustaisen ja/tai eri etnisiä ryhmiä edustavien henkilöiden haastattelut.	Asiakaspalvelutilanteet koetaan usein turhauttavina sekä virkailijoiden että asiakkaiden näkökulmasta. Syynä on usein palvelun tarpeiden ja tarjonnan kohtaamattomuus, mutta myös kieli-vaikkeudet ja/tai kulttuuri-ksi tunnustettujen piirteiden vuorovaikutukseen tuoma outous.

3 KULTTUURIENVÄLINEN KOHTAAMINEN, VUOROVAIKUTUS JA KOMMUNIKAATIO

Kommunikaatio ja vuorovaikutus ovat usein vaikeita kenelle tahansa. Kun siihen otetaan mukaan kulttuurierot, vaikeutuu kommunikaatio huomattavasti. Tässä luvussa kerron peruselementtejä vuorovaikutuksesta ja kommunikaatiosta, väärin ymmärryksien syntymisestä ja kulttuurienvälisen kommunikaation ongelmia ja syitä näihin ongelmiin. Kun yksilöt eri kulttuureista kommunikoivat keskenään, läsnä on molempien omat kulttuurilliset säännöt ja näkemykset.

Kommunikaation voi määritellä laajasti tarkoittamaan kaikkea viestin vaihtoon liittyvää toimintaa ihmisen ja ympäristön välillä. Kaikki toiminnat ja tapahtumat ovat kommunikoivia viestejä heti kun ne ovat ihmisen vastaanottamia. Viestit ovat enemmän kuin yksinkertaisia, sanallisia ja tarkoituksellisesti lähetettyjä. Ne sisältävät kaikki ne monimutkaiset, nonverbaaliset, ja ei-tarkoitettut viestit, joilla ihmiset vuorovaikuttavat toisiinsa. Ihminen oppii jatkuvasti kommunikaatiossa ja kommunikaation kautta. Kommunikaatio on kaiken ihmisen oppimisen keskuspilari. Ihminen oppii puhumaan, kuuntelemaan, lukemaan, tulkitsemaan, ja ymmärtämään verbaalisia ja nonverbaalisia viestejä sillä tavalla, että muut ihmiset voivat tunnistaa, hyväksyä ja vastata näihin viesteihin. Kun taas kulttuuri ohjelmoi yhteiskunnan jäseniä tulkitsemaan verbaalisia ja nonverbaalisia viestejä määritellen mikä on todellista, mikä on totuus, mikä on oikein, mikä on kaunista ja mikä on hyvää. Kulttuuri ehdollistaa yksilöt tiettyihin kaavoihin miten ajatella, tuntea ja käyttäytyä erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Kaikki erilaiset kulttuuriset mallit, rituaalit, institutionaaliset toiminnat ja ryhmässä elämisen symbolit esiintyvät kommunikaation kautta. (Kim 2001, 32, 47-48.) Tämä selittää paljon sitä, miksi kulttuurienvälinen kommunikaatio on niin monimutkaista.

3.1 Vuorovaikutus ja kommunikaatio

Toini Ojalan ja Antti Uutelan (1993, 76) Rakentava vuorovaikutus -teoksessa kerrotaan kuinka kommunikaatio on vuorovaikutuksen välttämätön edellytys, sillä ilman sanallista tai sanatonta viestintää ei voi myöskään olla vuorovaikutusta. Ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa kommunikaatiolla ei pelkästään välitetä tietoa ja pyritä vaikuttamaan toiseen ihmiseen vaan kommunikaatio toimii

perustana vuorovaikutukselle. Kommunikaatiossa voidaan vaikuttaa toisen ihmisen ajatteluun tai käyttäytymiseen. Kommunikaatio voidaan määritellä vuorovaikutuksessa ilmeneväksi sanalliseksi ja sanattomaksi käyttäytymiseksi. Sanallinen kommunikaatio edustaa vain pientä osaa ihmisten välisestä kommunikaatiosta. Ihmiset eivät ymmärrä välttämättä samoja sanoja samalla tavalla. Merkitykset voivat vaihdella jopa yhden kielen ja kulttuurin sisällä, mikä vaikeuttaa ihmisten välistä kommunikaatiota. Ihmiset voivat kommunikoida verbaalisesti hyvin eri tavoilla ja juuri siksi pitäisi kiinnittää huomiota siihen miten asioita ilmaisee, jotta myös kuulija ymmärtäisi viestin samalla tavalla. (Ojala & Uutela 1993, 76-77.)

Valtaosa kommunikaatiosta on sanatonta kommunikaatiota, mikä on kulttuurisidonnaista ja se opitaan malleja jäljittelemällä. Sanattomaan kommunikaatioon liittyy kaikki ihmisen aistit, liikkeet, eleet, myös erilaiset välineet kuten lahjat ja kirjoitetut viestit. Myöskään sanattoman kommunikoinnin tulkitseminen oikein ei ole aina kovin yksinkertaista. Vuorovaikutuksessa on aina vähintään kaksi osapuolta. Henkilöllä, jonka toinen tuntee erilaiseksi, on myös oma yksilöidentiteettinsä ja ryhmäidentiteettinsä. Kohtaaminen herättää myös hänessä tunteita, ajatuksia ja odotuksia. Tunteet, joita erilaisuus synnyttää, saattavat olla molemmilla osapuolilla hyvin samanlaisia. Yhteistä niille voi olla epävarmuus. Erilaisuuden aiheuttamat tunteet ja niiden voimakkuus riippuvat myös kohtaamistilanteesta ja sen syystä. (Ojala & Uutela 1993, 68.)

Kulttuurienvälisten aiheiden tutkimuksen ensimmäisiin tutkijoihin lukeutuva Marshall Singer (1998, 103-104) kirjoittaa, että kommunikoimatta oleminen on mahdotonta. Ihminen kommunikoi koko ajan. Sanomattomuus ja tekemättömyys, jopa tahattomat liikkeet ovat yhdenlaisia viestejä muille, vaikka niitä ei olisi tietoisesti lähetetty. Koska ihminen ei voi olla kommunikoimatta se ei tarkoita sitä, että muut ymmärtäisivät välttämättä sitä mitä vahingossa tai tarkoituksella kommunikoidaan. Viestien vastaanottaminen ja lähettäminen on niin automaattista, että sitä ei välttämättä edes itse tunnista. Tämän ansiosta ihmisten yhteiselo on sujuvaa, mutta myös täynnä päivittäisiä pieniä tai suuria kommunikointiin liittyviä väärinymmärryksiä. Kaikki kommunikointi on myös jonkin asian tavoittelua ja pyrkimystä tiettyyn päämäärään, vaikka se tapahtuisi tiedostamatta. Ihmisen kommunikointi on kuitenkin aina niin monimutkaista, että

se ei voi koskaan olla täysin täsmällistä. Ihminen Singerin mukaan ihminen ei siis voi koskaan siirtää omaa ajatustaan täydellisesti toiselle. (Emt. 107-108.)

Kommunikaatio harvoin on täysin yksinkertaista ja selkeää saatikka helppoa. Väärinymmärryksiä tapahtuu vastavuoroisesti usein ja on hyvin mahdollista, mutta osapuolet harvoin tiedostavat kommunikoinnin epäonnistuneen. Ihminen tulkitsee näkemänsä ja kuulemaansa omista lähtökohdistaan. Ojalan ja Uutelan (1993, 82) mielestä kommunikaation väärinymmärryksiä voi vähentää keskittymällä omiin kommunikointitapoihinsa, joihin liittyy suora, asiallinen ja ystävällinen kommunikaatio, jossa ei ole kätkeytyjä merkityksiä, vaillinaisia viestejä tai kiertoilmauksia. Singerin (1993, 109) mielestä ymmärtäminen miksi kommunikaatiossa voi olla erilaisia ongelmia auttaa kommunikoimaan paremmin ja varomaan tekemästä tyypillisimpiä virheitä.

3.2 Kommunikaatioprosessi

Singer (1998, 112) kirjoittaa, että ihminen jatkuvasti lähettää ja vastaanottaa viestejä yhtä aikaa. Hänen mukaansa ei ole mahdollista, ettei näin olisi. Esimerkiksi keskustelussa ihminen lähettää viestejä puhuessaan, mutta samalla myös tietoisesti ja tiedostamatta vastaanottaa viestejä kaikkialta ympäristöstään. Viestien vastaanottaminen ja lähettäminen ei siis koskaan keskeydy. Viestiksi voidaan määritellä kaikki mikä vähänkään stimuloi aivoja. Kaikkia viestejä ihminen ei kykene tiedostamaan, koska ne ylittävät vastaanottokyvyn kapasiteetin. Jokainen ihminen myös tulkitsee viestejä eri tavoilla. Viestejä välittävät ihmiset ja ympäristö. Välittäviä tekijöitä voivat olla ääni, kuva, tuoksu, valo, lämpötila, nälkä ja kaikki mitä voimme aistia. Myös nukkuessa näitä viestejä otetaan vastaan esimerkiksi lämpötilan muuttuminen, poikkeavat ja tärkeät äänet kuten pamaukset ja vauvan itku. Osa viesteistä on huomaamattomia, koska niihin on tottunut, mutta jos ne muuttuvat ne tulevat tiedostetuiksi, kuten ilmastointi, äänet, tuoksut jne. Ihmisten välittämät viestit ovat kaikista monimutkaisimpia. Mitä vanhemmaksi ihminen kehittyy, sitä paremmin hän pystyy peittämään ja kontrolloimaan kehonsa viestejä. Ihmisen puhuessa keskitytään sanojen lisäksi muun muassa siihen, miten hän sanoo, ulkoiseen olemukseen ja jokaiseen eleeseen. Usein jos ihminen pyrkii peittämään jonkin asian mielessään, se näkyy

silti hänen käytöksessään, mutta voidaan tulkita ihan eri asiaksi, esimerkiksi toisen hajamielisyys voi näyttää välinpitämättömyydeltä, vaikka se olisi pelkästään väsymystä. (Singer 1998., 112-117.)

Singer (1998, 154-155) esittelee hyvän Harold Levittin esimerkin vuorovaikutuksen merkityksestä kommunikaatiossa. Levittin testeissä vapaaehtoisten piti piirtää kuvio, jossa oli kuusi tai seitsemän suorakulmioita, toisen vapaaehtoisen heille kuvailemien ohjeiden mukaisesti. Ensimmäisessä ryhmässä vapaaehtoiset eivät saaneet kysyä ohjeiden antajalta mitään. Korkeimmillaan 20 % vapaaehtoista piirsi kuvion suurin piirtein oikein. Toisessa ryhmässä vapaaehtoiset saivat kysyä niin paljon kysymyksiä kuin halusivat, jolloin 50–90 % piirsivät suurin piirtein saman kuvan. Tässä ryhmässä kului aikaa vähintään kaksi kertaa enemmän, mutta tulokset olivat selkeästi parempia. Kaikki vapaaehtoiset, piirtäjät ja ohjaajat yliarvioivat kommunikoinnin onnistumista tehtävässä. On yllättävää kuinka paljon ihmiset yliarvioivat kommunikoivansa oikein. Vaikka viesti on yksinkertainen ja neutraali, sitä ei silti osata välittää niin, että vastaanottaja sen ymmärtäisi oikein. Kun vuorovaikutusta ei tapahdu viestin lähettäjän ja vastaanottajan välillä on entistä todennäköisempää, että viesti ymmärretään väärin. Jos vastaanottaja kyselee viestistä kommunikoijalta, on hänellä paljon suurempi todennäköisyys ymmärtää viesti.

Uskon, että kommunikaatiota ilman hyvää vuorovaikutusta tapahtuu paljon muun muassa koululuokissa. Usein oppilaat eivät kysy tai varmista viestin ymmärtämistä. Nyökkääminen ymmärtämisen merkiksi ei vielä tarkoita sitä, että henkilö olisi oikeasti ymmärtänyt viestin. Ihmisillä on pyrkimys ja halu kommunikoida siten, ettei ylimääräisiä kysymyksiä tai varmistuksia tarvitsisi tehdä, mikä vaikeuttaa viestien ymmärtämistä. Tarkennuksia ei tehdä muun muassa siksi, että siihen kuluu aikaa, energiaa, on helpompaa olettaa olevansa oikeassa ja ehkä myös siksi, että moni kommunikaatio tapahtuu ilman mahdollisuutta kysymyksiin, esimerkiksi televisio, radio ja lehdet. Jos ihmiset tiedostaisivat kommunikaation kompleksisuuden, se olisi helpompaa ja tekisi kaikista hiukan parempia kulttuurienvälisiä kommunikoitsijoita. (Emt. 154-155.)

3.3 Kulttuurienvälinen vuorovaikutus

Gary R. Weaver, kulttuurienvälisen kommunikaation asiantuntija, kirjoittaa artikkelissaan Kulttuuri ja kommunikaatio (Culture and Communication 2000) kulttuurin vaikutuksesta kommunikaatioon ja kommunikaation vaikutuksista taas kulttuuriin. Hänen mukaansa kulttuuri ei ole perittyä vaan tiedostamattomasti omaksuttua lapsuudessa osallistumalla ihmisten väliseen vuorovaikutukseen. Weaver painottaa kulttuurin merkitystä sillä, että tietyn yhteiskunnan jäsenten käyttäytymisestä puhuminen on mahdotonta ymmärtämättä kulttuurin käsitettä. Kulttuuri on yleistys, koska ihmiset voivat olla hyvin erilaisia saman ryhmän sisällä. Silti kulttuuri voi olla hyödyllinen kehys selittäen ja ennustaen jäsenten käyttäytymisen luonnetta, mutta on muistettava, että ne ovat vain yleistyksiä, joita ei voi käyttää joka tilanteessa. Kulttuurilliset yleistyksset voivat siis antaa hyvän ensimmäisen arvauksen siitä, miksi henkilö käyttäytyy kuten käyttäytyy. Yleensä äärimmäisen positiiviset tai negatiiviset stereotyyppiset käsitykset kulttuurista ovat molemmat vääriä tai harhaanjohtavia eikä siten ole käytännöllisiä ymmärtäessä toista henkilöä. Ihminen voi kuulua moneen erilaiseen kulttuuriseen ryhmään, mutta se mihin synnyttään yleensä jää vaikuttavimmaksi. Samanlaisesta taustasta tulevat henkilöt kiinnittävät huomioita samoihin asioihin ja jakavat merkitykset, joita viestien kautta välitetään. (Weaver 2000, 1-2.)

Vuorovaikutus tapahtuu useimmiten sellaisten henkilöiden välillä, joilla on useita samoja ryhmäidentiteettejä. Todisteiden mukaan ihmiset oppivat reagoimaan toisiinsa käyttäytymiseen ja kykenevät ajan myötä toimimaan samaan tahtiin ns. synkassa. Monesti ihmiset olettavat toisen ajattelevan asioista samalla tavalla tai ymmärtävän kommunikaation samalla lailla, mikä usein on harhaluulo. Todennäköistä on, että jos henkilö ei ymmärrä toisen verbaalista viestintää esimerkiksi ei puhu samaa kieltä, hän ei myöskään ymmärrä nonverbaalista kieltä. Jos halutaan, että toinen ymmärtää viestin, se on muutettava toisen henkilön kulttuurin mukaisesti ymmärrettäväksi. Tämä vaatii toisen henkilön ja kulttuurin hyvää tuntemista. Ihminen, jolla on kulttuurienvälisen kommunikaation taitoja, pystyy ymmärtämään tämän seikan ja huomioimaan, mitkä asiat toinen ehkä ymmärtää eri tavalla. Koska maailmassa ei ole kahta ihmistä, joilla olisi samat arvot, uskomukset, asenteet, tieto ja kokemus, kaikkien ihmisten välinen kommunikaatio voidaan katsoa kulttuurienväliseksi kommunikaatioksi. (Singer

1998., 130; 136; 138; 142.)

Kulttuurillisten ja yksilöllisten kokemusten vuoksi ihmiset voivat reagoida hyvin eri tavoilla samaan ärsykkeeseen. Ihmiset välttävät tietoisesti ja tiedottomasti niitä ärsykejä, joita kulttuuri ei ole opettanut huomioimaan. Ihminen huomioi tietyt ärsykkeet ja jättää huomioimatta miljoonia, joihin ei olla valmistautuneita tai ei haluta nähdä. Jokainen kehon osa on kyvyllinen lähettämään viestejä. Monia viestejä voidaan lähettää yhtä aikaa esimerkiksi silmien, kasvojen, pään, käsien, ihon ja lihasten kautta. Kaikkien eri tavoilla lähetettyjen viestien ollessa samoja, pystytään kommunikoimaan tehokkaammin, mutta se voi olla hyvin vaikeaa monien viestien vastaanoton ja lähettämisen tiedostamattoman toiminnan vuoksi.

Vaikka ihminen ei reagoi vapaaehtoisesti tiettyihin ärsykkeisiin tietyllä tavalla, se ei tarkoita sitä, että muut olisi opetettu reagoimaan samalla tavalla. Ihminen oppii omien ryhmiensä kautta mikä reaktio on hyväksyttyä mihinkin tilanteeseen. Ihan sama miten henkilö saattaisi haluta reagoida, tarpeidensa tai aikaisempien kokemusten vuoksi, silti hänen reaktiot ovat suodatettuja olemaan sosiaalisesti hyväksyttäviä. Esimerkiksi hermostuminen ei todennäköisesti ole vapaaehtoista toimintaa, mutta asia tai tilanne josta hermostutaan on kulttuurillisesti opittua. Punastuminen on myös tahdotonta, mutta se aiheutuu kulttuurillisesti opitusta tilanteesta. Tahdottomia reaktioita on olemassa loputon määrä, ne eivät ole välttämättä samoja ihmisten välillä tai kulttuurien sisäisesti. Kaikkia näitä reaktioita ei edes tunneta. Muutenkin suurin osa viesteistä, joita lähetetään, ovat liian heikkoja jotta ne olisivat tietoisesti havainnollistettavissa. Tiedostamattomasti nämä viestit kuitenkin havainnoidaan ja niitä myös lähetetään. Jos henkilöllä on vahvoja ennakkoluuloja toisesta ihmisestä, voi olla ettei hän vastaanota mitään toisen viestiä kuten se oli oikeasti tarkoitettu. Tämä johtuu siitä, että ennakkoluulot voivat olla ristiriidassa viestin kanssa ja henkilö mieluummin uskoo omiin ennakkoluuloihin kuin viestin oikeaan sisältöön. (Singer 1998, 124, 140-146, 151.)

Kulttuuria voi kuvailla Jaakko Lehtosen mukaan näkymättömien arvojen ja normien ja näkyvien, havaittavien käyttäytymisten vuorovaikutuksena, jossa arvojärjestelmä jatkuvasti oikeuttaa käyttäytymisiä ja nämä puolestaan ylläpitävät ja vahvistavat edellisiä. Kulttuurin jäsenelle kulttuurin normit ja arvot ovat

välineitä, joista hän valitsee toimintamallit viestiessään ympäristölleen ja joilla hän tulkitsee havaintojaan. Eri kulttuureissa käyttäytymisen ja tulkinnan suhde voi olla erilainen ja juuri tämä seikka tekee kulttuurienvälisen kommunikoinnin ongelmalliseksi. Ihmiset käyttävät omia merkityksiä ymmärtääkseen toisen todellisuutta. Ellei tunne toisen ihmisen kulttuuria ei voi tietää minkä merkityksen hän antaa omalle käytökselle tai antaako väärän merkityksen toisen käyttäytymiselle. (Lehtonen 1993, 9.)

Esimerkiksi naisten pukeutuminen ymmärretään länsimaissa ja Lähi-idässä täysin vastakkaisena. Länsimaissa ajatellaan, että naisella on vapaus, kun hän voi pitää yllään mitä vain tai ei juuri mitään. Kun taas Lähi-idässä perustellaan, että naisella on vapaus, kun hän voi aina pukeutua perinteisiin vaatteisiin ja peittää koko kehonsa muiden katseilta. Näiden kulttuurien lähtökohdista Lähi-idässä paheksutaan länsimaisten naisten vähäpukeisuutta ja länsimaissa koetaan sääliä Lähi-idän naisia kohtaan, kun he eivät saa pukeutua miten haluavat. Molemmilla on eri käsitys vapaudesta ja tulkinta toisen käyttäytymisestä nähdään irستاana ja toisen alistavana. Kuten Lehtonen kirjoittaa (1993, 9), odotetusta poikkeava käyttäytyminen herättää huomiota ja tarvetta etsiä selityksiä. Oman kulttuurin jäsenen epätavallinen käytös nähdään johtuvan ulkopuolisista syistä, mutta toisen kulttuurin jäsenen erilainen käyttäytyminen nähdään hänestä itsestään johtavana.

Vuorovaikutuksessa eri kulttuurien välillä voi olla suuria eroavaisuuksia. Esimerkiksi japanilaisessa ja länsimaisessa kulttuurissa on selkeä ero miten kommunikoidaan ja kenellä siinä tilanteessa on vastuu. Länsimaisesti ajateltuna kontaktin ottajan tulee ottaa vastuu kommunikaatiosta, johon kuuluu myös toisen ihmisen kunnioittaminen kysymyksillä ja kiinnostuksella hänestä. Japanissa taas kuuntelijan tulee ottaa vastuu kuulemastaan asiasta. Heidän mielestään kyseleminen taas on epäkohteliasta ja epäkunnioittavaa toista ihmistä kohtaan. Vuorovaikutuksessa oleellista eri kulttuureille on myös missä ja miten kommunikointi tapahtuu. Latalaisen Amerikan kulttuurit pitävät parempana kasvotusten tapahtuvaa kommunikointia kuin puhelimitse tai sähköpostitse, vaikka se veisi enemmän aikaa kuin soittaminen tai kirjoittaminen, joita pidetään taas parempina Pohjois-Amerikassa. (Singer 1998, 133, 148.)

Latalaisen Amerikan ja Pohjois-Amerikan kulttuurien kommunikointierot,

voivat johtua siitä, että toinen kulttuuri on kollektivistinen ja toinen on individualistinen. Latinalaisessa Amerikassa kaikki sosiaaliset suhteet ovat erittäin tärkeitä ja niihin panostetaan paljon aikaa kun taas individualistisessa Pohjois-Amerikassa yksilölliset tavoitteet ja ura ovat ehkä tärkeämpiä. Tällaiset kommunikointi- ja kulttuurierot liittyvät myös Geert Hofsteden tutkimukseen eri kansallisten kulttuurien eroista. Hän on vetänyt tutkimuksestaan johtopäätöksenä kulttuuristen ulottuvuuksien teorian, jonka avulla voidaan selittää eri kulttuurien välisiä kommunikointi- ja vuorovaikutustilanteita . (ks. Hofstede 1997.)

4 HOFSTEDEN KULTTUURILLISTEN ULOTTUVUUKSIEN TEORIA

Tarkasteltaessa kulttuurienvälistä vuorovaikutusta on tärkeää tutustua siihen, mitkä ovat ne erot kulttuurien välillä, jotka vaikuttavat kulttuurien erilaiseen kommunikaatioon ja vuorovaikutukseen. Tutkimuskysymyksessä pohdin minkälaisia ovat suomalaisten ja karennien yhteiset vuorovaikutuskokemukset. Siihen, minkälaisia vuorovaikutukseen mahdollisesti vaikuttavia eroavaisuuksia suomalaisessa ja karennikulttuurissa on, voidaan etsiä ilmiön lähestymistä helpottavaa viitekehystä Geert Hofsteden teoriasta kulttuurienvälisistä ulottuvuuksista, joka selittää maailmanlaajuisesti eri kansallisten kulttuurien eroja. Tämä teoria on tutkielmani keskeisin teoreettinen väline.

Hofsteden teoria perustuu 1970-luvulla tehtyyn suuren kyselytutkimuksen ihmisten arvoista yli 50 maassa. Kyselyn tehneet ihmiset olivat kaikki monikansallisen IBM-yrityksen palveluksessa. Hofsteden tutkimuksen mukaan työntekijät olivat hyvin samanlaisia monissa asioissa paitsi kansallisuudessaan. Analyysin mukaan monet ongelmat olivat eri maissa samoja, mutta ratkaisutavat niihin olivat erilaisia, johon liittyi muun muassa sosiaalinen epätasa-arvoisuus, yksilön ja ryhmän suhde, sekä miesten ja naisten väliset erot. Hofstede on ollut viime vuosikymmenten ajan yksi vaikutusvaltaisimmista kulttuuristen eroavaisuuksien tutkijoista, ja hänen kulttuuriteoriaansa on yhä hyvin yleisesti käytetty teoreettinen viitekehys maiden välisiä kulttuureja vertailevissa tutkimuksissa. Hofsteden teorian validiteetti näyttää siis säilyneen 1970-luvulta 2000-luvulle saakka, osoittaen että tietyt kulttuurilliset osa-alueet ovat suhteellisen pysyviä kansallisissa kulttuureissa. Tutkimuksessa on erityisesti vertailtu eroja kulttuurien välillä kuin itse kulttuureja. (Hofstede Geert 1997, 13; Hofstede & Hofstede 2005, 23, 31, 47.)

Neljä erityistä ongelma-alueita Hofstede nimesi erilaisiksi ulottuvuuksiksi, jotka tarkoittavat kulttuurin osa-alueita, joita voidaan mitata suhteessa toisiin kulttuureihin. Hofsteden ulottuvuudet ovat valtaetäisyys (power distance); individualismi ja kollektivismi; feminiinisyys ja maskuliinisuus ja epävarmuuden välttäminen (uncertainty avoidance). Suomennokset Hofsteden ulottuvuuksista perustuvat Ritva Liljamon suomennokseen teoksessa Kulttuurit ja organisaatiot ja omaan päättelyyn.

Michael Harris Bond teki myös samansuuntaista tutkimusta käyttäen Rockeach Value Survey –kyselyn muunnelmaa ja sai samanlaisia tuloksia eri menetelmällä, mutta yhden ulottuvuuden enemmän. Myöhemmin Michael Harris Bondin löytämä viides ulottuvuus, pitkän ja lyhyen aikavälin suuntautuminen elämään (long- or short-term orientation in life), lisättiin Hofsteden neljän ulottuvuuden jatkoksi. Molemmat tutkimukset osoittavat, että ihmisten tapa ajatella on kulttuurisidonnaista. (Hofstede 1997, 14; Hofstede & Hofstede 2005, 29.)

Hofsteden (Hofstede & Hofstede 2005, 41-42) kyselylomakkeessa kaikki kysymykset olivat ennakkoon koodattuja ja vastaukset esitettiin numeroilla 1-5 yleensä tarkoittaen vastausmuotoja skaaloilla usein-harvoin, paljon-ei yhtään jne. Tulokset muunnettiin vastaamaan siten, että ne osuvat lopullisesti välille 0-100. Maita on nykyään myös lisätty ja tässä tutkielmassa käytetään tutkimusta, jossa on tiedot 74:stä eri maasta. Vertaan Hofsteden saamia tuloksia Suomen ja Thaimaan välillä, koska Myanmar (ent. Burma) ei ollut osallisena Hofsteden tutkimuksessa. Thaimaa on Myanmarin naapurimaa ja haastatellut karennit ovat asuneet Thaimaassa pakolaisleireillä yli kaksikymmentä vuotta ja nuoret karennit tuntevat jopa enemmän Thaimaan kuin Myanmarin kulttuuria. Myös monet vapaaehtoiset kertoivat Thaimaan kulttuurin olevan heidän mielestä lähimpänä Myanmarin kulttuuria.

4.1 Valtaetäisyys

Eri kulttuurien välillä on hyvin erilaisia tapoja suhtautua valtaan ja eriarvoisuuteen. Valtaetäisyys-ulottuvuuden avulla voidaan määritellä sitä, miten ihmiset olettavat ja hyväksyvät vallan epätasaisen jakautumisen ja ihmisten eriarvoisuuden. Hofsteden ja Hofsteden (2005) mielestä vallan jakautumista selitetään vallan käyttäjien käyttäytymisellä, mutta unohdetaan, että autoritaarisuus toimii vain siellä missä on kuuliaisuutta. Korkean valtaetäisyyden maissa epätasa-arvoisuus on odotettua ja hyväksyttyä. Vanhemmat opettavat lapsille pienestä pitäen kuuliaisuutta ja tottelevaisuutta. Vanhemmat ja sisarukset suhtautuvat nuorempiin ja erityisesti pieniin lapsiin erityisellä lämmöllä ja huolen pidolla. Pienistä lapsista pidetään erityisen tarkasti huolta eikä ole lasten

oppivan niin sanotusti kantapäähän kautta. Tällaisessa kulttuurissa vanhempia kunnioitetaan koko eliniän ajan. Myös heidän auktoriteettinsa säilyy koko tämän ajan. Jos vanhempien tai isovanhempien kyky huolehtia itsestään heikkenee, on lapsen velvollisuus huolehtia myös heistä. Suuren valtaetäisyyden maissa esiintyy myös enemmän korruptiota ja ne ovat keskivertoa köyhempiä maita, joissa on suuret tuloerot. (Hofstede 1997, 37; Hofstede & Hofstede 2005, 46, 51, 67.)

Maissa, joissa on pieni valtaetäisyys, on yleistä, että epätasa-arvoisuutta pyritään vähentämään, lapset ja vanhemmat kohtelevat toisiaan tasa-arvoisina syntymästä kuolemaan saakka. Lapsia kasvatetaan itsenäisiksi ihmisiksi, jotka voivat huolehtia omista asioistaan mahdollisimman pian. Aikuiseksi kasvaneen lapsen ei tarvitse kysyä lupaa tai edes neuvoa enää vanhemmiltaan tehdessään isojakin päätöksiä. Heidän ei myöskään tarvitse huolehtia vanhemmistaan tai isovanhemmistaan, kun vanhemmat eivät enää itse pysty huolehtimaan itsestään. Pienen valtaetäisyyden maissa taito, rikkaudet, valta ja status eivät aina kulje käsi kädessä, vaan niissä tuetaan kaikkien tasa-arvoisuutta ja politiikassa keskustellaan enemmän kuin käytetään väkivaltaa. (Hofstede & Hofstede 2005, 43-44.)

Korkeimmat valtaetäisyys-arvot löytyivät suurimmasta osasta Aasiaa, Itä-Eurooppaa, latinomaista, arabiaa puhuvista maista ja Afrikasta. 74:stä maasta Suomi sijoittui valtaetäisyydessään sijalle 66 ja Thaimaa sijalle 35, mikä osoittaa selkeän eron maiden välillä. Suomessa on tuloksen mukaan suhteellisen pieni valtaetäisyys ihmisten välillä kun taas Thaimaassa on puolet korkeampi kuin Suomessa, mutta ei kuitenkaan yhtä korkea kuin Malesiassa, joka oli ensimmäisenä kaikista maista. Voi olla, että Myanmarissa on vielä korkeammat valtaetäisyysarvot, koska ihmisten välinen eriarvoisuus on maassa on erittäin suurta. Hofstede & Hofstede ehdottavat, että kun otetaan huomioon kansallinen historia, valtaetäisyys ulottuvuus kertoo pysyviä kansallisen kulttuurin piirteitä, joiden on vaikea muuttua. (Hofstede & Hofstede 2005, 52, 67.)

4.2 Individualismi ja kollektivismi

Monien kulttuurierojen ytimessä on ero yksilön ja ryhmän roolin välillä. Suurin osa maailman kansoista elää yhteisöissä, joissa ryhmän mielipide on tärkeämpi kuin yksilön. Näitä sanotaan kollektivistisiksi kulttuureiksi, Hofsteden toisessa ulottuvuudessa. Harry C. Triandis (1995, 2) on myös tutkinut individualismia ja kollektivismia ja määrittelee kollektivismin sosiaalisiksi malliksi, joka sisältää toisilleen läheisiä yksilöitä, jotka kokevat kuuluvansa yhteen tai useampaan kollektiiviin, esimerkiksi perheeseen, työyhteisöön ja heimoon. Näitä yksilöitä motivoivat pääasiassa kollektiivin normit ja velvollisuudet. He ovat valmiita laittamaan ryhmän tavoitteet omien tavoitteidensa edelle sekä korostavat kuulumistaan tiettyyn kollektiiviin ja sen jäseniin. Kollektivistisuuteen kuuluu olennaisena riippuvuus omasta ryhmästä. Kollektivistisiä piirteitä omaavia kulttuureja esiintyy eniten Aasiassa, Afrikassa ja Latinalaisessa Amerikassa. Kaikkien kulttuurien sisältä kollektivismia löytyy usein köyhien, heikosti koulutettujen ja sellaisten ihmisten joukossa, jotka eivät ole olleet muiden kulttuurien vaikutuksen alaisena.

Yksilön mielipide menee ryhmän mielipiteen yläpuolelle vain vähemmistössä maailman kansoista. Nämä kulttuurit ovat individualistisia. Individualismin Triandis (1995, 2) määrittelee sosiaalisiksi malliksi, jossa yksilöt ovat löyhässä suhteessa toisiinsa ja määrittelevät itsensä itsenäisiksi kollektiiveista. Heitä motivoivat omat mieltymykset, tarpeet ja oikeudet. Suhteet muiden yksilöiden kanssa perustuvat heidän omiin henkilökohtaisiin tavoitteisiinsa pikemmin kuin yhteisiin tavoitteisiin. Heidän suhteissaan korostuvat niiden antamat hyödyt ja haitat. Hofsteden (1997, 51) mukaan individualismissa yksilöt ovat löyhästi kiinni toisissaan ja heidän oletetaan pärjäävän itsenäisesti ilman muiden apua. Hänen mukaan kollektivismi on lähes päinvastainen ilmiö verrattuna individualismiin, jossa yksilöt syntyvät vahvan koheesion ryhmiin, jotka auttavat yksilöitä kaikessa ja joihin liittyy vahva elinikäinen lojaalius.

Triandisin (1995, 82) mukaan monet tutkijat ajattelivat Hofsteden löytöjen jälkeen, että individualismi ja kollektivismi olisivat vastakohtia toisilleen. Tutkittaessa empiirisesti molempia ne eivät kuitenkaan korreloi tarvittavalla tavalla. Ihmiset voivat olla erittäin individualistisia ja kollektiivisiä yhtä aikaa,

eivät vahvasti kumpaakaan, tai kuten useimmissa kulttuureissa vain toista näistä. Suomi länsimaana yhdistetään yleensä individualistisiin kulttuureihin ja onkin Hofsteden listalla 21. individualistisin maa. Suurimman individualismipisteluvun sai USA. Thaimaa sijoittui 59:nneksi, minkä perusteella voidaan päätellä, että Thaimaa on enemmän kollektivistinen kuin individualistinen maa. (Hofstede & Hofstede 2005, 78-79.)

Individualistisissa kulttuureissa ihmiset ovat tekemisissä toistensa kanssa yksilöinä, eivätkä erityisesti huomioi muiden ryhmänjäsenyyksiä. On kuitenkin olemassa tiettyjä ryhmäjäsenyyksiä, jotka voivat olla näkyviä, kuten rotu, tietyt uskonnot tai uskomukset. Nämä ryhmät voivat toimia sisä- ja ulkoryhmän luojina, jolloin ihmiset individualistisessa kulttuurissa käyttäytyvät kuten kollektivistisessä. Triandiksen mukaan tämä tekee sosiaalisen käyttäytymisen monimutkaiseksi ja tämän vuoksi olisi tärkeää ymmärtää erot individualismin ja kollektivismiin välillä. (Triandis 1995, xiv.) Triandiksen mielestä käsitteiden tiedostamisen kautta voimme ymmärtää myös itseämme (Triandis 2005, 214). Individualistinen ja kollektivistinen jaottelu on siis merkittävin eroavaisuus kulttuurien välillä (Triandis 2001b, 907). Uskon, että kollektivistisen ja individualistisen ulottuvuuden avulla voidaan selittää kulttuurillisia eroavaisuuksia hyvin kattavasti, koska se on helposti kytkettävissä myös muihin ulottuvuuksiin.

4.3 Feminiinisyys ja maskuliinisuus

Naisten ja miesten roolit eri kulttuureissa voivat poiketa toisistaan hyvin merkittävällä tavalla. Suomalainen mies usein käyttäytyy eri tavalla kuin esimerkiksi italialainen mies. Miesten ja naisten roolit ja käyttäytymisnormit ovat merkittävältä osin kulttuurisidonnaisia konstruktioita. Feminiinisyys ja maskuliinisuus –ulottuvuus oli ainut Hofsteden teoriassa, joihin liittyvissä kysymyksissä miehet ja naiset vastasivat selkeästi eri tavoilla. Maan rikkaudella ei ollut merkitystä ulottuvuuden sijoittumisen kannalta. Hofsteden mukaan korkean maskuliinisuuden maissa yhteisöissä on selkeät sukupuoliroolit, joissa miesten kuuluu olla kovia, vahvoja, materiaaliseen menestymiseen keskittyviä ja naisten vaatimattomia, pehmeitä ja huolestuneita elämän laadusta. Korkean

feminiinisyyden maissa sukupuoliroolit voivat olla päällekkäisiä ja molempien sukupuolten tulisi olla vaatimattomia, pehmeitä ja huolestuneita elämän laadusta. (Hofstede 1997, 82,83.)

Feminiinisen ulottuvuuden maissa dominoivat arvot ovat toisista välittäminen ja säilyttäminen, mutta tärkeitä ovat myös ihmiset ja lämpimät ihmissuhteet. Pojat ja tytöt saavat itkeä, muttei tapella. Heikkoja pyritään tukemaan. Pojat ja tytöt voivat opiskella samoja aineita. Maskuliinisen ulottuvuuden maissa sen sijaan dominoivat materiaallisen menestyksen ja kehittymisen arvot, siksi tärkeinä pidetään rahaa ja tavaroita. Perheissä isät käsittelevät tosiasioita ja äidit tunteita. Tytöt saavat itkeä, mutta pojat eivät, mutta heidän oletetaan tappelevan, jos joku hyökkää. Tytöt eivät saa tapella ollenkaan. Tällaisissa kulttuureissa tuetaan vahvoja. (Hofstede 1997, 96.)

Tutkimuksen maskuliinisuutta käsittelevässä osiossa Thaimaa oli sijalla 64. ja Suomi 68., mikä osoittaa molempien maiden olevan suhteellisen feminiinejä ulottuvuudeltaan. Se tarkoittaa sitä, että molemmissa maissa miehet ja naiset voivat osoittaa tunteita, ihmiset pyrkivät miesten ja naisten väliseen tasa-arvoon eivätkä työpaikat ole sukupuolisdonnaaisia. Jokaisen maan vastanneiden miesten arvot olivat hiukan kovempia kuin naisten, mutta sukupuolten vastausten erot maiden välillä voivat olla hyvin suuria. Individualistiset naiset voivat vastata myös hyvin maskuliinisesti ja individualistiset miehet feminiinisesti. (Hofstede 1997, 84, 85, Hofstede & Hofstede 2005, 121.)

4.4 Epävarmuuden välttäminen

Kulttuurin jäsenten heikkoa epävarmuuden sietokykyä Hofstede mittasi epävarmuuden välttämisen indeksillä (uncertainty avoidance index). Kulttuurissa tunnetaan uhkaavaksi asiat ja tilanteet, joita ei tiedetä tai voida kontrolloida. Äärimmäinen epävarmuus aiheuttaa kestämatöntä ahdistusta, johon eri kansat ovat keksineet erilaisia helpotuksia muun muassa uskonnosta, teknologiasta ja laeista. Uskonnot auttavat hyväksymään epävarmuuksia. Monet uskonnot tarjoavat myös ylikuonnollisia suojelijoita ja elämää kuoleman jälkeen. Teknologia auttaa ymmärtämään luonnon monimuotoisuutta ja muuttuvuutta. Lait

pyrkivät ennakoimaan ihmisten käyttäytymistä säännöillä. Epävarmuuden tunne on hyvin subjektiivista ja täten ihmiset kokevat epävarmuutta hyvin eri asioista. Nämä tunteet voivat olla myös kulttuurillisesti opittuja ja mahdollisesti myös epärationaalisia. (Hofstede & Hofstede 2005, 165-166.)

Elämään halutaan varmuutta ja ennustettavuutta, joita voidaan luoda kirjoittamattomilla ja kirjoitetuilla säännöillä. Epävarmoissa kulttuureissa ilmaistaan itseä esimerkiksi puhumalla paljon käsillä, käytetään kovia äänenvoimakkuuksia ja näytetään tunteita, kuten Kreikassa, joka oli Hofsteden tutkimuksessa tällä ulottuvuudella ensimmäisenä. Näissä kulttuureissa uskotaan, että erilaisuus on vaarallista ja lapsille opetetaan, että maailma on vaarallinen paikka, jolta lasta halutaan suojella. Lapsille on tiukat säännöt siitä, mikä on likaista ja väärin. Tällaisissa perheissä on myös enemmän stressiä, koska tunteet koetaan ja näytetään intensiivisemmin. Tämän ulottuvuuden kulttuureissa uskotaan, että epävarmuus elämässä on uhka, jota vastaan täytyy taistella. Kulttuurissa on emotionaalinen tarve säännöille, vaikkeivät ne koskaan toimitakaan. Aika on rahaa, kansalaiset eivät ole kiinnostuneita politiikasta ja nuorisoon suhtaudutaan negatiivisesti. (Hofstede 1997, 125; Hofstede & Hofstede 2005, 174-175.)

Vähäisen epävarmuuden maissa kuten Tanskassa ja Ruotsissa, ilmaistaan vähemmän julkisesti tunteita, mutta säännöt ovat joustavia. Suomi on tutkimuksen mukaan myös sietokykyisempi epävarmuutta kohtaan. Thaimaa sijoittui tulosten mukaan sijalle 44. ja Suomi oli 48., joten molemmat maat ovat noin keskivertoja epävarmuuden välttämisen ulottuvuudessa. Vähäisen epävarmuuden välttämisen ulottuvuudessa on tyypillistä, että epävarmuus on osa jokapäiväistä elämää ja se hyväksytään sellaisena kuin se tulee. Aggressioita tai tunteita ei pitäisi näyttää. Sääntöjä ei tulisi olla enempää kuin tarpeellista ulottuvuuden mukaan. Lapsille on lempeitä sääntöjä siitä, mikä on kiellettyä, likaista tai väärää. Erilaisuus synnyttää mielenkiintoisuutta ja tällaisissa kulttuureissa opettajat voivat ja saavat sanoa etteivät tiedä jotakin. Yhteiskunnassa tuetaan vapaaehtoisuutta ja vapaata mielenilmaisua. Lakiin ja järjestelmään luotetaan. Hofstede & Hofstede (2005) kirjoittaa Richard Lynnin tutkimuksesta, jonka mukaan alkoholismi, epäterveelliset elämäntavat ja itsemurhat heikentävät kulttuurin epävarmuuden sietokykyä, mikä voisi vaikuttaa Suomen epävarmuuden sietokykyyn. Toisaalta

Suomessa on myös monia muita tekijöitä yhteiskunnassa, jotka taas parantavat sietokykyä. (Hofstede 1997, 125; Hofstede & Hofstede 2005, 175.)

4.5 Pitkän ja lyhyen aikavälin suuntautuminen elämään

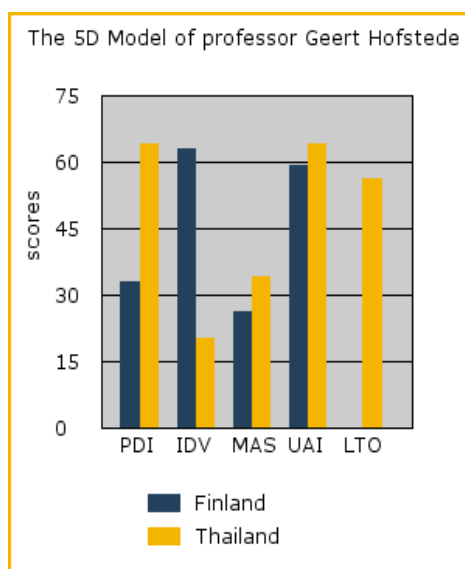
Viimeisen ulottuvuuden keskeisyydessä on kungfutselaisuus, jonka Bond havaitsi omassa kulttuurienvälisessä tutkimuksessaan. Ulottuvuuden ääripäät ovat lyhyen aikavälin suuntautuminen ja pitkän aikavälin suuntautuminen. Lyhyen aikavälin suuntautumiseen liittyy tietynlainen lyhytkestoisuus ja muun muassa henkilökohtainen tasapainoisuus, kasvojen säilyttäminen ja lahjojen ja palveluksien palauttaminen. Pitkän aikavälin suuntautuminen tarkoittaa pysyvyyttä, sinnikkyyttä, säästäväisyyttä, statuksella on paljon merkitystä ja häpeän kokeminen vahvaa. Thaimaa on sijalla 9 ja Suomi 16 tämän ulottuvuuden tutkinnassa on ollut mukana vain 39 maata ja aluetta. Korkeimmat pisteet saivat Aasian maat, joissa on korkea pitkän aikavälin suuntautuminen. Näissä maissa pyritään pitkäjänteisyyteen, asioiden keskittämiseen, jotta saataisiin hitaasti tuloksia. Resursseja pyritään säästelemään, tilanteita kunnioitetaan ja persoonalliseen sopeutumiseen panostetaan. Tällaisissa kulttuureissa ihminen voi uhrata itsensä jonkin merkittävän tarkoituksen vuoksi. Kulttuurin jäsenillä on myös vahvoja häpeän tunteita. Avioliitto on käytännöllinen järjestely ja asuminen isovanhempien kanssa on normaalia. Vanhuus nähdään onnellisena aikana ja se alkaa jo varhain. Äitien tulisi hoitaa ja antaa aikaa lapsilleen ennen kuin ne ehtivät kouluikään ja perheessä vanhemmilla sisaruksilla on auktoriteetti nuorempiin. Nämä ovat osituksia siitä, että ihmiset suhtautuvat myös ihmiselämään, perheeseen ja avioliittoon pitkäjänteisesti. (Hofstede & Hofstede 2005, 210-214.)

Lyhyen aikavälin kulttuureissa kuten USA:ssa, oletetaan panostuksen tuottavan nopeita tuloksia. Heillä on sosiaalisia paineita kuluttamiseen. Perinteitä kunnioitetaan ja henkilökohtaisesta tasapainosta huolehditaan. Oma status ja sosiaaliset velvollisuudet ovat tärkeitä, kuten myös kasvojen säilyttäminen. Kulttuureissa avioliitto on moraalinen järjestely ja on normaalia seurustella nuorena. Vanhuutta ajatellaan ikävänä asiana, mutta se alkaa vasta myöhään. Lapsia voi hoitaa myös muut kuin vanhemmat ennen kouluikää, eikä lasten syntymäjärjestyksellä ole varsinaista statusmerkitystä. (Hofstede & Hofstede

2005, 210.)

Thaimaan kulttuuriin voisi sopia pitkän aikavälin kulttuurin ominaisuuksia kuten se, että käyttäytymistä ohjaavat eettiset koodit ovat osittain melko joustavia. Paha ja hyvä ymmärretään tilanteesta riippuvaisina, kun taas lyhyen aikavälin kulttuureissa on universaalit käsitykset siitä mikä on hyvää ja mikä on paha. Lyhyen aikavälin kulttuureissa ei myöskään olla tyytyväisiä omiin saavutuksiin ja jokapäiväisiin ihmissuhteisiin kun taas pitkän aikavälin kulttuureissa on päinvastoin. Mielenkiintoista on myös se, että pitkän aikavälin kulttuureissa voi olla monta totuutta samasta asiasta, sekä se, että materiaali ja henki ovat yhdistettyjä kuten pienissä mökeissä tai tavaroissa voi asua henkiä. Lyhyen aikavälin kulttuurissa ei voi olla kahta totuutta yhdestä asiasta ja henki ja materiaali on erotettuja toisistaan. Voidaan olettaa karennien olevan myös pitkäaikavälin kulttuurin jäseniä kuten useat muut Aasian kulttuurit. Esimerkiksi heidän animistisessa puolessa uskonnostaan yhdistellään henkiä ja materiaa. (Hofstede & Hofstede 2005, 232.)

Taulukko 2. Suomi ja Thaimaa Hofsteden ulottuvuuksien mukaisesti

- PDI-power distance
valtaetäisyys
- IDV-individualism
individualismi
- MAS-masculinity
maskuliinisuus
- UAI-uncertainty avoidance
epävarmuuden välttäminen
- LTO-long term orientation
pitkän aikavälin suuntautuminen

(<http://www.geert-hofstede.com>)

Tässä kaaviossa voidaan selkeästi tiivistää erot Suomen ja Thaimaan kansallisten kulttuurien välillä Hofsteden ulottuvuuksien mukaisesti. Suurimmat erot Suomen ja Thaimaan välillä ovat individualismissa ja valtaetäisyydessä, mikä tarkoittaa

sitä, että Suomi on selkeästi individualistisempi ja valtaerot ihmisten välillä ovat pienempiä sekä niihin suhtaudutaan eri tavalla kuin Thaimaassa. Suomea ei ole mitattu tässä yhteydessä pitkän aikavälin suuntautumisen suhteen, mutta aikaisempien tutkimuksien mukaan maat ovat melko samantasoisia tällä ulottuvuudella. Thaimaa on hiukan enemmän pitkän aikavälin suuntautumisen kulttuuri.

Käyttäessä Hofsteden teoriaa kulttuurienvälisistä eroista tule ottaa huomioon myös teorian heikkoudet. Teoriaa on kritisoitu siitä, että tutkimusta ei ole tehty tarpeeksi hyvin ja tutkimuksen tulokset ovat saatu tutkimalla pelkästään yhden ylikansallisen organisaation työntekijöitä. Tutkimus on tehty yli 30-vuotta sitten, mikä väistämättä tarkoittaa sitä, että tutkimus voi olla väärässä kulttuurien toimintatapojen suhteen, koska kulttuurit ovat jatkuvassa muutoksessa yhteiskuntien kanssa. Agneta Moulettes (2007) on kritisoinut Hofsteden tutkimusta siitä, että tutkimus on keskittynyt enemmän keskiluokkaiisiin valkoisiin miehiin eikä siihen ole osallistunut tarpeeksi naisia. Itse teoriaa Moulettes kritisoi siitä, että siinä on maskuliininen ja feminiininen ulottuvuus, vaikka naisten mielipiteitä ei ole otettu tarpeeksi huomioon. (<http://www.emeraldinsight.com/>.) Myös Brendan McSweeney (2002, 2009) on erityisesti kritisoinut Hofsteden teoriaa monista eri puutteellisuuksista koskien muun muassa ulottuvuudellinen paikkansapitävyyttä ja tutkimuksessa käytetyn kulttuurin käsitettä. Kritiikistä huolimatta Hofsteden tutkimus on alallaan laajimpia mitä on tehty ja edelleen hänen teoriaansa kunnioitetaan ja käytetään yleisesti. (<http://geert-hofstede.international-business-center.com/>)

5 MYANMARIN KARENNIT –MATKA MYANMARISTA SUOMEEN

Suomeen saapuminen myanmarilaisena kiintiöpakolaisena ei ole yksinkertainen tai nopea prosessi. Matka alkaa vainoamisesta omassa kotimaassa jatkuen pakoretkenä rajan toiselle puolelle ankariin olosuhteisiin Thaimaan pakolaisleireille, jossa seuraavaa kotimaata voi joutua odottamaan vuosikymmeniä. Prosessi kiintiöpakolaisstatuksen saamiseksi ja uudelleensijoitukseen valituksi tulemisessa on erittäin pitkä. Tässä kappaleessa kerron siitä minkälaisesta maasta karennit tulevat ja miten haastatellut karennit sekä kiintiöpakolaiset yleensä päätyvät Suomeen.

5.1 Myanmar ja Karennivaltio

Myanmar eli entinen Burma on ollut jo pitkään sotilasvaltio, jossa rikotaan ihmisoikeuksia. Myanmarin sotilashallinto muutti maan nimen vuonna 1989, mutta monet edelleen tuntevat maan Burma-nimellä. Esimerkiksi USA käyttää vieläkin maasta nimeä Burma, koska ei hyväksynyt sotilashallinnon muutosta heidän toimintojensa vuoksi, jotka mm. rikkovat ihmisoikeuksia. Myanmarin asukasluku on noin 52 milj. Ja etninen jakauma on burmalaiset 68 %, shan 9 %, karen & karenni 7 %, rakhine 4 %, kiinalaiset 3 %, „mon 2 %. kachin, 1,5 %, chin 1,5 % ja muut 3 % (yli 100 etnistä ryhmittymää). (<https://www.cia.gov>.)

Iso-Britannia hallitsi Burmaa 1824-1886 ja liitti sen osaksi omaa Intian Imperiumiaan. Vuoteen 1937 Burmaa hallinnoitiin Intian provinssina, jolloin siitä tuli erillinen itse hallinnoima siirtomaa. Burmasta tuli itsenäinen valtio 1948. Kenraali Ne Win hallitsi valtiota 1962-1988 ensin armeijan johtajana, jonka jälkeen nimesi itse itsensä maan presidentiksi ja sen jälkeen tärkeimmäksi poliittiseksi johto- ja keskushenkilöksi koko maassa. 1988 armeija perusti uuden sotilasjuntan ja 1989 Sotilasjohto muutti maan nimen Burmasta Myanmariksi osana maan uudistamisprosessia. Vaikka vuoden 1990 vaaleissa oppositio puolue voitti selvällä enemmistöllä sotilasjuntan, sotilasjohto ei kuitenkaan suostunut antamaan heille valtaa ja vangitsi puolueen johtajan Aung San Suu Kyin hänen omaan taloonsa, josta hänet vapautettiin 2010. Myanmarissa mielenosoitukset ovat usein päättyneet niiden väkivaltaiseen tukahduttamiseen, osallistujien

vangitsemiseen ja joskus jopa heidän tappamiseen. Sotilasjohdolla on lupa tehdä ratsioita ihmisten koteihin ja luostareihin ja vangita demokratian kannattajia, joita voidaan epäillä osallistumisesta mielenosoituksiin. (www.cia.gov, www.burmawatch.org.)

Myanmarin voi jakaa kahteen eri osaan, jotka ovat tasainen keskiosa ja seitsemän vuoristoista raja-alueita. Ensimmäisessä asuu noin kaksi kolmasosaa väestöstä. Vuoristoisilla alueilla asuvat etniset vähemmistöt eli chinit, kachinit, karenit, karennit, monit, arakanit ja shanit. Yhteensä nämä alueet kattavat 60 % maan pinta-alasta. Karennien valtio on kaikista näistä pienin ja yksi köyhimmistä ja siellä on erittäin vaikea kulkea. Karennivaltio oli ennen sotilashallintoa itsenäinen valtio. Konflikti sotilasjuntan kanssa on nyt kestänyt yli 50 vuotta. Karennit ovat joutuneet taistelemaan vapaudestaan muun muassa siksi, että sotilasjunta haluaa alueen luonnonvarat. Karennivaltiossa on vain heikot kulkuvälineet ja kommunikaatiomahdollisuudet, puutteellinen terveydenhuolto, laaja lukemattomuus ja vähän tai ei ollenkaan sosiaalista ja taloudellista kehitystä. Kuolleisuus heikon ravinnon vuoksi on yleistä, hoidettavissa olevien sairauksien määrä on korkea ja koulujen, opettajien ja opiskelijoiden määrä on alhaisin koko Myanmarissa. (<http://www.karennihomeland.com>)

Karennivaltion asukasluku on noin 246 000. Karennit ovat kristittyjä, buddhalaisia ja moni uskoo perinteiseen animistiseen Kay Tyoboe -uskontoon, vaikka olisi kristitty. Karennien pääelinkeino on maa- ja metsätalous.

(www.karennihomeland.com, Bamforth, Lanjouw & Mortimer 2000, 16.) Suurin osa Myanmarilaisista on buddhalaisia, mutta monet etniset vähemmistöt ovat kristittyjä, jotka ovat säilyttäneet osia perinteisistä animistisistä uskonnoista. Uskonnon ajatellaan olevan yksi syy konflikteihin myanmarilaisten ja vähemmistöjen välillä, koska Myanmarin hallinto perustuu osaksi buddhalaisiin ja osaksi sotilaallisiin ja marxistisiin periaatteisiin. (<http://www.karenni.org>.)

Karenneja kutsutaan myös nimellä Red Karen, koska heidän lempiväriinsä on punainen ja he pukeutuvat mieluiten punaisiin vaatteisiin. He ovat yksi monista eri Karen heimoista. Myös Karennien heimoon kuuluu monia pienempiä heimoja. Karennit ovat yksi vanhimpia alkuperäisiä asukkaita nykyisen Myanmarin alueella. Jo viiden kymmenen vuoden ajan Karennit ovat joutuneet kärsimään erityisen kovasta vainoamisesta ja he ovat joutuneet taistelemaan oman identiteetin ja suvereeniuden puolesta. Vaikka Karennit ovat liikkuneet jo kahden sadan vuoden ajan, nykyiset ihmisten pakotetut ja vapaaehtoiset siirtymiset ovat olleet erityisen ikäviä, koska ne johtuvat konflikteista, kehityksen siirtämisestä muualle ja resurssien vähentymisestä. Ihmiset ovat joutuneet siirtymään uudelleensijoitus paikkoihin, piilottelemaan metsissä, pakenemaan Thaimaahan tai kauemmas Myanmarissa. Huono ruokavalio ja ruoan puute ovat suurimpia ongelmia ihmisten uudelleensijoituksissa. Karennien ruokavalio on huonompaa, kuin monissa muissa osissa Myanmaria. (www.karenni.org.)

Vuoden 1996 jälkeen Myanmarin hallinto on tuhonnut yli 2500 kylää ja tuhannet ihmiset ovat joutuneet pakenemaan kylistään jatkuvan etnisten vähemmistöjen pelottelun vuoksi. Kylissä asuvat ovat pakotettu muuttamaan, kyliä on poltettu ja monet elävät jatkuvan raiskauksien, pahoinpitelyiden ja vangitsemisen pelon alla. Myanmarin armeija käyttää heitä kantajina ja varastaa heidän ruokansa ja omaisuutensa. Moni Karenni päätyy elämään viidakossa väliaikaisissa suojissa ilman asiallista pääsyä veden äärelle, kaukana normaalista ruokalähteistä ja täysin ilman lääkkeitä tai terveydellisiä tarpeita, eikä heidän lapset saa koulutusta. Toisena vaihtoehtona heillä on mennä Myanmarin armeijan järjestämille uudelleensijoitusleireille, joissa he joutuvat tekemään pakkotyötä, heitä pahoinpidellään ja he joutuvat näkemään nälkää. Noin 50 000 karennia lasketaan kuuluvaksi IDP:ksi eli Internally Displaced People (sisäisesti siirretyt ihmiset).

Kolmantena vaihtoehtona karenneilla on paeta Thaimaahan. (www.unpo.org, www.karenni.org.)

5.2 Thaimaan pakolaisleirit

Karennit ovat etninen alkuperäinen vähemmistö, jota Myanmarin sotilasjunta on vainonnut Myanmarin itsenäisyydestä asti. Systemaattiset pidätykset, laittomat tapot, talojen tuhoamiset, pakotetut siirrot, maan takavarikointi ovat johtaneet pakolaisten määrän nousuun Thaimaan ja Myanmarin rajalla. Ne joille Thaimaan viranomaiset eivät anna virallista pakolaisen statusta poistetaan mahdollisuus siirtoon toiseen maahan. Tällaiset henkilöt eivät saa lähteä pakolaisleireiltä. (www.karenni.org.) TBBC Thailand Burma Border Consortium on organisaatio, joka tarjoaa Myanmarista paenneille perus tarvikkeita asumiseen ja ruokaa elämiseen. Organisaation toiminta tapahtuu enimmäkseen pakolaisleireillä. TBBC tarjoaa myös tukea leirien johtamiseen ja organisointiin. TBBC:n toimittama ruokakori on noin 2100 kaloria henkilöä kohti sisältäen riisiä, ravinnejauhoa, kalatahnaa, ionisoitua suolaa, mungopapuja, öljyä, kuivattuja chilejä ja sokeria. Monille pakolaisille ruokakori on ainut mitä he saavat syödäkseen. Kuten haastatellut karennit kertoivat, he syövät samaa ruokaa päivästä ja vuodesta toiseen. TBBC antaa myös ruoan lämmittämiseen tarvittavaa kompressoitua sahanpurua, keittovälineitä, huopia, vaatteita, hyttysverkkoja, kutomisvälineitä ja rakennustarvikkeita. (www.tbbsc.org.)

Kirjassa *Nine Thousand Nights* pakolaiset ja heidän kanssaan työskennelleet kuvaavat elämää pakolaisleireillä. Johdannossa kerrotaan siitä, kuinka ensin pakolaiset ovat paenneet kotimaastaan henkensä edestä pakolaisleirille, väliaikaiseen turvapaikkaan ja sen jälkeen heidän täytyy tottua elämään pakolaisleireillä väliaikaisesti jopa yli 20-vuotta. Jatkuva toivo elää siitä, että pääsee pakolaisleiriltä pois, mutta silti väliaikaisesta asuinpaikasta on tehtävä mahdollisesti pysyvä. Nykyään leireillä on kaikki toiminta organisoitu. Ihmiset rakentavat ja korjaavat itse kotinsa, opettavat toisiansa, tekevät kauppaa, huolehtivat päivittäisestä terveydenhuollosta ja jätejärjestelmästä, järjestävät kulttuuritapahtumia ja urheilumahdollisuuksia, huolehtivat lukuisista orvoista ja tekevät paljon samanlaisia asioita mitä kaikkiin muihinkin yhteisöihin liittyy.

Poikkeuksena muihin on tietenkin pakolaisten erittäin traumaattiset kokemukset ja eristyneisyys. Pakolaisilla ei ole lupaa poistua leirialueelta. Vaikka leireillä on pulaa kaikesta, ihmiset auttavat tiiviisti toisiansa selviytymään arjesta. Leireillä on noin 150 000 pakolaista, joista noin 75 % ovat kareneja, 13 % karenneja ja 12% koostuu muista vähemmistöistä, muslimeista ja myanmarilaisista. (TBBC 2010, 1-2.)

Vieraillessa TBBC:n toimistolla Bangkokissa ja keskusteltuani organisaation työntekijän Leonard Bucklesin kanssa tuli ilmi monia asioita liittyen pakolaisiin ja heidän uudelleensijoittamiseen. Hän kertoi, että pakolaiset voivat verrattaen hyvin Thaimaan pakolaisleireillä, jossa heillä on lähes kaikki tarvittavat palvelut. Isona ongelmana on uusi sukupolvi, joka on elänyt koko elämänsä leirillä ja he turhautuvat tekemisen ja mahdollisuuksien puutteesta. Monet perheet hakevat Bucklesin mukaan uudelleensijoitusta toiseen maahan pelkästään lastensa vuoksi. Buckles on kuullut useita tarinoita uudelleensijoitetuilta perheiltä heidän pärjäämisestään uudessa kotimaassaan. Moniin näistä liittyy lasten ja vanhempien välisiä ongelmia, joita syntyy oman kulttuurin ja uuden maan valtakulttuurin eroista. Lapset ja nuoret Bucklesin mukaan haluavat kokeilla kaikkia uusia asioita, jotka ei välttämättä ole vanhempien hyväksymiä ja monet vanhemmat masentuvat. Buckles painottaakin, että vastaanottavan maan sosiaalitoimen tulisi erityisesti tukea perheiden sopeutumista. (Keskustelu 21.10.2010)

5.3 Kiintiöpakolaisten ottamiseen liittyvä prosessi

Suomeen otetaan pakolaiskiintiössä YK:n pakolaisjärjestön UNHCR:n (United Nations High Commissioner for Refugees) pakolaisiksi katsomia henkilöitä tai muita kansainvälisen suojelun tarpeessa olevia ulkomaalaisia uudelleen sijoitusta varten. Perusteet oleskeluluvan myöntämiselle Suomen pakolaiskiintiössä ovat, että henkilö on kansainvälisen suojelun tarpeessa kotimaahansa nähden, hän on uudelleensijoituksen tarpeessa ensimmäisestä turvapaikkamaasta, vastaanoton ja kotoutumisen edellytykset Suomeen on arvioitu ja oleskeluluvan myöntämiselle ei ole esteitä, kuten yleinen järjestys ja turvallisuus tai Suomen kansainväliset suhteet. Kiintiöpakolaisten valinnat perustuvat yleensä pakolaisleireillä tehtäviin

haastatteluihin, joissa perusteet oleskeluluvan myöntämiseksi selvitetään. Kiintiöstä on vuosittain varattu kymmenesosa kiireisille tapauksille ja sellaisille henkilöille, joiden UNHCR on arvioinut olevan kiireellisen uudelleen sijoittamisen tarpeessa. Pakolaiset valitaan UNHCR:n asiakirjojen perusteella valiten noin 80-85% ehdotetuista henkilöistä. Häätapaukset muodostavat yleensä noin 10–15 prosenttia kunkin vuoden pakolaiskiintiöstä. Maahanmuuttovirasto myöntää oleskeluluvat pakolaiskiintiössä otettaville pakolaisille. Eduskunta päättää vuosittain budjetin yhteydessä pakolaiskiintiön suuruuden ja valtioneuvosto päättää pakolaiskiintiön kohdentamisesta. Vuodesta 2001 lähtien Suomen pakolaiskiintiö on ollut 750 henkilöä. Euroopan pakolaisrahastosta jäsenvaltio saa 4000 euron kiinteän summan jokaista uudelleen sijoitettua henkilöä kohti, joka täyttää pakolaisstatuksen kriteerit. (www.migri.fi, Ohje kiintiöpakolaisten valinta menettelystä 2009, 6.)

Suomesta kohdemaahan lähtee valintadelegaatio haastattelemaan UNHCR:n ehdottamat henkilöt. Valintadelegaatioon kuuluu maahanmuuttoviraston edustajat, TE-keskuksen tai kunnan edustajat ja tarvittaessa suojelupoliisi. Ennen haastatteluja haastateltaville jaetaan Suomi-tietoutta, josta vastaa kotoutumisen asiantuntija. Henkilöt haastatellaan englanniksi ja tulkin välityksellä. Haastattelussa kerrotaan lyhyesti ketä haastattelijat ovat ja mikä haastattelun tarkoitus on. Haastateltaville kerrotaan myös milloin, millä perusteilla ja missä valintapäätökset tehdään. Haastattelut ovat luottamuksellisia. Haastatteluissa selvitetään muun muassa kansainvälisen suojelun ja uudelleen sijoituksen tarve ja mahdolliset perheen yhdistämiseen liittyvät tekijät. Perhe voi olla laajennettu tai pariskunta jotka ovat asuneet yhdessä avioliitonomaisessa suhteessa. Perhekokonaisuuteen voidaan laskea myös omainen, joka ei pärjää yksin tai asuu myös Suomessa perheen kanssa. Perhekokonaisuuksia pyritään ylläpitämään, jolloin valinta tai hylkäys tehdään koko perhekokonaisuutta koskien. Haastatteluissa käydään läpi myös edellytyksiä kotoutumiseen, mikä sisältää koulutuksen, kielitaidon, työkokemuksen ja terveydentilan selvittämisen. Haastateltaville annetaan myös mahdollisimman realistista tietoa Suomesta ja siitä mitä he kohtaavat, jos heidät valitaan pakolaisiksi Suomeen. (Ohje kiintiöpakolaisten valinta menettelystä, 9-13.) Tarkemmin valintahaastattelusta voi lukea Työministeriön asiakirjasta Kiintiöpakolaisten vastaanotto:

http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/04_maahanmuutto/06_pakolaisuus/kipava2004.pdf.

Haastattelujen jälkeen delegaatio palaa suomeen ja tekee lisäselvitykset haastatelluista. Lopullinen päätös valituista tehdään viimeistään kahden kuukauden kuluessa. Valituille myönnetään neljän vuoden määräaikainen jatkuva oleskelulupa ja pakolaisasema. Suomeen hyväksytyille kiintiöpakolaisille järjestetään kolmipäiväinen kulttuuriorientaatiokurssi, jonka opetuksesta vastaa International Organisation for Migration (IOM). Pakolaisten sijoittaminen kuntiin jaetaan TE-keskusten kesken niiden ilmoittamien käytettävissä olevien kuntapakkojen määrien mukaan. TE-keskuksille annetaan aluksi vain anonyymit tiedot pakolaisista. Kuhunkin kuntaan sijoitettava ryhmä pyritään rakentamaan mahdollisimman tasapainoiseksi sijoittamalla sekä perheitä että yksittäisiä henkilöitä. Opintoryhmistä pyritään tekemään tarpeeksi suuria, jotta erilaista opetusta voidaan järjestää lapsille, aikuisille ja mahdollisesti lukutaidottomille. Jokaiseen kuntaan pyritään myös sijoittamaan henkilö, jolla on enemmän koulutusta ja kielitaitoa, jotta tämä henkilö voi mahdollisesti toimia ryhmän tukena. TE-keskuksen kautta tehdyn sijoitusesityksen ja myöhemmin lähetettyjen henkilötietolomakkeiden tietojen perusteella kunta varaa tulossa olevalle ryhmälle tarvittavan määrän asuntoja ja ilmoittaa ajankohdan koska asunnot ovat valmiina. Tämän jälkeen tehdään matkajärjestelyt. SPR ilmoittaa saapuvista pakolaisista rajaviranomaisille ja ottaa heidät vastaan lentokentällä Suomessa. Tämän jälkeen heidät ohjataan kunnan viranomaisille, jotka huolehtivat pakolaisten kotoutumisesta. (Ohje kiintiöpakolaisten valinta menettelystä 2009, 15-19.)

Kunnalla on alueellaan yleis- ja yhteensovittamisvastuu maahanmuuttajien kotouttamisen kehittämisestä, suunnittelusta ja seurannasta. Kunta järjestää kotoutumista edistäviä ja tukevia toimenpiteitä ja palveluja maahanmuuttajille. Kunnalle maksetaan korvausta otetuista pakolaisista. (www.intermin.fi.) Suomessa kotouttamista tukee myös monet järjestöt ja organisaatiot kuten Suomen Punainen Risti. Monilla pakolaisilla on mahdollisuus saada ystäväperhe Suomen Punaiselta Ristiltä, joka tukee arjen eri tilanteissa.

5.4 Vapaaehtoistoiminta pakolaisen tukena kotoutumisessa

Suomessa tehdään hyvin monimuotoista ja aktiivista vapaaehtoistyötä, mikä on erittäin tärkeää hyvin monille avun tarpeessa oleville. Vapaaehtoistyö antaa myös

tekijälle erittäin hyviä kokemuksia. Nykyään vapaaehtoistoimintaan voidaan laskea myös vertaistoiminta, johon sisältyy keskinäinen tuki ja vastavuoroinen apu. Myös epävirallinen auttaminen tulisi muistaa, kuten talkooapu, ystävä- ja naapuriapu, joita tapahtuu koko ajan lähipiirissämme. Ihmisiä voi vapaaehtoisesti auttaa monilla eri tavoilla. Vapaaehtoistoimintaa on olemassa eri aikajaksoisesti, tapahtumakohtaisesti, Internetin välityksellä, säännöllisesti kasvotusten ja epäsäännöllisesti silloin tällöin. On myös työpaikkojen järjestämiä vapaaehtoisuusprojekteja sekä ylikansallisia vapaaehtoisuuden muotoja. Vapaaehtoistoimintaa voi tehdä kaiken ikäiset ihmiset eri sosiaaliluokista. Ei pidä sulkea pois mahdollisuutta, että avuntarvitsijat, kuten ikäihmiset ja maahanmuuttajat voisivat myös tehdä omalle ryhmälleen sopivaa vapaaehtoistoimintaa, mikä myös ehkäisisi heidän itsensä syrjäytymistä. (Nylund & Yeung 2005, 14,28.)

Suomen Punainen Risti on perustettu Suomeen 1877 ja on yksi suurimmista Suomessa toimivista vapaaehtoistyöjärjestöistä. Se toimii yli 90 000 jäsenen ja noin 45 000 aktiivisen vapaaehtoisen voimin. Suomen Punaisen Ristin vapaaehtoistyö keskittyy moneen eri osa-alueeseen kuten ensiapukoulutukseen, [ystävä- ja tukihenkilötoimintaan](#), [nuorten auttamiseen](#) ja [vanhustoimintaan](#). Tämä työ jakaantuu ympäri Suomea 12 [piiriin](#) ja 500 paikallisosastoon. SPR kokee, että osastoissa tapahtuva vapaaehtoisvoimin tehty työ luo pohjan toiminnalle. SPR on osa kansainvälistä Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun liikettä, mikä noudattaa kaikessa toiminnassaan seitsemää peruseriaa. Periaatteet ovat inhimillisyys, tasapuolisuus, puolueettomuus, riippumattomuus, vapaaehtoisuus, ykseys ja yleismaailmallisuus. (www.redcross.fi)

SPR:llä on myös lukuisia hankkeita, joista yksi on SPIRIT- hanke, johon tutkielma on tehty. Hankkeen toimialueena oli yksi Suomen 12:sta piiristä. SPIRIT-hankkeen toiminnoilla pyritään vaikuttamaan paikallistason asenteisiin, poistamaan pakolaisten vastaanottoon liittyviä pelkoja ja kehittämään asenneilmapiiriä erilaisuutta hyväksyväksi. Tavoitteena hankkeella on selkeyttää viranomaisten ja vapaaehtoisjärjestöjen rooleja sekä luoda malli kuntavastaanoton yhteistyöstä, rohkaista vapaaehtoistoimijoita ja antaa konkreettisia malleja ja ohjeita, miten käynnistää keskusteluja paikallisesti ja miten tehdä aloitteita. Punaisen Ristin pakolaistyön perusteet ja lähtökohdat ovat hankkeessa oleellisissa

asemassa. Hankkeessa kokeillaan myös vuoropuhelun ja vaikuttamistyön käynnistämistä kuntatasolla. Asennetyössä pyritään vaikuttamaan kunnallisiin päättäjiin ja saamaan aikaan keskustelua valtuustoryhmissä. Toisena päätavoitteena on kotoutumista tukevien toimintojen käynnistäminen ja siihen liittyen vapaaehtoistoimijoiden valmentaminen ja kouluttaminen. Osastojen osaamista lisätään erityisesti vastatulleiden pakolaisten kotoutumisen tueksi. Hankealueella tarvitaan vapaaehtoistoimintaa esimerkiksi ystävätoiminnan, suomenkielen ryhmien, asumisavun, ryhmätoiminnan ja läksykerhojen käynnistämiseksi sekä ylläpitämiseksi. Toimintasuunnitelmaan kuuluu myös vapaaehtoistoimijoille ja viranomaisille suunniteltavat ja järjestettävät yhteiset koulutukset pakolaistyön osaamisen ja yhteistyön kehittämiseksi sekä erilaisten infotilaisuuksien järjestäminen tarpeen mukaan eri teemoista. (SPIRIT-tiedote 2009.)

Tämä tutkielma keskittyy hankkeen osa-alueesta vapaaehtoisten vuorovaikutuskokemuksiin pakolaisten parissa. Vapaaehtoisia on rekrytoitu muun muassa lehti-ilmoituksilla. Mukaan lähteneet vapaaehtoiset ovat käyneet lyhyehkön ystävätoimintakurssin, jossa heille on opetettu perusasioita tukihenkilönä olemisesta, vuorovaikutustaitoja, ystävätoiminnan käytäntöjä sekä Punaisen Ristin ja vapaaehtoistoiminnan arvoja ja periaatteita. Ystävätoiminnassa on kyse auttamisesta, muttei varsinaisesta kriisiauttamisesta. Ystävätoimijat saavat työntekijöiltä ja vastuuvapaaehtoisilta tukea ja neuvoja tehtävänsä. Toiminnan alkaessa vapaaehtoiset ovat kokoontuneet säännöllisesti keskustelemaan toiminnasta kokouksiin, joita oli toiminnan alussa enemmän ja sen jälkeen harvemmin. Tukihenkilön rooliin kuuluu tukea pakolaisystävää arjessa esimerkiksi vierailemalla ja neuvomalla suomalaisista käytännöistä. Vapaaehtoiset tekevät myös yhteisiä retkiä ja järjestävät kokoontumisia, joissa on mukana pakolaisten ja vapaaehtoisten perheet. (www.oleystava.fi)

6 TUTKIELMAN METODOLOGIA

Pro gradu -tutkielman lähtökohtana on kiinnostus kulttuurienväliseen vuorovaikutukseen. Tutkimuskysymyksenä oli **millaisia ovat olleet SPR:n vapaaehtoisten ja karenni –pakolaisten yhteiset vuorovaikutuskokemukset keskinäisissä tapaamisissa?** Vuorovaikutuskokemuksia tutkittiin haastattelemalla SPR:n vapaaehtoisia ja karenceja. Sopivaksi haastattelumenetelmäksi valittiin episodinen haastattelumenetelmä monimuotoisuutensa vuoksi. Vastaukset on tulkittu ja analysoitu sisällönanalyysimenetelmällä, jolla saa eri teemoittain esille syviäkin päätelmiä. Tutkielmassa pyritään ymmärtämään vapaaehtoisten kokemuksia heidän omasta näkökulmastaan ja huomioiden tilanteen, ajan ja paikan merkitys ja vaikutukset kokemuksiin. Tutkielma on täten laadullista tulkitsevaa tutkimusta, jossa sosiaalinen todellisuus muodostuu merkityksiä määrittävistä sosiaalisista säännöistä. Tutkimustapa on fenomenologinen pyrkien selvittämään kulttuuristen ilmiöiden taustalla olevia sääntöjä, mutta myös hermeneuttinen koska se pyrkii selvittämään myös tapahtumien syitä. (Kakkuri-Knuutila & Heinlahti 2006, 158.)

Steiner Kvale (1996, 47, 53) kuvaa teoksessaan Interviews fenomenologista ja hermeneuttista metodia. Fenomenologisessa metodissa on pyrkimys suoraan kuvaukseen kokemuksesta ilman kokemuksen mahdollista syytä tai alkuperää. Fenomenologia on kiinnostunut siitä mitä asioita ilmenee ja miten ne ilmenevät. Hermeneuttinen tutkimus taas pyrkii tulkitsemaan teksteistä aiotun tai tuotetun merkityksen tarkoituksena ymmärtää sitä. Hermeneutiikka kohdistuu erityisesti seikkoihin, jotka eivät välittömästi avaudu ymmärtämykselle.

6.1 Episodinen haastattelu

Tutkielmassa on pyritty haastattelujen kautta saamaan selville haastateltavien kokemuksia ja heidän käsityksiä tietyistä asioista ja käsitteistä. Tähän tavoitteeseen sopii erityisen hyvin episodinen haastattelumenetelmä, joka yhdistää narratiivisen menetelmän ja teemahaastattelumenetelmän parhaita puolia. Laadullisen tutkimuksen professori Uwe Flick on episodisen haastattelumenetelmän pioneeri ja kehittäjä, jonka ohjeiden mukaan on laadittu

tämän tutkielman haastattelurunko. Menetelmän lähtökohtana on, että henkilön kokemukset tietystä asiasta ovat varastoituneena muistissa narratiivisina kokemuksina sekä semanttisena tietona. Flick (1997, 4) kirjoittaa episodisen tiedon sisältävän tiedon, mikä on yhdistetty konkreettisiin tilanteisiin, johon liittyy aika, paikka, henkilöt jne. Kun taas semanttinen tieto on käsitteellisempää, yleistettyä eikä ole yhdistettävissä tilanteisiin tai tapahtumiin. Molemmat täten täydentävät toisiaan. Flickin määritelmät perustuvat psykologi Jerome Brunerin hahmottelemaan malliin, jonka mukaan ihminen selittää ja tulkitsee todellisuutta kahdella eri tavalla. Bruner on kulttuuripsykologian hahmottelija, joka näkee tutkittavan ihmisen intentionaalisenä, aikaan, paikkaan ja kulttuuriin sidottuna toimijana. (Ihanus 1999, 51, 53.) Brunerin (1987, 4) mukaan kulttuuri ilmenee juurikin narratiiveissa.

Tässä tutkielmassa molemmat semanttinen ja narratiivinen tieto ovat tärkeitä ja ne saadaan selville episodisella haastattelumenetelmällä. Pelkkä narratiivinen tai teemahaastattelu ei anna tarpeeksi tietoa kulttuurienvälisistä vuorovaikutuskokemuksista. Vaikka teemahaastattelu on monin tavoin hyvin samankaltainen kuin episodinen haastattelu, se ei kuitenkaan anna tilaa samalla tavalla tarinan kerronnalle ja tuota täten samankaltaista tietoa. Joissakin tämän tutkielman haastatteluissa vapaaehtoinen saattoi kertoa tietystä kokemuksesta ja tarinassaan samalla kertoa enemmän ja uusia puolia aiheesta kuin suoralla kysymyksellä kysyttynä esimerkiksi minkälaista kommunikaatio karennien kanssa on ollut? Teemahaastattelussa keskitytään ennalta valittuihin teemoihin ja kysymyksiin, jotka ovat suoria ja olettavat ennalta, että haastateltavat ymmärtävät tarkoitettun asian samalla tavalla ja osaavat vastata sen mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75-77). Teemahaastattelussa ei siis pyydetä haastateltavia kertomaan tilanteista yksityiskohtaisia selontekoja omalla tavallaan sekä oletetaan haastateltavien olevan jossain määrin samankaltaisia, mikä on päinvastoin kuin episodisessa haastattelumenetelmässä ja varsinkin tässä tutkimuksessa. Narratiivisen haastattelumenetelmän heikkouksia Flick (1997, 16) täsmentää muun muassa sillä, että haastattelutilanteissa ei voida samalla tavalla tarkentaa ja keskittyä yksittäisiin seikkoihin, mikä on mahdollista episodisessa haastattelussa. Ero narratiivisen ja episodisen haastattelumenetelmän välillä ei ole suuri, mutta narratiivisessa menetelmässä paneudutaan pitempiin elämäkerrallisiin tarinoihin kun taas episodisessa haetaan semanttista tietoa yksityiskohtaisemmista tilanteista.

Tähän tutkielmaan sopi paremmin siis episodinen haastattelumenetelmä.

Episodisessa haastattelumenetelmässä haastateltavilta kysytään tilanteesta, jossa hän on kokenut mahdollisesti jonkin asian, ja henkilö todennäköisesti kertoo tarinan tapahtuneesta kokemuksesta. Kerrottu tarina voi olla lyhyt tai pitkä. Yhden haastattelun aikana haastateltava voi kertoa hyvin eri tavoilla rakentuvia tarinoita. Näiden tarinoiden perusteella voidaan analysoida henkilön kokemuksia. Tilannekysymyksiä lisäksi henkilöltä voidaan kysyä myös tarkentavia kysymyksiä eri teemoista esimerkiksi käsitteiden määritelmiä. Menetelmällä saadaan näin elämäkerrallista tietoa esimerkiksi siitä minkälaisia kokemuksia vapaaehtoisilla on ollut karennien kanssa. Tämän lisäksi voidaan tarkentaa ja kysyä miten tukihenkilö esimerkiksi määrittelee hyvän kommunikaation. Menetelmä voi olla vaikea, mutta tulokset voivat olla sitäkin hedelmällisemmät yhdistelemällä narratiivinen ja teemahaastattelu yhdeksi. (Flick 1994, 192; Flick 2009, 185; Saastamoinen 1999, 174-17.)

Käytettäessä episodista haastattelumenetelmää, on myös huomioitu menetelmän narratiivinen viitekehys. Mikko Saastamoinen (1999, 171) kirjoittaa, että narratiivisuus voidaan käsittää sosiaalisen elämän ehtona ja sosiaalinen elämä luonteeltaan narratiivisena. Voidaan ajatella, että narratiivisuuden kautta ymmärretään, tunnetaan ja rakennetaan sosiaalista maailmaamme ja identiteettiämme. Kertomukset ovat tärkeä osa ihmisen elämää. Kertomus on myös iso osa vuorovaikutusta, koska kertomalla jaetaan ja tehdään ymmärrettäviksi kokemuksia ja luodaan luottamusta. Ne kertovat paljon sekä kertojasta itsestään että hänen kulttuuristaan. Kertomus välittää sanaton tietoa ja jaettuja oletuksia kulttuurista olettamalla asioita tunnetuiksi sekä samalla myös luo kulttuuria. (Bruner 1987, 694; Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 189.)

6.2 Aineiston keruu

Haastateltavana tutkielmassa on SPR:n vapaaehtoiset tukihenkilöt SPR:n ystäväpalvelusta ja Thaimaasta pakolaisleiriltä tulleet karenni -kiintiöpakolaiset. Haastateltaviin vapaaehtoisiiin otettiin ensin yhteyttä sähköpostitse, jossa oli liitteenä haastattelusopimus (ks. Liite 1). Tämän jälkeen haastattelija vieraili

vapaaehtoisten kokouksessa kertomassa tutkielmasta ja vastaamassa kysymyksiin. Samalla vapaaehtoisia kehoitettiin kysymään omilta karenni-ystäviltä kiinnostuksesta haastatteluun osallistumisesta. Vapaaehtoisille lähetettiin tämän jälkeen sähköposti, jossa oli annettuna mahdollisia haastattelupäiviä. Sähköpostiin vastasi vapaaehtoiset jotka halusivat osallistua haastatteluihin. Heidän kanssa sovittiin päivämäärä, aika ja paikka, missä haastattelu tehdään. Haastateltavina oli noin 12:sta vapaaehtoisesta 6 henkilöä. Kaikki vuonna 2009 aloittaneet vapaaehtoiset eivät olleet enää toiminnassa mukana. Vapaaehtoiset olivat 19-59-vuotiaita. Heiltä ei kysytty heidän ammattiaan mahdollisen tunnistamisen estämiseksi. Haastateltuja kareneja oli neljä henkilöä, jotka olivat 19-62 -vuotiaita. He olivat olleet 23 vuotta pakolaisleirillä tai iältään alle 23-vuotiaita ja syntyneet siellä. Kareneja haastateltiin vain neljä, koska yhteisen kielen puuttumisen ja kulttuurierojen vuoksi haastattelut olivat vaikeita toteuttaa. Kaiken kaikkiaan haastateltavia oli siis 10 henkilöä.

Haastattelukysymyksiä suunnitellessa on otettu huomioon Flickin episodisen haastattelumenetelmän kysymysten rakenne, joissa tarkoituksena on saada haastateltava kertomaan lyhyt tarina tietystä tilanteesta, esimerkiksi haastattelurungon kysymys *7. Millainen oli ensimmäinen tapaaminen karennien kanssa?* (Flick 2009, 186). Ensimmäisessä osiossa haastattelua pyydetään kertomaan kokemuksia vapaaehtoisten ja karennien yhteisistä kohtaamisista. Vaikka kaikki tilanteet eivät haastateltavalla tulisikaan heti mieleen, ne voivat hautua muiden kysymysten ajan ja kertoa myöhemmin. Haastattelun toisessa osiossa on taas otettu huomioon Hofsteden kulttuuriset ulottuvuudet kysymysten asettelussa. Näissä kysymyksissä pyydetään haastateltavaa määrittelemään suomalaisen ja karennikulttuurin tyypillisiä elementtejä ja eroavaisuuksia. Molemmille haastatteluryhmille on tehty omat hiukan erilaiset haastattelurungot, koska ryhmät poikkeavat toisistaan muun muassa kielellisesti. Karennien haastattelurunko on siis myös englanniksi. Molemmat haastattelurungot on testattu testihenkilöillä. Vapaaehtoisille tehty suunnitelma testattiin suomalaisen henkilön kanssa ja kareneille tarkoitettu maahanmuuttajan kanssa. Testauksen kautta haastattelurunko yksinkertaistettiin. Haastattelutilanteessa on pyritty eläytymään tilanteeseen ja annettu haastateltavan kertoa omalla tavallaan kokemuksistaan ja mielipiteistään. Haastattelurunko oli tilanteessa vain apuvälineenä eikä tarkkaan noudatettavana ohjeena kuten myös Kvale (1996, 129)

neuvoo tehtävän.

Haastateltaessa tulee ottaa huomioon monia eri seikkoja käyttäessä yhdistellen narratiivista menetelmää ja teemahaastattelua ja haastateltavat ovat eri kulttuureista. Haastavaa haastatteluista teki myös kokemattomuuteni ja kulttuurierot karennien kanssa. Kulttuurienvälistä tutkimusta tehnyt Anna Rastas (2005, 80) kertoo, että haastattelija ja haastateltava tulkitsevat ympäröivää todellisuutta eri tavoilla, jonka vuoksi voi olla, että he eivät ymmärrä toisiaan. Rastas (2005, 84) ehdottaakin, että haastattelijan tulisi tutustua haastateltavaan kulttuuriin etukäteen välttääkseen väärinymmärryksiä ja kulttuurisiin tabuihin liittyviä tilanteita. Tätä tutkielmaa tehdessä olen pyrkinyt tutustumaan haastateltavan kulttuuriin tutustumalla maan historiaan, politiikkaan, uskontoon ja perinteisiin. Tämä ei tarkoita kuitenkaan sitä, että olisin ollut hyvin tietoinen suomalaisen ja karennien kulttuurien välisistä eroista, mutta tiedostin, että voi olla hyvin monia asioita, joita en tiedä koskien karennien kulttuuria kuten kävikin ilmi haastateltaessa heitä.

Haastattelussa annettiin haastateltavalle omaa tilaa ja aikaa kerronnalle, jota ei keskeytetty kysymyksillä. Haastattelun tapahtuakseen mahdollisimman sujuvasti, haastateltaville kerrottiin, että he voivat keskeyttää haastattelijan ja kysyä myös kysymyksiä. Ennen haastattelua tarkistin vielä, että haastateltava on ymmärtänyt haastattelusopimuksessa kerrotut asiat. Pyrin haastateltaessa kertomaan hiukan kysymysten luonteesta ja teemoista esimerkiksi mainitsemalla, että kysymykset liittyvät kokemuksiin karennien kanssa. Kerroin myös, ettei oikeita vastauksia ole vaan haastateltavan tulisi vastata kuten itse asian kokee. Vapaaehtoisten haastattelut olivat usein hyvin samankaltaisia. Haastateltavilta kysyttiin pieniä taustatietoja aluksi, jonka jälkeen keskityttiin kokemuksiin erilaisista tilanteista. Usein ihmisillä ei välttämättä tullut heti mieleen kysytyjä tilanteita, mikä oli hetken huolestuttavaa, koska olisin toivonut hienoja tarinoita erilaisista kokemuksista. Kuitenkin haastatteluiden edetessä haastateltavilla tulikin mieleen kaikenlaisia kokemuksia, joista he kertoivat avoimesti. Kokemuksia tuli monilla mieleen myös kysyttäessä kulttuurieroista tai melkein mistä tahansa, mikä oli ilahduttavaa. Haastateltavat saattoivat myös usein sivuta aiheita ennen kuin niitä ehdittiin edes kysyä. Tämä tavallaan kannusti ajattelemaan, että haastattelurunko oli selkeä kokonaisuus kyseessä olevasta aiheesta, jossa kysymykset ovat

yhteydessä toisiinsa. Haastattelut kestivät noin tunnista yli kahteen tuntiin ja ne olivat hyvin intensiivisiä, mikä vei yllättävän paljon energiaa. Jokaisella oli tärkeitä asioita kerrottavanaan.

Haastattelussa kareneja oli hyvin vaikeata selittää kysymyksiä, niin että he olisivat ymmärtäneet täysin niiden merkityksen. Aikaisemmin en ollut huomannut, että oma tapa puhua suomea ja englantia voi olla yllättävänkin monimutkaista. Asiat voidaan sanoa hyvin yksinkertaisestikin, mutta se saattaa olla vaikeaa. Haastattelutilanteet eivät välttämättä kulkeneet mihinkään, koska en osannut selittää kysymyksen sanoja ja merkitystä tarpeeksi selkeästi. En välttämättä osannut myös oikealla hetkellä ja tavalla kysyä asioista lisää, minkä näkee jälkeenpäin hyvin selvästi, mikä tietysti harmittaa huomata liian myöhään. Haastattelut olisivat siis voineet olla hedelmällisempiäkin, jos tilanteissa olisi osannut etsiä parempia tapoja puhua asioista. Tässä yksi esimerkkitalanne haastattelun kulusta (H= haastattelija, V= haastateltava, (.) = tauko) :

Esimerkki 1.

H: That's great. Mmmm. Would you like to tell me about maybe some situation with them that has been difficult?

V: Situation?

H: When you have met the Red Cross people has there been times that there would have been something difficult?

V: Something, no no.

H: No?

V: Yeah.

H: Anything suprising?

V: Yeah. Suprise. Yeah.

H: Tell me about that.

V: (naurua) Suprise. (.) They make a party for us.

H: Really?

V: Yeah when we came here.

H: Thats nice.

V: Yeah. (muminaa) And more party. (..) Lets see, christmas party. I am not sure. Yeah. Maybe christmas party.

Vaikka tiesin, että kommunikointi voi olla vaikeaa, oikea tilanne yllätti kuitenkin. Kiinnostus keskustella eri asioista karennien kanssa oli suuri, mutta kommunikointiongelmia olivat vaikeita. Haastattelut heidän kanssaan kesti noin 30-40 minuuttia, josta he silloin tällöin puhuivat myös omaa kieltänsä. Haastattelujen vaikeutuminen aiheutti ensin jossain määrin turhautumista, koska näkemyksiä ja suunnitelmia tutkielman suhteen piti muuttaa. Mutta käytyä läpi aineistoa huomasin, että vastauksista oli sittenkin poimittavissa aika paljonkin tärkeitä asioita, joita voin hyödyntää tutkielmassa. Eikä haastattelut välttämättä varsinaisesti epäonnistuneet vaan kertovat monella tavalla kulttuurieroista.

6.3 Aineiston esikäsittely ja arviointi

Kaikki haastattelut litteroitiin kokonaisuudessaan. Vapaaehtoisten haastatteluista kertyi aineistoa 9 tuntia ja 2 minuuttia, joista tuli 79 sivua tekstiä. Karennien haastattelut kestivät yhteensä 2 tuntia 25 minuuttia ja litteroitua tekstiä näistä haastatteluista syntyi 15 sivua. Litterointi tehtiin Times New Roman -fontilla, jonka koko oli 12 ja riviväli oli 1,5. Litterointia tehtäessä otettiin huomioon sisällönanalyysimenetelmä, eikä kaikkia täytesanoja tai äänneitä kirjoitettu ylös, koska ne eivät ole oleellisia tutkimuskysymyksen kannalta. Mainittujen ihmisten ja paikkojen nimet muutettiin sekä murre sanoja on vaihdettu, ettei henkilöitä voida tunnistaa.

Vaikka aineiston keräämisessä oli pieniä ongelmia ja takapakkeja, aineistosta silti tuli yllättävän hedelmällinen ja pro gradu -tutkielmaan kattava. Yritin yli kuukauden saada enemmän vapaaehtoisten haastatteluja kyseisestä kaupungista sekä muista kaupungeista, kunnes luovutin. Yksi vapaaehtoisista kertoi myös, että vaikka aloittaneita vapaaehtoisia oli yli 30 tällä hetkellä, toiminnassa oli ehkä 12, joista hekin vaihtelevasti. Tällöin kuusi haastattelua kahdestatoista on jo kattava otos. Vaikka en saanut karennienkaan kokemuksista laajaa ja toivottua aineistoa, haastatteluissa tuli kuitenkin ilmi muita tärkeitä asioita heidän kulttuuristaan ja kokemuksistaan sekä omana kokemuksena haastattelut olivat hyvin kulttuurillisesti ja tutkimuksellisesti avartavia. Aineisto siis vastaa sitä mitä tutkimussuunnitelmassa ja tutkimuskysymyksessä tavoiteltiin.

6.4 Aineiston analyysi

Aineiston analyysitapa on sisällönanalyysimenetelmä, jota myös kutsutaan hermeneuttiseksi menetelmäksi. Hermeneuttisessa tulkinnassa voidaan lähestyä tekstiä ensin kokonaisuutena, sen jälkeen otetaan esille eri osia ja teemoja tarkasteluun, jonka jälkeen palataan uudestaan kokonaisuuteen kunnes aineisto ei enää anna uusia ideoita tai näkökulmia. Ennako-oletuksille perustuva ymmärtäminen täydentyy siis jatkuvasti uudella tiedolla ja ymmärryksellä. Tätä menetelmää kutsutaan hermeneuttiseksi kehäksi, jonka avulla voidaan analysoida aineistoa hyvinkin syvällisesti. (Kvale 1996, 46-49.)

Sisällönanalyysissä on kyse ennen kaikkea aineiston tiivistämisestä. Mahdollisesti hajanaisestä aineistosta tehdään selkeästi ymmärrettävää tietoa sisältävä teksti. Sisällönanalyysi voi olla aineistolähtöinen, teorialähtöinen tai teoriaohjaava sisällönanalyysi. Oleellinen ero näissä on, että teoriaohjaavassa analyysitavassa edetään lähes aineistolähtöisesti, mutta on ennen aineiston keruuta jo jäsenneilty eri teemoja ja käsitteitä. Aineistolähtöisessä analyysissä teemat ja käsitteet poimitaan aineistosta itsestään. Kun taas teorialähtöisessä sisällönanalyysissä aineiston luokittelu perustuu tiettyyn teoriaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108, 113, 117.) Episodisessa haastattelumetodissa on jo haastattelurunkoa tehdessä mietitty yhteyttä teoriaan, eri käsitteitä ja käsiteltäviä teemoja, joten käytetty analyysi tapa oli teoriaohjaava sisällönanalyysi.

Analyysi tehtiin noudattaen Tuomen & Sarajärven (2009, 108-112, 117) kuvailemia Miles ja Hubermanin (1994) kolmea vaihetta aineistolähtöisestä sisällönanalyysistä, missä on samat periaatteet verrattuna teoriaohjaavaan analyysitapaan. Ensimmäisenä tein aineiston pelkistämisen, jossa karsitaan epäoleellinen aineisto pois. Pelkistäminen tapahtui litteroinnin jälkeen poimiessa alleviivaten tekstistä oleellisia asioita ja yliviivaten epäolennaisia. Kun olin alleviivannut jonkin asian kirjoitin sivun reunaan yhdellä tai kahdella sanalla mitä asiaa alleviivaus koski (ks. esimerkki 2.). Eri tarinat, joita vapaaehtoiset olivat kertoneet, numeroin ja nimesin myöhempää käyttöä varten. Analyysiyksikkönä käytin yhtä ilmaisua, mikä saattoi olla lause tai jopa yksi sana. Yleensä asiat liittyivät kommunikointiin, kulttuurieroihin tai vapaaehtoistyöhön, joista ajattelin

tehdä pääteemat vuorovaikutus, kulttuurierot ja vapaaehtoistyö. Haastattelurungossa oli jo valmiina pääteemat vuorovaikutus ja kulttuurierot, mutta koska vapaaehtoiset puhuivat niin paljon vapaaehtoisuuteen liittyvistä asioista otin sen yhdeksi pääteemaksi. Seuraavana ryhmittelin näihin pääteemoihin liittyvät asiat, esimerkiksi puhe karennien yhteisöllisyydestä liittyy kulttuurieroihin. Kolmantena oli luokittelu alateemoihin, esimerkiksi karennien yhteisöllisyys liittyy alateemaan kollektiivisuus-individualistisuus -ulottuvuus. Kulttuurierot -pääteeman alateemat on siis valmiiksi poimittu Hofsteden viidestä kulttuurillisesta ulottuvuudesta ja poikkeukset on kerätty erilliseksi alateemaksi. Muut pääteemat ovat enemmän aineistolähtöisiä.

Esimerkki 2. Elina

H: Entäs sitte joku tilanne mikä olis ollu yllättävä?
V: No tota se ny ainaki ku mä oon käyny siel pari kertaa, ni ne kaikki muutki perheet vaan käy sielä koko ajan. Sit niillä asuu se sukulainen siinä naapurissa se vaan tulee ja kävelee ja kaikki vaan menee. Ei ne sillai niiko suomessa aina soitetaan ja kysytään ooksä nyt kotona ja voiko tulla ja ni ne vaan menee siellä edes takas eikä sillai. Paljo yhteisöllisempää varmaan silti ku suomessa muutenki. En mä tiä onks mitään muut yllättävää sillai. Ei ainakaan tuu mieleen nyt.

Kollektiivisuus

Vastauksista on ollut helposti johdettavissa samoja piirteitä mitä Hofsteden ulottuvuuksissa. Osa vastaajista käytti suoria viittauksia muun muassa karennien yhteisöllisyyteen, mikä liittyy vahvasti Hofsteden kollektiivisuus -ulottuvuuteen. Osa haastattelukysymyksistä kohdistui suoraan vuorovaikutuskokemuksiin, joihin tutkielman teossa keskitytään enemmän. Tosin näissäkin vastauksissa tuli ilmi jaottelu eri kulttuurisiin ulottuvuuksiin. Tässä esimerkki 3, jossa ilmenee kulttuuriset ulottuvuudet (hymyily, uskonto) ja kommunikointiongelmat.

Esimerkki 3. Merja

V: Et se oli semmonen mikä oli erilainen. Et no joo ei me ihan joka sunnuntai käydä. He on tottunu käymään. Et ihan joka sunnuntai kirkossa ja (öö) sitte on ollu tää että kaikista eniten että he ei kerrokaan sitä omaa mielipidettänsä.
H: Millä tavalla?
V: No he vaan hymyilee.
H: Aa niin.
V: (naurua) He aina myöntää, et joo joo. Ne on kauheen tavallaan. Siinä ei mitään keskusteluakaan pääse syntymään kun tota he on aina. No mä voin kertoa, et sä tuut huomaamaan sen ku mennään sinne niin tota. He on kauheen ystävällisiä (naurua).

6.5 Tutkijan ja haastateltavan roolit

Hermeneuttisen näkemykseen liittyy huomio, että tutkija ei ole koskaan täysin neutraali suhteessa tutkittavaan kohteeseen vaan on aina sidottu omaan aikaansa ja tapaansa hahmottaa asioita (ks. mm. Tuomi & Sarajärvi 2009, 134-136). Tutkimukseen liittyy siis aina ennakko-oletuksia, jotka tulisi huomioida ja ottaa esille myös pro gradu -tutkielman teossa. Tekijän omat ennakkoluulot ja näkemykset ovat ehkä suurimpia tutkielmaan vaikuttavia seikkoja, mihin liittyy vahvasti tutkijan kokemukset, sukupuoli ja kulttuuri. Yhtenä ennakko-oletuksena minulla oli, että todennäköisesti suomalaiset osallistujat eivät tiedä välttämättä myanmarilaisista tai varsinkaan karenneista juuri mitään. Olenkin kirjoittanut koko tekoprosessin ajan tutkimuspäiväkirjaan omista oletuksistani ja kaikesta mikä on liittynyt tutkielman tekoon. Vaikka tutustuin tutkielman teossa Rastaan (2005, 84) neuvojen mukaisesti Myanmarin kulttuuriin, se ei tarkoita, etteikö silti voisi olla ennakkoluuloja tai vääriä käsityksiä haastateltavista. Haastatteluissa selvisi muun muassa, että haastateltavat eivät pidä itseään myanmarilaisina vaan karenneina, joilla on ollut vuoteen 1948 oma valtionsa, mikä on sen jälkeen ollut Myanmarin hallinnon alla. Osa haastateltavista ei ole koskaan asunut Myanmarissa ja kokee, ettei tiedä maasta tai kulttuurista juuri mitään. Eli vaikka olin tutustunut myös hiukan pakolaiskulttuureihin, en ollut varautunut siihen, että he ovat karenneja ja tekevät selkeän eron myanmarilaisista.

Haastattelija voi myös tahtomattaan vaikuttaa haastateltaviin ei pelkästään puheellaan, sanavalinnoillaan tai ilmeillään, mutta koko olemuksellaan, johon liittyy miltä hän näyttää, hänen ikänsä, sukupuolensa ja kulttuurinsa. Rastas (2005, 95) toteaaakin, että tutkijan tulisi tuoda esiin ominaisuuksiansa ja puolia jotka erottavat haastateltavan ja haastattelijan toisistaan ja reflektoida sitä miten se vaikuttaa tutkimukseen. Oletettavaa siis on, että jokaisen haastateltavan kohdalla erilaiset asiat vaikuttavat tilanteisiin ja henkilöt tekevät erilaisia erontekoja. Suhtautuminen minuun voisi olla erilaista, jos olisin vanhempi, eri sukupuolta tai karenni. Nämä tekijät olivat osassa haastatteluja merkitseviä erontekoja haastateltavan ja haastattelijan välillä. Suomalaisia haastateltaessa ei voi sanoa, että erot olisivat huomattavasti vaikuttaneet haastateltavien vastauksiin. Karenneja haastateltaessa kulttuuri- ja kielierot olivat selkeästi huomattavissa. Voi olla, että esitin kysymykset liian suoraan pyrkiessäni selkeyteen, mutta samalla saatoin

toimia karennien näkökulmasta omituisesti ja ehkäpä jopa tungettelevana. Tilanteet vaikuttivat usein siltä, että haastateltava ei ollut aikaisemmin pohtinut erityisemmin millaisia suomalaiset ja karennit ovat. Erityisesti nuoremmat karennit ujostelivat, kun kysyttiin ”*Minkälaisia suomalaiset ja karennimiehet ja -naiset ovat?*” eivätkä vastanneet kysymyksiin välttämättä mitään. Kielierojen vuoksi haastateltavat usein eivät löytäneet sopivia sanoja, jotka olisivat kuvailleet sitä mitä he olisivat halunneet sanoa. Voi olla myös kieli- ja kulttuurieroihin liittyvä seikka, etteivät karennit tuottaneet vastauksissaan juurikaan narratiiveja.

On hyvin todennäköistä, että haastateltava pyrkii myös vastaamaan kysymyksiin jossain määrin miettien oikeaa vastausta, minkälaisen kuvan itsestään antaa ja mihin tutkimus tähtää (Alasuutari 1999, 149). Haastateltavat saattavat tehdä myös oletuksia siitä miten tutkielman tulokset mahdollisesti vaikuttavat SPR:n tulevaan toimintaan. Voi olla, että on olemassa nimettömyydestä huolimatta pelko, että heidät voidaan tunnistaa, eivätkä he sen vuoksi vastaa täysin varauksetta kysymyksiin. Kysymyksissä on myös useita kulttuurieroihin liittyviä kysymyksiä, joihin haastateltavat mahdollisesti pyrkivät vastaamaan antaen itsestään mahdollisimman suvaitsevan kuvan eivätkä leimautumisen pelon vuoksi ehkä uskalla sanoa mitään kriittistä toisesta kulttuurista. Varsinkin kareneja haastatellessa voidaan olettaa, että he eivät halua vastata mitään mikä voisi vaarantaa heidän tilannettaan tällä hetkellä.

6.6 Tutkielman eettisyys

Aineistoa kerätessä on otettu huomioon monia eettisiä seikkoja. Haastattelut ovat tehty yhdessä keskisuudessa suomalaisessa kaupungissa, joten osallistujien tunnistettavuus on tutkimuseettinen kysymys, vaikka ihmisten nimet, paikkojen nimet ja muut tunnistettavuuteen vaikuttavat seikat ovat muutettu. Kyse on hyvin pienestä vapaaehtoisryhmästä, jossa mahdollisesti ryhmän sisällä olevat henkilöt voivat tunnistaa toisensa. Vapaaehtoiset kertoivat myös hyvin vapaasti omista näkemyksistään ja ajatuksistaan, jotka voivat olla yhdistettävissä kyseiseen henkilöön ja ehkä juuri sellaisia asioita, joista henkilö ei välttämättä halua olla tunnistettavissa. Sitaatteja valittaessa olin erityisen tarkka, että valitsen mahdollisimman yleisiä aiheita ja neutraalin kieleltä, jottei puhujaa voi tunnistaa.

Vapaaehtoiset kertoivat usein samoista tilanteista, joten toisaalta heidän voi olla jopa vaikea päätellä onko sitaatti oma vai toisen. Vapaaehtoisten puheiden mukaan heillä on myös ollut keskenään ristiriitoja ja näkemuseroja. Toivottavaa on, että tämä tutkielma auttaisi heitä eikä vaikeuttaisi heidän työtä tai keskinäisiä suhteita. Vaikeampana eettisenä ongelmana on kuitenkin pakolaisten haastatteluihin liittyvät eettiset kysymykset.

Haastattelussa karenceja oli kaksi merkittävää ongelmaa, toinen oli yhteisen kielen puuttuminen ja toinen kulttuurierot, mitkä molemmat vaikeuttavat huomattavasti kommunikointia. Ei ole täyttä varmuutta siitä ymmärsivätkö haastateltavat haastattelun tarkoituksen. Haastateltavat suostuivat silti haastatteluun mielellään. Heille oli kerrottu haastattelusopimuksessa olevat asiat aikaisemmin vapaaehtoisten toimesta ja sen jälkeen vielä haastattelijan toimesta, mutta voi olla etteivät he ymmärtäneet miksi haastattelu tehdään, koska heillä voi olla tapana nyökätä ja hymyillä lähes kaikissa tilanteissa. On mahdollista etteivät he tiedä edes, että heillä oikeasti on myös täysi oikeus kieltäytyä haastattelusta, eikä kieltäytyminen vaikuta heidän tilanteeseen millään tavalla. Voidaan pohtia mahdollisuutta, että pakolaisleirillä ja Myanmarissa asuessaan heillä ei ole ollut mahdollisuutta kieltäytyä mistään mitä heille on ehdotettu ilman seurauksia. Rastas (2005, 83) kirjoittaa, että pelkästään se, että haastateltava ei ymmärrä tutkimuksen tarkoitusta, periaatteita tai tutkijan motiiveja on jo tärkeä tutkimuseettinen kysymys. Samoin hän mainitsee mahdollisuudesta, että haastateltava kertoo asioita, joita hän ei olisi kertonut, jos olisi ymmärtänyt mihin niitä käytetään. Haastatteluun osallistuvilla pakolaisilla on todennäköisesti traumaattisia kokemuksia takana, mikä vaatii erityistä herkkyyttä, etteivät he koe tilannetta uhkaavaksi. Tämä on myös tekijä, mikä voi vaikuttaa heidän vastauksiin. He eivät välttämättä halua kertoa kaikista asioista, koska voivat luulla niiden vaikuttavan perheensä tilanteeseen.

Haastattelijä voi myös tietämättään kysyä asiasta mikä voi ahdistaa haastateltavaa. On tärkeää, ettei haastateltavalle tule haastattelun aikana ahdistunut olo tai kysymykset johda mielipahaan. Kysyttäessä karenceilta Myanmarista, he olivat mahdollisesti joinakin hetkinä hiukan kiusaantuneita, koska eivät koe itseään myanmarilaisiksi eivätkä kertomansa mukaan tunne tai tiedä maasta juuri mitään. Kaiken kaikkiaan karenceiden haastatteluissa ilmapiiri oli rauhallinen ja

rentoutunut, johon liittyi myös paljon naurua. Eräs haastateltavista naurahteli kertoessaan vaikeistakin asioista, mikä voi olla tietysti asian vakavuuden peittämistä ja siitä kertomisen helpottamista tai kulttuurinen tapa suhtautua asioihin.

Tuomi ja Sarajärvi (2009, 131) listaavat seitsemän kohtaa, jotka liittyvät tutkittavien suojaan. Näistä oleellisempänä tässä tutkielman teossa on viimeinen kohta, joka on oikeus odottaa tutkijalta vastuuntuntoa. Vaikka haastateltavat eivät välttämättä tietäisi tarkkaan tutkimuksen tarkoitusta ja mihin heidän haastatteluaan käytetään, voi tutkija silti käyttää saatua aineistoa vastuuntuntoisesti. Tämän tutkielman yksi tarkoitus on parantaa karenni - pakolaisten elämää Suomessa antamalla heistä tietoa ihmisille, eikä heikentää sitä. Pelkästään edellä mainittujen asioiden vuoksi voitaisiin harkita sitä, että karenkien haastatteluja ei voida käyttää tutkielman aineistona. Jos katsotaan tilannetta toisesta näkökulmasta, johon liittyy tutkielman hyödyt ja haitat osallistujille että myös mahdollisille muille Myanmarin pakolaisille, niin mielestäni hyödyt ovat suurempia kuin haitat. Haastattelut on pyritty suorittamaan niin eettisesti kuin tilanteessa on voinut olla mahdollista. Eettisyys on huomioitu myös tarkasti aineiston analyysissä pyrkien mahdollisimman vastuulliseen toimintaan. Kaikki haastateltavat kertoivat asioista, jotka olisivat tärkeitä tietää suunniteltaessa pakolaisten kotouttamista sekä muita palveluita Suomessa. Ennen kaikkea nämä esille tulleet asiat voisivat avartaa monen suomalaisen käsityksiä ja näkemyksiä karenceista ja myanmarilaisista, joista ei välttämättä tiedetä juuri mitään.

7 TULOKSET

Aineistosta löydettyjä tuloksia analysoin teorialähtöisesti. Aineistosta oli selkeästi huomioitavissa yhteydet teoriaan kulttuurienvälisestä vuorovaikutuksesta ja kommunikaatiosta ja Hofsteden kulttuurienvälisistä ulottuvuuksista. Tilanteissa kuvastui esimerkillisesti asioita, jotka ovat vaikuttaneet vuorovaikutuksen onnistumiseen tai epäonnistumiseen. Samoin niistä ilmenee, että todennäköisesti kulttuuriset elementit vaikuttivat vahvasti siihen, miksi vuorovaikutus ei aina ollut kovin sujuvaa. Tässä kappaleessa esittelen tutkimuksen tuloksia viitaten teorioihin ja osoittaen esimerkkejä haastatteluista otetuissa sitaateissa.

7.1 Vuorovaikutus ja kommunikaatio

Aineistossa korostui selkeästi kommunikaatio ilman yhteistä kieltä, erilaiset kommunikaatio-ongelmat ja asiat, joita oli yhdessä tehty ja koettu. Vapaaehtoisten kertoman mukaan osa karenneista ja osa vapaaehtoisista ei puhunut ollenkaan tai vain vähän englantia. Karenkien oman kielen tulkkeja oli hyvin vähän käytettävissä koko Suomessa. Suomen kielen opetus karenneille alkoi ilmeisesti elokuussa ja he saapuivat Suomeen ennen kesää. Vapaaehtoiset ja karennit olivat siten alussa paljon tekemisissä toistensa kanssa pystymättä kommunikoimaan sujuvasti yhteisellä kielellä.

Vapaaehtoiset kertoivat haastatteluissa toistuvasti siitä, miten he kommunikoivat kun yhteistä kieltä ei ollut ollenkaan. He opastivat ”kädestä pitäen” karenneja käyttämään erilaisia laitteita, joita karennit eivät olleet tottuneet käyttämään aikaisemmin. Monesti yksi kerta ei riittänyt asioiden selittämiseen vaan joskus vapaaehtoiset palasivat uudestaan kertomaan saman asian. Ilman kieltä koettiin, että jos kanssakäyminen ei ollut hyvin konkreettista tekemistä, kuten opastamista tai korjaamista, kommunikointi muodostui hyvin vaikeaksi. Tulkkipalveluita olisi toivottu enemmän, koska varsinkin aluksi kommunikointi koettiin vaikeaksi.

”Aika ristiriitaset tunteet ensimmäisenä tuli mieleen, et apua et mihin on ryhtynyt, että miten niiden kanssa tullaan toimeen, että suomea ne ei osaa eikä englantia? Ni siinä oli niiku, että et miten tässä oikeasti kommunikoidaan, et mennäänkö ihan sit käsillä? Jatketaaks tätä et mitä niiku? Miten toimitaan tästä eteenpäin?”

(Merja).

”Ihan muutaman kerran on päästy ihan tulkin välityksellä. Ihan alussa vaikka se ois ollu tärkeätä että ois ollu paljo säännöllisempää et ne varmasti heiltäki on jääny paljo semmosia asioita että mihin olis tarvinu apua mutku sitä ei ole osattu selittää eikä sanoa.” (Pekka).

Vapaaehtoiset kertoivat myös siitä, että karenni-pakolaisten kielitaidon taso vaihteli huomattavasti. Kertoman mukaan osa osasi suhteellisen hyvin englantia, osa hieman. Joukossa oli myös sellaisia jotka eivät osanneet ollenkaan englantia ja olivat lukutaidottomia.

”Karenneissakin on nuoremmissa ja jotku niistä naisista osaa aika hyvin englantia ja tietää asioista. Toisilla on taas perhe lukutaidottomia, kaikki vissiin on lukutaidottomia ja kirjoitustaidottomia.” (Vesa).

Vapaaehtoiset ja karennit keksivät kuitenkin keinoja kommunikoida, vaikka kieltä ei ollutkaan. Elekieltä käytettiin monimuotoisesti piirtäen hiekkaan, hymyillen ja osoitellen esineitä ja asioita. Esimerkiksi yksi vapaaehtoisista kuvaa kommunikointitilannetta näin:

”Näytti lääkkeitä, piteli päätä ja sitten mä aukaisin sen paketin ja luin ne haittavaikutukset.” (Vesa).

Joskus kieltäkin on käytetty monimuotoisesti englantia ja suomea yhtä aikaa sekä mahdollisesti selitetty asiaa niin kauan, että henkilöt ovat päässeet yhteisymmärrykseen. Tässä vapaaehtoisen kertoma tarina konkreettisesta tilanteesta:

”No esimerkiksi on näitä tälläsii, kun tota sillon nää tytöt pyysi, että käydään näyttämässä, että miten sieläl alakerran pesutupa, et miten nää pesukoneet toimii. Niin siellä, kun me esiteltiin sitä pesutupaa ja ensin käytiin läpi niitä sääntöjä ja ohjeita, niin tota, (.) se et he hymyilee, he on ymmärtävinänsä sen asian et sen miten siinä toimitaan ni. (.) Niin sitä luulee ja kuvittelee, että sä oot selittäny asian niin selkeesti ja toinen vaan hymyilee ja nyökkää et okei asia on sit varmaan kunnossa ne varmaan osaa. Me näytettiinkin kerran laitettiin päällekin sen jälkeen kun ei he ollukaan ymmärtäny. He lähetti uuden viestin sitte pyys näyttää miten nää pesukoneet toimii. [...] Et sillo ensimmäisenä kerralla kun me käytiin siellä, ni me ihan mä ku ajatteli et kaikki hymyilee ja nyökkää ja juu ja asia selvä ja.. Niin sitte täytyy käydä toinen kerta, et mentiin näyttää miten ne oikeasti

toimii. Et mä sanoin et otetaan pyykit mukaan ja otetaan pesuaineet mukaan sitte tehdään ihan oikeasti, oikeasti töitä sen eteen et ne oppii sen millai se tapahtuu. Et miten pesukonetta käytetään. Munki piti se opetella kun oli ihan outo pesukone, ihan outo tää pesutupa. Samalla mäki opettelini sen saman asian luin tekstin suomeksi, et miten tätä konetta käytetään ja yritin näyttää et miten oikeasti käytetään.

H: Miltä se on tuntunu et joskus on joutunu sitte uudestaan käymään läpi jonku asian vaikka on luullu että..

V: No ei , siinä on ainakin ymmärtäny sen et ne ei todellakaan se, se et sä saat semmosen mielikuvan et toinen ymmärtää niin tosiasiasa se ei ole sitä ymmärtäny.” (Merja.)

Vapaaehtoiset kuvailivat hyvää kommunikointia sellaisena, jossa on luottamusta, toisesta välittämistä ymmärtämistä, kuuntelemista, läsnäoloa, inhimillisyyttä ja ihmisyyttä. Yhteistä kieltä ei väheksytä, mutta myönnetään, että hyvää kommunikaatiota voi olla myös ilman kieltä. Silloin ymmärrystä, hämmennystä ja välittämistä osoitetaan eleillä ja ilmeillä ja otetaan toista ihmistä kädestä kiinni. Vapaaehtoiset kertoivat, että kommunikointi yleensä tapahtui naisten kanssa. Osa miesvapaaehtoisista sai kontaktin myös miehiin, mutta monet ihmettelivät sitä miksi miehet eivät ole mukana vuorovaikutuksessa. Karennien kerrottiin olevan melko ujoja ja esimerkiksi esittävän kysymyksen vapaaehtoiselle toisen ihmisen kautta. Keskustelujen aloitukset saattoivat usein tapahtua pelkästään vapaaehtoisten toimesta. Vapaaehtoiset myös kertoivat, että tapaamiset olivat välillä väsyttäviä ja raskaita. Joillakin vapaaehtoisilla oli ilmennyt uupumista ja väsymistä.

Vapaaehtoiset ja karennit pitivät erityisesti yhteisistä retkistä ja tapaamisista, joissa muun muassa leivottiin ja tehtiin erilaisia asioita. Karennit kertoivat oppivansa mielellään uusia suomalaisia asioita, joita vapaaehtoiset myös kertoivat mielellään opettavansa. Vapaaehtoiset kertoivat yhteisistä kauppareissuista ja kuinka osa käy melko säännöllisesti kylässä karennien luona. Yhteinen kommunikointi oli myös usein suomenkielen sanojen opettelua ja joskus myös karennien kayah-kielen sanoja. Ilmi tuli myös aihe, josta ei erityisemmin puhuttu kuten pakolaisuuteen ja Myanmariin liittyvät asiat. Vapaaehtoiset kertoivat, että eivät halua näistä asioista edes kysyä karennilta vaan odottavat mieluummin, että

he mahdollisesti haluavat joskus itse ottaa nämä aiheet puheeksi. Suhteiden kehittyessä osa kareneista olikin ohimennen sivunnut näitä aiheita.

”Sellanen tilanne oli kun oli Suomi, hetkinen, olikohan se Suomen itsenäisyyspäivä, tota joo. Se oli semmonen jännä luonteva tilanne, kun perheen äiti toi kotitehtäviä, että mä kattosin niitä hänen kanssaan. Siinä oli Suomen historiaa hyvin niin kuin yksinkertaisesti selvitetty itsenäisyys ja sitten nää sodat. Sitten oli tää talvisota ja jatkosota ja mä aattelin, että mitenkä mä jotenkin tätä avaisin konkreettisesti ja mä rupesin kertomaan oman sukuni tai sukulaiseni historiaa vähän ja just sitä evakkoretkee ja se oli semmonen aika liikuttava tilanne sitte. Että sitten hän sano, että niiku vähän sama tilanne kuin heillä. En tiedä onko se sama tilanne eihän se nyt ihan yks yhteen, mutta se lähtö sitte ja kuinka paljon Suomeen tuli joutu niiku tulemaan niiku muuttamaan omilta kotiseuduiltansa. Kerroin että täälläkin asuu vielä paljon semmoisia vanhoja ihmisiä, jotka ovat palanneet. Että semmonen mä uskon, että avasi sitä Suomen tylsää historiaa, siinä oli vuosilukuja ja sotatapahtumia kerrottu. Se oli semmonen jännä tapahtuma, että siinä sitten jotain puhuttiin siitä heidän kokemuksesta sitten ja niistä. Mutta että ei niinkään paljon sillä tavalla niiku että siinä olis kauheen yksityiskohtaisesti kerrottu, mutta se kokemus jotenkin välitty, että siinä tuli semmosta tunnetta esille sitten.”(Sirkka.)

Karennit kertoivat, että muut suomalaiset eivät ole vastanneet heille, kun he olivat jotain kysyneet. Syytä karennit tähän eivät tienneet. He arvelivat, että suomalaiset ovat myös ujoja eikä puhu tuntemattomille. Suomen kieli on heille ollut erittäin vaikeaa, vaikka he ovat jo oppineet paljon. Monet haluavat jo käyttää pelkästään suomen kieltä eikä englantia ollenkaan, jotta oppisi nopeammin suomen kielen. He kertoivat, että myös englantia on välillä vaikeaa, mutta yhdessä tekeminen on kuitenkin mukavaa, kun saa uusia kokemuksia ja ystäviä.

”Before we arrived here we didn’t know Finnish language and we didn’t know how to speak. Sometime I don’t know much English too, but now studying Finnish language maybe more and speak with them suomi.” (Mali).

”Yeah when I do something or do some activity with them [suomalaiset] is nice, om, I feel good because have more friend and and a new experience” (Rei.)

Kuten kulttuurienvälisen kohtaamisen luvussa kirjoitettiin kommunikaation ja

vuorovaikutuksen suhteesta, monet samat asiat näkyvät myös vapaaehtoisten ja karennien yhteisissä kokemuksissa. Monilla vapaaehtoisilla on ollut ongelmia kommunikoinnin kanssa, koska vuorovaikutuskaan ei ole sujunut. Sanalliset ja sanattomat viestit on voitu ymmärtää hyvin eri tavoilla johtuen muun muassa kulttuurieroista.

Molemmat osapuolet tulkitsevat viestejä omista lähtökohdistaan, mikä vaikeuttaa viestien merkitysten tulkintaa, kuten Singer (1998, 142) kirjoittaa kommunikoinnista. Singer (1998, 142) painottaa myös sitä, että kaikki toiminta tai toimimattomuus on jonkinlaista tahatonta tai tarkoituksellista viestintää ja sen myös vapaaehtoiset ovat huomioineet. He puhuivat siitä, että vaikka ei puhuisi samaa kieltä tai puhuisi ollenkaan tai tekisi mitään, pelkkä läsnä olo on jo tärkeää välittämisen viestintää. Monet vapaaehtoiset kertoivat huomanneensa, että se mikä tarkoittaa heidän kulttuurissaan tiettyä asiaa ei välttämättä tarkoita samaa karennien kulttuurissa, mikä tekee kommunikoinnista entistä monimutkaisempaa. Singer (1998, 142) kirjoittaakin, että jos henkilöt eivät puhu samaa verbaalista kieltä he eivät todennäköisesti käytä myöskään samaa nonverbaalista kieltä. Singerin mainitsema Levittin tutkimus pitää myös hiukan paikkansa vapaaehtoisten ja karennien välillä. Jos molemmat osapuolet osaisivat aktiivisemmin kysyä ja tarkentaa viestin sisältöä, se ehkä ymmärrettäisiin siten kuten viestin lähettäjä on sen tarkoittanutkin. Mutta voi olla että, erilaisten kohteliaisuus- ja kulttuurinormien vuoksi kummatkaan eivät halua kysellä liikaa.

Vuorovaikutustilanteista puhuttaessa kuitenkin tulee haastatteluissa ilmi, kuinka iloisia molemmat osapuolet ovat sitten kun vuorovaikutus on onnistunut ja esimerkiksi lamppu on saatu korjattua, kaikki oppivat käyttämään pesukonetta tai yhdessä ihmetellään kuinka järven päällä on jää ja sen päällä pilkitään pienistä koloista kaloja. Vuorovaikutus on välillä vaikeaa, mutta myös palkitsevaa, kun kokee yhteisiä onnistumisia ja on ollut ymmärtämisen tunteita.

7.2 Kokemuksia kulttuurieroista: ”He vaan hymyili.”

Kommunikointia monimutkaistivat kielen puuttumisen lisäksi myös kulttuurierot. Vapaaehtoiset kertoivat, että kareneilla on ollut tapana hymyillä ja nyökkäillä,

vaikka he eivät olisi ymmärtäneetkään. Suomessa nyökkääminen käsitetään ja sitä käytetään hyväksymisen ja ymmärtämisen merkinä. Sillä on muissa kulttuureissa paljon muitakin merkityksiä, esimerkiksi tervehtiminen tai se voi myös tarkoittaa täysin päinvastaista eli kieltä kuten Kreikassa, Bulgariassa ja Thaimaassa (www.brighthub.com). Hymyilyllä on myös monia merkityksiä, esimerkiksi Thaimaassa se voi olla reaktiona melkein mihin tahansa tilanteeseen tai tunteeseen ja merkitä iloisuutta, häpeää, pelkoa tai kireyttä (www.into-asia.com). Haastateltavat mainitsivat myös, että karennit esittivät asiat kierteen eivätkä suoraan, ja kysymyksiin he vastasivat nyökäten. Kommunikointiin vaikutti myös monet asiat ja esineet kuten silitysrauta, joka oli tuttu suomalaisille, mutta jonka kaltaista karennit eivät välttämättä olleet koskaan nähneet.

Vapaaehtoiset olivat myös hyvin varovaisia, etteivät tekisi väärin asioita, joista hyvänä esimerkkinä yhden miehen kertoma tilanne matoista.

"Esimerkiksi tänä päivänä mä en tiedä voinko mä viedä sinne mattoi. Et kelpaako se niille, et millai ne siivoo et tuleeks niille enemmän murheita jos mää vien ne."(Pekka).

Monesti tuli esille, että jos olisi enemmän tietoa kulttuurista, olisi paremmat mahdollisuudet auttaa ja osaisi suhtautua paremmin asioihin, jotka tuntuvat vierailta.

"Varsinkin nyt sit juuri näitten miesten suhteen on vieläki olis se, että oikeasti tietäs enemmän siitä kulttuurista. Osais suhtautua eri tavalla, osais neuvoa ja auttaa niitä paremmin. Eli mitä niille keksis jotain tekemistä tai jotain, että ku naisilla tietysti on aina ku on se perhe ja on siinä tavallaan ku se on niin paljon helpompaa." (Merja).

Monet vapaaehtoiset eivät kokeneet vieläkään tuntevansa kovin tarkasti karennien kulttuuria. Vapaaehtoiset kertoivat karennien olevan myönteisiä, ilosia, rauhallisia, vieraanvaraisia, avuliaita, tasapainosia, yhteisöllisiä ja hiljaisia ihmisiä. Vapaaehtoiset kuvasivat kareneja ahkerina työntekijöinä ja opiskelijoina, joilla on vahva motivaatio oppia suomen kieltä. Vapaaehtoiset olivat vaikuttuneita siitä, että osa kareneista ei edes ole osannut lukea tai kirjoittaa tullessaan Suomeen, mutta ovat opetelleet taidot Suomessa ollessaan.

"Perhe kaikki vissiin on lukutaidottomia kirjoitustaidottomia, mutta tää mies on erittäin opinhaluinen ja hän on oppinu kirjoittaan ja lukemaan suomea. Ei ihan

hyvin, mutta yli neljäkymmpisenä oppinu uudessa maassa.” (Vesa.)

Vapaaehtoiset olivat myös vaikuttuneet karennien aktiivisesta suomalaisten ja suomalaisen kulttuurin tarkkailusta. Saunaretkellä oli yksi karenceista osannut tehdä saunavihdan telkkariohjelman perusteella.

”Mentiin sitten naisten kanssa saunaan ja semmosta polkua pitkin ja se alko taittelemaan oksia puista ja ihmeteltiin mitä hän oikein tekee. Ne oli jotain pajuja ja leppiä, ei koivuja ja tota hän sitten sano, että hän, osaskohan suomea siinä vaiheessa vai sanoi englanniksi, että hän oli televisiossa nähny, että saunassa vihdotaan. Siinä vaiheessa me suomalaiset oltiin, että ai niin meillä pitäis vihdat olla. Se oli aika jännä tilanne meille saunasuomalaisille, että hän niin kuin muistutti meille, että missäs ne vihdat on (naurahtelua). Sitten neuvottiin, että tämä on koivu ja tästä tehdään vihdat ja tehtiin ne vihdat ja sehän oli kauheen hauskaa sitte siellä naisten saunassa.” (Sirkka.)

Lähes kaikki vapaaehtoiset ja karennit vastasivat samoilla tavoilla kysymyksiin, joissa kysyttiin asioista, jotka ovat tärkeitä karenceille ja suomalaisille. Kareneille tärkeitä asioita kerrottiin olevan koulutus, perhe ja terveys ja ruoka, jotka myös vapaaehtoiset kokivat tärkeiksi. Monet vapaaehtoiset totesivatkin, että vaikka kulttuurieroja onkin paljon, eivät heidän kulttuuriensa perimmäiset asiat ole kuitenkaan niin erilaisia. Samoista asioista ihmiset huolehtivat ja samoille asioille nauravat.

”Se minkä tässäkin on oppinu heidän kanssa ollessa, että kyllä meillä on aika lailla, kyllä ihmiset on joka puolella samanlaisia, että meillä on samat pulmat. Tässä on suomalainen äiti ja karenniäiti, ni miettii aika paljon samanlaisia asioita lastensa kohdalla.” (Sirkka.)

Myös karennit huomasivat yhtäläisyyksiä suomalaisten kanssa kuten ujouden.

“Shy, I mean shy. Yes somebody are the same, same (..) Kayah people they are shy too, the same.” (Rei.)

Vapaaehtoisten ja karennien kertomissa tarinoissa ja huomioissa suomalaisista ja karenceista oli huomioitavissa samoja kulttuurillisia eroja, joita on myös Hofsteden kulttuurillisissa ulottuvuuksissa. Seuraavaksi pohdinkin minkälaiset kommentit ovat yhdistettävissä Hofsteden kulttuurienvälisiin ulottuvuuksiin.

7.2.1 Valtaetäisyys

Hofsteden valtaetäisyys-ulottuvuus tarkoittaa epätasa-arvoisuuden ja tasa-arvoisuuden suhdetta yhteiskunnassa. Monissa kulttuureissa on yleistä, että sen jäsenet jakautuvat hyvin eriarvoisiin asemiin ja jokaisella on tietty paikkansa hierarkiassa. On myös kulttuureita, kuten pohjoismaiset kulttuurit, joissa eriarvoisuus ei ole niin selkeästi jaettua hyväosaisiin ja huono-osaisiin. Hofsteden ulottuvuudessa on myös olennaista, että miten tähän epätasa-arvoon suhtaudutaan kyseisessä kulttuurissa. (Hofstede & Hofstede 2005, 40-41.)

Vapaaehtoisten kertomuksissa tuli esille muutamia kulttuurillisia seikkoja, jotka viittaavat siihen, että karennit kuuluisivat korkeamman valtaetäisyyden kulttuuriin kuin suomalaiset. Esimerkiksi eräs haastatelluista kertoi, että suhtautuminen lapsiin olisi hiukan erilaista kareneilla ja suomalaisilla.

"Ei heillä tämmöstä ole semmosta lasten leikitystä ole, niiku mä ite lasken pulkkamäkeä lasten kanssa (naurua) ja ratsastan tuolla vaikka millä. Kyllä heillä on selvemmin aikuiset on aikuisia ja lapset on lapsia, mutta kyllä heistä hyvin semmonen lapsirakas kuva on tullu. Että pieniä lapsia niiku haluaisivat ottaa ja ottavatkin syliin ja tykkäävät kauheesti ja puhuvat lempeesti." (Päivi.)

Hofsteden (1997, 37) valtaetäisyys –ulottuvuuden mukaan juuri tällainen karennien toiminta sopii korkean valtaetäisyyden kulttuureihin ja suomalainen käytös taas enemmänkin pienen valtaetäisyyden kulttuuriin. Hofstede & Hofstede (2005, 51) kirjoittaa, että korkean valtaetäisyyden kulttuureissa vanhemmilla ja varttuneemmilla sisaruksilla on huomattavasti lämpöä ja huolehtivaisuutta siinä, miten he kohtelevat erityisesti pieniä lapsia. Korkean valtaetäisyyden kulttuureissa yleensä lapsille opetetaan kuuliaisuutta ja kunnioitusta vanhempia kohtaan. Lasten ja aikuisten välille tehdään selkeät erot. Lapsia ei rohkaista olemaan itsenäisiä, kuten pienemmän valtaetäisyyden kulttuureissa.

Toisena valtaetäisyyteen liittyvä tekijä on suhtautuminen aikaan. Yksi vapaaehtoisista kertoi tarinan yhteisestä lääkärikäynnistä, jossa ilmeni suomalaisten ja karennien erilainen suhtautuminen aikaan. Suomalaiset ovat yleensä tarkkaan ajoissa sovituissa tapaamisissa, mutta karennit mahdollisesti käsittävät tarkat ajat hiukan joustavammin.

"Lääkärissäkäynnit tietysti et me ollaan niiko kerran avustettu siinä, et ku he kävi lääkärissä ni tota seki oli tavallaan aika yllättävää, että me mentiin sinne ni oli puhetta, että ne menee molemmat lääkäriin, että niille on molemmille varattu lääkäriaika, mut mä ihmettelin, että okei missä se toinen sitten on. No hän tulee bussilla. Bussilla kaupungista. No mä tiesin heti että bussit ei tuu ku tunnin välein. Ja sitten mä rupesin kelloo kattoon. Mä tiesin että se ei kulje, jos sitä ei kahdentoista jälkeen näy, ni se ei ainakaan sillä bussilla ole tullu. Tuleekse nyt sitte niiku sillä puolen tunnin päästä tulevalla linja-autolla ja soitin meidän tyttärelle ni et millon sieltä kaupungista tulee bussi tänne. Hän kertoo, että puolen tunnin päästä. No sit mä ilmotin tälle terveydenhoitajalle, että tämä mies ilmeisesti kyllä tulee, mutta mun nähdäkseni nyt myöhästyy. Et aika oli 25 yli ja bussi lähtee puolelta kaupungista. Et jos hän nyt tulee tällä bussilla, niiku nyt sitte olettas. No sitten siinä odoteltiin. Mies lähti autoon jo istuun ja lähti kauppaan sit käymään ku hän kyllästy odottamaan (naurua). Et on nää niin yllättäviä. Et sitten ajatteli et voi ei et miksei ne sitten voinu toimittaa niiku sovittiin. Mutta että ei. Mutta kyllä hän sieltä sitten tuli 15 minuuttia myöhässä ja. (..)

H: No hyvä, että tuli ja löysi.

V: No tuli ja löysi mutta siinä me sitten odoteltiin tunnin aikaa.

H: Nii, nii.

V: Ei. Ei. Ei heillä oo kiire. Ei. Se on ihan luontevaa et nyt odotetaan. Istutaan ja odotetaan. Et meillä pikemminkin on se kiire et hei haloo et aika olis ja tietysti ku ollaan totuttu siihen täsmällisyyteen." (Merja.)

Erilainen suhtautuminen aikaan kulttuureissa on hyvin yleistä. Länsimaissa on eri käsitykset siitä, mitä tarkoittaa ajoissa oleminen kun taas kollektiivisemmissä kulttuureissa latinomaissa, Afrikassa ja Aasiassa. Aikakäsitykset liittyvät Hofsteden ulottuvuuksiin valtaeroista, individualismista ja pitkän ja lyhyenaikavälin suuntautumisesta (ks. s. 28-36). (Hofstede & Hofstede 2005, 43-79.)

7.2.2 Kollektiivisuus ja individualistisuus

Aikaisemmassa kappaleessa kerrottiin siitä, minkälaisia kokemuksia suomalaisilla on ollut kommunikoidessa karennien kanssa. Monet niistä kokemuksista voi olla

johdettavissa myös siihen, että toinen osapuoli on kollektivistisesta kulttuurista ja toinen individualistisesta. Triandisen (1995, 184) käsitys on, että kollektivistit eivät kommunikoi yhtä selkeästi ja suorasukaisesti kuin individualistit. Individualistisissa kulttuureissa ihmiset eivät luota epäsuorasti ilmaistuihin asioihin. Kun taas kollektivistit pyrkivät ylläpitämään hyviä suhteita ja saattavat pyrkiä sanomaan sellaisia asioita, joita ajattelevat vastapuolen haluavan kuulla. (Hofstede & Hofstede 2005, 97-109.) Karennien hymyilyn ja epäsuoran ilmaisun voisi nähdä kollektivistisena tapana sekä suomalaisten epävarmuuden tunteen, mutta suoran kommunikoinnin individualistisena.

Karennien ja suomalaisten kulttuurien erona vapaaehtoiset kertoivat myös juhlapyhien juhlinnasta, kuten joulun juhlinta. Suomalaiset viettävät joulun perinteisesti rauhallisesti perheensä kanssa, mutta karennien joulunviettokulttuuriin kuuluu kokoontuminen sukulaisten, ystävien ja jopa naapureiden kesken. Joulunviettotapojen eroavaisuus kuvaa hyvin individualistisen ja kollektivistisen kulttuurin erojen ilmenemistä käytännön tilanteissa. Selkeitä muita kollektiivisuuden ja individualistisuuden mainintoja tuli esille myös siinä, että karennit eivät vapaaehtoisten mukaan liiku paljon itsekseen, vaan aina jonkun kanssa. Haastatteluissa tuli myös muun muassa ilmi suomalaisen vapaaehtoisen ihmettely siitä, miten karennien kulttuurissa ihmiset vierailevat hyvin usein toistensa luona ja vielä ilmoittamatta tulostaan etukäteen. Suomessa ihmisillä on aina tapana ilmoittaa vierailuistaan etukäteen, mutta kollektiivisemmissä kulttuureissa on useammin tapana vierailla toisen luona spontaanisti ja ilmoittamatta. Karennien luona otetaan myös vieraat mukaan ruoanlaittoon, mikä kertoo myös kollektiivisista tavoista. (ks. Triandis 1995; Hofstede & Hofstede 2005.)

H: Entäs sitte joku tilanne mikä olis ollu yllättävä?

V: No tota se ny ainaki ku mä oon käyny siel pari kertaa ni ne kaikki muutki perheet vaan käy siel koko ajan. Sit niil asuu se sukulainen siinä naapurissa se vaan tulee ja kävelee ja kaikki vaan menee. Ei ne sillai niiko suomessa aina soitetaan ja kysytään ooksä nyt kotona ja voiks tulla ja ni ne vaan menee siel edes takas eikä sillai. Paljo yhteisöllisempää varmaan silti ku suomessa muutenki. En mä tiä onks mitään muut yllättävää sillai. Ei ainakaan tuu mieleen ny.

H: Onks sulla nyt sitt ku sä oot tutustunu paremmin ni selvinny jotain heidän omia

tapoja tai?

V: No vähän aina sillo tällön. Tota sen mä ainaki oon ymmärtäny et jos siel käydään ja ne tekee ruokaa ni niil on tapana että tota vieraatki auttaa tekemään ruokaa että ne on niiku siin mukana eikä ne vaan istu ja odottele jossain et koska on ruoka valmis.

H: Joo joo.

V: Ku minutkin on pistetty pari kertaa sillai ku ne on tullu niiku syömään ne on tuonu mulleikki ruokaa ja kaikkee ni sit ne pyytää mua sinne keittiöön mukaan ni. Sen mä oon ainaki huomannu.

H:Hm. Sit vähän enemmän näistä kultturieroista ni miten sä näet erityisiä kulttuurieroja suomalaisten ja myanmarilaisten välillä on?

V: No just tuli puheeksi toi yhteisöllisyys ja tää et me vaan ollaan omassa kodissamme ja sulkeudutaan suurinpiirtein mut ne kokoontuu paljo varmaan yhteen ja sit joulunaki just. Me kysyttiin, et millai ne viettää jouluu; Ni ne kerääntyä yhteen ja laulaa lauluja.” (Elina.)

Vapaaehtoiset kertoivat myös ajatuksiaan ja mielikuviaan siitä, minkälaisia suomalaiset heidän mielestään ovat. Suomalaisia kuvattiin muun muassa hosuviksi ja kiireisiksi, mutta myös varautuneiksi ja luotettaviksi. Suomalaiset nähtiin myös työorientoituneina, tehokkaina, rehellisinä, jotka kuuntelevat kaikki säännöt ja kiirehtivät jatkuvasti. Myös karennit kuvasivat suomalaisia naisia itsenäisiksi. Suomalaista yhteiskuntaa vapaaehtoiset kritisoivat suorituspainotteiseksi, jossa nuorille naisille ja miehille laitetaan kovat suorituspainheet jo varhaisessa iässä. Nämä seikat liittyvät vahvasti individualistiseen kulttuuriin, jossa on yleistä korostaa henkilön itsenäisyyttä, päätösvaltaa ja omia mielipiteitä. Näissä kulttuureissa ihmisen kuuluu pärjätä itsenäisesti ja yksilöllistä suorittamista rohkaistaan. (Hofstede & Hofstede 2005, 97, 109.)

Vapaaehtoiset kuvasivat karenninaisia hyvin yhteisöllisinä varsinkin verrattuna suomalaisiin. Haastatteluissa ilmeni, että jotkut kareneista ei esimerkiksi käy missään yksin vaan aina jonkun kanssa. Perheet ovat hyvin tiiviitä ja läheisiä. Vapaaehtoisten haastatteluissa tuli myös ilmi, että karennilasten kasvatusta nähdään parempana kuin suomalaisten lasten, koska karennien käyttäytyminen on paljon kohteliaampaa. Karennilapset myös haluavat osallistua ja tehdä kotiaskareita

aikuisten kanssa. Suomalaisista perheistä taas kerrotaan, että ne eivät ole yhtä yhtenäisiä kuin karenniperheet, koska kaikilla perheenjäsenillä on omat menonsa eivätkä he vietä aikaa enää niin paljon yhdessä.

7.2.3 Maskuliinisuus ja feminiinisyys

Miesten ja naisten roolit ovat mietityttäneet vapaaehtoisia. Monesti heidän vieraillessaan karennien luona miehet poistuvat muualle. Vapaaehtoiset kertoivat miettineensä, miksi miehet eivät voi olla myös läsnä vierailun aikana. Joistakin on tuntunut siltä, että miehiin ei saa minkäänlaista kontaktia.

"Kai vaikeinta on ehkä ollu se miesten suhtautuminen. Et aina ku me mennään sinne ni siel on aina vain naiset paikalla esimerkiksi tää mies tulee kyllä käymään siinä keittiössä tai tervehtii hän yleensä hymyilee, mut mä nyt aina tervehdin ja hei vaan. Ni hän on oppinukin jo tähän et hän tervehtii, mut sitten ne lähtee pois. Ei ne tuu siihen, niitä ei näy koko sinä aikana ku me ollaan siellä. Niin se on tuntunu kauheen vaikeelta, ni se on varmaan kaikista vaikeinta mitä mulla tulee mieleen ni on se, ettei saa minkäänlaista kontaktia niihin miehiin." (Merja.)

Hofsteden maskuliinisuuden ja feminiinisuuden ulottuvuudessa suurimpana erona on pehmeät ja kovat arvot. Feminiineissä kulttuureissa arvostetaan ihmissuhteita ja elämän laatua. Naisten ja miesten kuuluu olla vaatimattomia. Perheessä miehet ja naiset voivat molemmat olla herkkiä ja voivat hoitaa faktoihin ja tunteisiin liittyviä asioita. Kun taas maskuliinisessa kulttuurissa painotetaan kovia arvoja, joihin kuuluu rahan ja maineen haaliminen. Miesten kuuluu olla kunnianhimoisia ja kovia ja naisten pehmeitä ja hoivaavia. (Hofstede & Hofstede 2005, 132.)

Perheen keskinäisistä suhteista vapaaehtoisten oli vaikea olla varmoja. Perheessä kuvataan äiti aktiivisena ja naiset yleensäkin, eikä oikein olla varmoja miehen roolista. Oli pohdintaa siitä onko miehen rooli vahvempi sitten kun vapaaehtoisia ei ole paikalla vai vetäytyvätkö miehet päätöksenteostakin.

"Mä en oo vieläkään päässy niiku siihen sisälle, että just tää mitä ne miehet niiku mikä siinä niitten perheiden välinen niiku semmonen asteikko on, että mää mietin, että onko siellä tosiaan niin et ku tuntuu siltä et se tää perheen äiti, se hoitaa näit paperiasioita. Hoitaakse sitte raha-asioitaki. Et et mä en tiedä yhtään et mitä ne

miehet niiku tekee.” (Merja.)

Miesten ja naisten kerrotaan kulkevan kodin ulkopuolella erillisinä ryhminä. Suomalaisia miehiä taas kuvataan, että he huolehtivat perheistään, ovat kovia tekemään töitä, mutta heillä haastattelujen mukaan on myös kovia arvoja, joihin liittyy materialistisuus ja pärjääminen, kuten monissa maskuliinisissa kulttuureissa (Hofstede & Hofstede 2005, 132). Karennimiehiin verrattuina suomalaiset miehet vaikuttavat avoimimmilta ja puheliaammilta vapaaehtoisten mielestä.

”Suomalaiset miehet on semmosii, no paljon avoivempia ehkä ja semmosii rehellisiä ja vähä ehkä hiljasii. Mut semmosii puheliaampii ainakin mitä huomannu näiden kanssa kun on ollu ja äänekkäämpii kun he puhuu aina hiljaa. Ja sitten musta tuntuu, että me kailotetaan suureen ääneen kun me mennään joka paikkaan kun he puhuu niin hiljasella äänellä.” (Elina.)

Sitten taas naisten nähdään olevan jossain määrin samanlaisia molemmissa kulttuureissa. Vapaaehtoiset pohtivat, että karenninaiset antavat ehkä enemmän aikaa ja voimavarojaan perheelle ja huolehtivat perheen hoitamisesta, kun taas suomalaiset ovat itsenäisempiä ja ehkä enemmän urasuuntautuneempia. Suomalaisissa perheissä tehtävien jako ei ole sukupuolisidonnaista, vaan myös miehen oletetaan osallistuvan kotitöihin. Vapaaehtoisten vastausten perusteella voisi päätellä, ettei kumpikaan kulttuuri ole erityisen maskuliininen, vaikka perhedynamiikasta ei olekaan varmuutta. Molemmissa kulttuureissa ajatellaan olevan itsenäisyyttä, ettei apua välttämättä pyydetä ennen kuin se on täysin välttämätöntä. Samoin molemmissa kulttuureissa pyritään pärjäämään omillaan. Yhtäläisyyttä kerrotaan olevan myös siinä, että molemmat ovat pieniä kansoja ja molemmille luonto on hyvin tärkeä.

7.2.4 Epävarmuuden välttämisen ja pitkän ja lyhyen aikavälin suuntautuminen elämään

Epävarmuuden välttämisen ulottuvuudessa käsitellään sitä miten ihminen kestää tulevaisuuden ja eri asioiden epävarmuutta elämässään. Toisessa ääripäässä on kulttuurit, jotka ovat jatkuvassa epävarmuuden pelossa, jota vastaan pyritään taistelemaan. Tässä kulttuurissa ihmisillä on yleistä olla stressaantuneita ja ahdistuneita, lapsilla on tiukat säännöt ja erilaisuutta pidetään vaarallisena. Kun

taas toinen ulottuvuuden ääripää on päinvastainen edellä mainituissa seikoissa. Epävarmuus on näissä kulttuureissa normaali osa elämää ja jokainen päivä hyväksytään sellaisena kun se tulee. (Hofstede & Hofstede 2005, 176.)

Aggressioita ja emootioita näytetään hyvin lievästi molemmissa Suomen ja Kaakkois-Aasian kulttuureissa. Tämä liittyy siihen, ettei kumpikaan kulttuuri ole varsinaisesti epävarmuuden kestämissä ulottuvuuden kummassakaan ääripäässä, mutta ehkä molemmat kestävät epävarmuutta hiukan keskivertoa paremmin. (Hofstede & Hofstede 2005, 169.) Suomalaiset ovat kuitenkin siinä määrin hiukan heikkoja kestämaan epävarmuutta, että heillä on vieläkin hiukan pelkoa tuntematonta kohtaan. Vallalla on jossain määrin ajatus, että tuntematon on vaarallista. Vapaaehtoiset kokivat, että suomalaiset ovat arkoja ja ujoja ulkomaalaisia kohtaan. Ehkä tästä johtuu myös se, että vapaaehtoiset pitivät suomalaisia myös jossain määrin rasistisina. Vapaaehtoiset olivat törmänneet muutamiin tilanteisiin, joissa rasismia oli selkeästi ollut mukana ulkopuolisten suomalaisten toimesta. Eräs vapaaehtoinen kertoi myös siitä, ettei voi kaikille edes sanoa omasta vapaaehtoistyöstä, koska monet ovat rasisteja.

*”H: Tota puhuttiin minkälaisia myanmarilaiset on et minkälaisia suomalaiset on?
V: Suomalaiset on tosi rasistisia, sanon sen ihan suoraan kun mä näen sitä niin paljon. Kaikki suomalaiset pelkää et viedään heidän työ, me muka maksetaan niitten kaikki. Me tullaan vaan niin kaukaa jotain keskieuropmaa et jossain kasvukeskuksissa ehkä on jo totuttu enemmän ulkomaalaisiin ni voi olla vähän loivempaa. (..) Kyl tää viel semmonen et tästä viel matkaa mun mielestä on tämmöseen monikulttuuriseen semmoseen suvaitsevaiseen yhteiskuntaan. Suomalainen on kuitenkin mun mielestä vielä niin sisäänpäin. Että puhuu kyllä kauheesti, sanotaan televisiossa kaikkia asioita, mut käytännön elämässä sen näkee ja kun kulkee näitten ihmisten kanssa. Sielä ei varmaan semmosta rasistisuutta sillee ole, mut sekin on kun sitte suljetaan ulkopuolelle siitä yhteisöstä tai ei ainakaan helposti lähestytäkään ja muuta. Ku ollaan sit taas otettu vähä kaljaa niin ollaan taas nii kansainvälisii sen hetken, mutta sit taas jos pistäisi itsensä likoon tai jotain ni siinä on viel jonkun verran tehtävissä.”
(Pekka.)*

Pitkän ja lyhyen aikavälin ulottuvuudessa suurimmat erot kulttuurien välillä on

oman itsensä ajattelun ja muiden asioiden ja arvojen ajattelun välillä. Kuten esimerkiksi lyhyen aikavälin työhön liittyvät arvot ovat vapaus, oikeudet, saavutukset, ja itsensä etusijalle asettaminen. Pitkän aikavälin työhön liittyvät arvot sisältävät oppimisen, rehellisyyden, vastaanottamisen, vastuullisuuden ja itsekurin. Vapaa-aika on lyhyen aikavälin kulttuureille tärkeää, mutta ei pitkän aikavälin kulttuureille. Aikaan suhtaudutaan eri tavoilla molemmissa ulottuvuuden ääripäissä. Lyhyen aikavälin kulttuureissa vanhentuminen on ikävää aikaa ja tämä aika alkaa myöhään, kun taas pitkän aikavälin kulttuureissa se on onnellista aikaa ja se alkaa aikaisin. (Hofstede & Hofstede 2005, 217-225.)

Haastatteluissa kerrottiin myös siitä, että suurimpia eroja suomalaisten ja karennien välillä on se, että he eivät sano mielipiteitensä suoraan. Suomalaisessa kulttuurissa on totuttu melko suorasanaiseen keskusteluun, mutta kollektivisiteisissa aasialaisissa kulttuureissa pyritään olemaan kohteliaita ja ilmaisemaan asioita hiukan monimutkaisemmin ja hitaammin. Kuten Hofsteden (Hofstede & Hofstede 2005, 232) pitkän aikavälin suuntautuneissa kulttuureissa. Karenneiden kuvaillaan olevan henkilöitä, joilla ei ole mikään kiire mihinkään. Heidän sanotaan myös olevan arkoja ja eikä ollenkaan päällekkäviä. Karennien ei olla nähty suuttuvan koskaan tai ei voida edes kuvitella, että he suuttuisivat mistään. Karennit eivät välttämättä ole samalla tavalla tehokkaita kuin suomalaiset, mutta kuitenkin erittäin ahkeria työntekijöitä. Vapaaehtoiset ja karennit olivat yhdessä poimimassa marjoja ja vapaaehtoiset kertoivat karennien poimivan hyvin innokkaasti paljon marjoja. Karennien nähdään olevan hyvin työorientoituneita maanviljelijöitä, joilla ei Suomessa ole paljon mahdollisuuksia ainakaan vielä toteuttaa taitojaan.

”V: Sitten kun ne on tosi kohteliaita ja aina kiittämässä ja kohteliaita tämmöstä jos heihin tutustuu vähänkin. Myöskin on semmosta että he ei näytä kiukkua ja pettymystä ja semmosta epätyytyttömyyttä. ... Käytiin mustikassa mustikoita keräämässä ja nää tosiaan keräsi aika tarmokkaasti varsinkin nämä miehet. ... Mä sanon että nää on semmosta toiminnallista porukkaa että on tottunu töitä tekemään ja kahdeksan litraa mustikoita muutamassa tunnissa käsin poimi siellä mustikkareissulla.” (Vesa.)

7.2.6 Karennien käsityksiä suomalaisista

Karennit eivät tienneet paljon suomalaisista tai Suomesta ennen tuloaan Suomeen. Pakolaisleirillä odottaessa Suomeen pääsyä heille on pidetty pieni kurssi Suomen kulttuurista ja Suomesta, jossa kerrottiin hiukan säästä, ruoasta, laeista ja kulttuurista.

H: Ok, so what did you know about Finland before you came here?

V: Yes I before I came here I, mm, (...) I had some Finnish people, they came to refugee camp and they trained about our (...) transmission to Finland like for example weather and (...) um, weather and population and sport and about how to use life in Finland and food and like this.”(Rei.)

Karennien mielestä suomalaiset ovat hyviä ihmisiä. Vapaaehtoiset auttavat heitä monissa asioissa, mikä tekee heidät iloisiksi. Kulttuurien erilaisuudesta kerrotaan kuinka ilmasto, ruoka, tiet, kadut, vaatteet, iho, kieli, maa ja koti ovat erilaisia. Yksi heistä kertoi kuinka ennen pystyi letittämään kattoa, mutta Suomessa se ei onnistu, koska katto ei ole enää tehty oljista tai vastaavasta materiaalista. Suomalaiset perheet ovat heidän mielestään pienempiä kuin karenniperheet. Suomessa pojat ja tytöt seurustelevat ja ehkä asuvat yhdessä ennen avioliittoa, mutta karenninuoret menevät nopeasti naimisiin ja usein thaimaalaisten tai shaanien kanssa.

Suomalaisia kuvataan ujoina eikä kovin puheliaina. Monet suomalaiset eivät puhu heille, mikä selvästi vähän harmittaa. Mutta haastatellut karennit ajattelevat, että suomalaiset eivät puhu tuntemattomille, kuten karennitkaan eivät puhu tuntemattomille tai suomalaiset eivät ehkä ymmärrä mitä karennit heille sanovat.

H: Minkälaisia sinun mielestä suomalaiset ovat? Suomalaiset ihmiset, minkälaisia he ovat?

V: Suomalaiset ihan hyvä, mutta if we go to outside they don't speak.

H: Do you know why is that?

V: I don't know maybe they don't know our, they don't speak.

H: How do you feel about that?

V: We don't feel anything. We know they maybe they. I don't know why they don't speak.” (Mali.)

”Erilainen vähä mite (puhuu karennia) ee suomalainen ihmiset ei puhu paljo na, mutta minä tie ei tiää ihmise ei puhu kaikki ihmise. Kayalainen (Karenni) sama, ei tiedä ihmise ei puhu. Sama.” (Na).

Karennit mielellään tutustuisivat suomalaisiin enemmän ja ovat iloisia, että SPR ja vapaaehtoiset järjestävät erilaisia aktiviteetteja. Suomalaisten ajatellaan olevan onnellisia, koska heillä on hyvä koulutus, koti ja kaikkea mitä ihminen tarvitsee. Yksi haastatelluista kertoi suomalaisten olevan viisaampia, koska Suomessa on parempi koulutus ja kareneilla on ollut mahdollista käydä koulua vain yhdeksän luokkaa. Hän kertoi myös kuinka suomalaiset naiset ovat erittäin viisaita ja joskus viisaampia kuin miehet.

”Kayah women are they aa they dont have opportunity for study, work just nine grades and about Finnish women clever, are really clever like aa some more than men” (Rei.)

Karennit kertoivat myös kuinka Myanmarin sotilasjohto ei anna itsenäisyyttä kareneille, mikä tekee heidät ja koko kansan hyvin surulliseksi. Karennit kuvaavat itseään hiukan ujoina, surullisina ja rauhaa toivovina.

”V: Burma johtaja ei anta kayah maa. Kayalainen surullinen, (nauraa) mutta sota meidän maa, sota.

H: Mistä karennit pitävät? Mistä sinä tykkäät? Mitkä ovat iloisia asioita, what do you like?

V: (Puhuu karennia) Halua ottaa itsenäinen maa” (Lei).

Karennimiehet ja -naiset ovat maanviljelijöitä ja viljelevät riisiä yhdessä. He kertovat myös, että karennit ovat hyvin köyhiä ja monet joutuvat muuttamaan ulkomaille Myanmarista ja Karennivaltiosta. Suomea pidetään hyvänä ja turvallisena maana. He ovat erittäin iloisia, että saavat asua Suomessa, vaikka kieli onkin erittäin vaikeaa. He kertoivat kuinka Suomessa KELA auttaa heitä ja nyt he voivat ostaa kaupasta ruokaa, jos heillä on nälkä.

” Asu suomi ja kela anta rahaa. Halua syödä ja syö, halua ottaa ja ottaa ja halua kaikki saa.” (Na.)

Aikaisemmin pakolaisleirissä ruoan saaminen ei aina ollut mahdollista.

”Syö ruoka riisi ja bambu . TBBC anta riisi, bambu, öljy, chili, tämä suola. Ei lihaa ei vegetable.” (Na.)

Myanmarista kerrotaan, että siinä on osa hyvää ja osa paha. Kansalaiset ovat hyviä, mutta sotilashallinto on paha. Thaimaassa pakolaisena ihmiset eivät saaneet virallisesti lähteä leireiltä vangitsemisen uhalla, joten monet turhautuvat leireissä tekemisen puutteesta. Jotkut silti tekivät töitä salaa leirin ulkopuolella hyvin pienistä palkoista. Haastateltu henkilö ansaitsi noin 11 euroa kuussa kodinhoitotyöstä. Haastatellut henkilöt olivat olleet yli 20 vuotta pakolaisleirillä ja alle 20-vuotiaat koko ikänsä.

7.3 Monikulttuurinen vapaaehtoistyö

Vapaaehtoiset kertoivat olleensa toiminnassa mukana vähän alle vuoden ajan. Syitä toimintaan tulemiseen oli kiinnostus kulttuureihin ja kotouttamiseen, yleinen auttamisen halu ja osalla erityisesti halu auttaa pakolaisia sopeutumaan Suomeen, perheen kanssa yhdessä tekeminen ja uusien kokemusten saaminen. Ennen vapaaehtoistoiminnan varsinaista aloittamista lähes kaikki suoritti hyvin lyhyen tukihenkilökurssin ystävätoimintaan liittyen. Vapaaehtoiset kertoivat, ettei tähän koulutukseen juurikaan liittynyt mitään pakolaisiin tai karenneihin liittyvää. Vapaaehtoiset kertoivat tietävänsä ennen karenneiden saapumista sen, että he tulevat Thaimaasta ja ovat Myanmarin pakolaisia, heidän nimensä ja että suurin osa heistä on maanviljelijöitä.

Monet vapaaehtoiset kertoivat, että haluaisivat auttaa enemmän, mutta eivät tiedä miten auttaisivat. Tiedon puutetta oli myös paljon koskien karenneiden kulttuuria. Lähes kaikki vapaaehtoiset olivat yrittäneet itsenäisesti etsiä tietoa kulttuurista, mutta kokivat, ettei edes internetistä löydä juurikaan tietoa. Tämä kertoo siitä, että he haluaisivat tietää kulttuurista enemmän, mutta SPR tai mikään muu taho ei sitä ole tarjonnut eikä sitä ole ollut löydettävissä itsenäisestikään. Useat vapaaehtoiset kertoivat myös siitä, etteivät mielellään halua kysellä karenneilta itseltään, koska eivät halua millään tavalla heiltä udella mahdollisesti vaikeita asioita. Haastateltavat mielellään odottavat, että karennit itse kertovat kulttuuristaan ja aikaisemmasta elämästään. Osa kertoi, että olisi halunnut ja luuli saavansakin lisää koulutusta SPR:ltä ja osa ei kokenut tarvitsevansa koulutusta, koska pyrkivät itse hakemaan tietoa. Ennen kuin karennit saapuivat Suomeen vapaaehtoiset eivät tietäneet karenneista sitä, kuinka kauan he ovat olleet pakolaisleireillä tai

minkälaiset olot pakolaisleireillä on. Sain sellaisen käsityksen, että vapaaehtoiset tiesivät suurin piirtein vain, että pakolaisleirit ovat olleet Thaimaassa, että tulevat pakolaiset ovat karenneja Myanmarista ja Myanmarissa hallitsee sotilasjunta.

”V: Oli kauheen vaikee niiku ajatella yhtään mitään. Että sitä tietysti siitä ku oli puhetta että ne on pakolaisleirillä ollu, mut sitäkään ei tiedetty että kuinka kauan ne on ollu. Se me tiedettiin, että Thaimaassa on ollu. Mut se minkäänlaista tavallaan ei sellasta ei ollu tietoo paljokaan myanmarilaisista. Et netistä ku käyt kattomassa ni ei sieltäkään paljo löytyny, mut ku se juuri et he on lähteny omasta kotimaastaan. Ja ajateltiin vaan, että kun he on Thaimaassa pakolaisleirillä. Se on varmaan niiku sitä tavallista arkipäivää, mitä he on siellä viettäny, mut minkälaista niin siitä ei ollut minkäänkokoista oikeasti käsitystä. Sen nyt tiesi, että lämmin siellä ainakin on ollu et 30 astetta (naurua) et ihan erilaista kun tänne sit taas ilmastoo he on tulossa.”(Merja.)

Hyvin vahvana asiana tuli monien vapaaehtoisten haastatteluissa esille kritiikki kaupungin järjestelyjä kohtaan. Monet olivat sitä mieltä, että kaupunki ei ollut järjestänyt tarvittavia palveluita pakolaisia varten. Tämän vuoksi vapaaehtoiset joutuivat tekemään paljon enemmän sellaisia asioita, mitkä eivät olisi heille varsinaisesti edes kuulunut. Esimerkiksi henkilöiden kuljettaminen eri tapaamisiin kaikkina aikoina päivästä ilman korvauksia ja erilaisten virastojen kirjeiden kääntäminen oli esillä monien vapaaehtoisten kertomuksissa.

”Se mikä tässä on huomannu, että he saa suomeksi viranomaisilta postia ja tota siellä on sitten KELA:n kirjettä tai sitten toimeentulotukipäätöksiä tai päiväkotipäätöksiä tai yhteydenottoja, niitten selvittäminen sitte ku ei ole tulkkia käytössä tai vaikka voi olla että tulkki on niitä selvittäny, mutta niihin on ollut tarvetta palata. Se on semmonen mitä nyt jälkikäteen ajattelee, niin olis voinu ottaa huomioon nää tämmöset asiat, että niitä olis voinu niitä tekstejä jotenkin kääntää heidän omalle kielelle. [...] Tää viranomaisilta tuleva posti, niin että ainakin alussa oli sitä että tosi paljon selvitettiin. [...] Että siinä mielessä vaikka ei välttämättä tukihenkilön tehtävä oo.” (Sirikka.)

”Kun ne lähettää näitä täytettäviä kaavakkeita. Niin mä aina mietin, että miten ne kuvittelee, mitä kaupunki kuvittelee lähettämälle näille pakolaisille suomenkielisiä kaavakkeita, että mm miten ne ne täyttää. Ei ne niitä pysty täyttämään, kun ei ne edes ymmärrä mitä niissä kysytään. Niin tota et eikö siinä

ois voinu kehittää vaikka jotain muuta tavallaan, että joku muu täyttää ne niiden puolesta et ei se tarkoittaa sitä että otetaan aina vapaaehtoiisiin yhteyttä..”
(Merja.)

Joidenkin vapaaehtoisten puheista saa käsityksen, että heidän mielestään kaupungin heikko suunnittelu pakolaisille vaikuttaa myös negatiivisesti karennien sopeutumiseen. Karennit saapuivat kesän alussa Suomeen, jolloin virastot olivat kiinni, eikä koulutusta tai palveluita ollut tarjolla. Vapaaehtoiset joutuivat tekemään monia käytännön asioita, vaikka kokivat, että ne olisivat olleet kotipalvelun tai viranomaisten tehtäviä.

”Sillon alkuvaiheessa kun ei meil ollu ees mitään. Me saatiin niiku omin varoin viedä sinne kynii ja papereita ja kaikkii. [...] Kaupungilta ei saanu mitään. Et ku mä sanoin et eikä teillä nyt vanhoja aapiskirjoja tai jotain edes mitä vois iltasin ku ne on koulus niil on vaan aanelosen vihkot mitään kirjoja saa. Et ois voinu olla jotain semmosii sanakuvakirjoi. Mut ei, ku ei siihen ollu kukaan valmistunu mitenkää. Niin se, että tämmösessä pakolaispolitiikassa tuntuu olevan vähän jotenki vähän hunningolla et täytyis olla semmonen jonku näkönen jo kirja mikä annettais ihan tämmösille, joilla ei ole sitä koulutaitoo tai kielitaitoo tullee tuolta jostaki mikä ei osaa lukeekaa vielä ni. Et kyl se vaatis. Se on samallai ku ne laittaa tänne kouluun ni siel on kaikki viiteentoista ikävuoteen asti ku sää sit seittemän vanha tai viidentoista ne on sillä samalla luokalla. Et siel voi olla sitte et tapahtuu et se onki, ettei ne pysty semmosta yksilöllisempää mitenkään antaa ja siinä voi joku nuori, joku teini ni se voi olla sit jo masentuu jo pelkästään ku joutuu lasten kans käymään sitä opettelemassa ja sit just ku näkee ku toiset menee niin pitkällä.”(Pekka.)

Osa vapaaehtoisista kertoi myös heidän keskinäisten väliden olevan välillä hiukan kireitä joidenkin välillä. Osa ei käynyt yhteisissä kuukausittaisissa kokouksissa ollenkaan kiireiden vuoksi tai siksi, etteivät kokeneet siitä olevan mitään hyötyä. Kertomuksien mukaan moni on lopettanut koko toiminnan myös siksi, että ei ole tullut toimeen muiden vapaaehtoisten kanssa. Vapaaehtoistoiminnan yhteisistä retkistä pidettiin erittäin paljon. Monien mukavimmat kokemukset olivat juuri näistä yhteisistä tilanteista. Muusta toiminnan organisoinnista oli epäileviä mielipiteitä. Ilmeisesti myös vapaaehtoisten motivointia tulisi parantaa, koska sitä osa kaipaa. Työnohjauksestakin oli vähän puhetta liittyen siihen, miten

vapaaehtoistoiminta on järjestetty.

"Työnohjaus on periaatteessa järjestetty ja se pitäis pyytää erikseen ja ilmeisesti tää työnohjaaja asuu tuolla kaukana ja tuo. Mä en tiedä toimisko se ees sillä tavalla saisko sitä joskus jos kokis jonku asian. Et ku ei semmosta ongelmaakaan pysty välttämättä yksilöimään." (Vesa.)

Auttaminen oli kaikille tärkeätä ja monet pohtivat omia auttamisen tapoja ja sitä, että miten voisi ehkä tehdä enemmän tai mikä olisi tarpeeksi ja minkälainen auttaminen olisi oikeanlaista. Monet kertoivat siitä, että joskus karennien luona vieraillessaan he eivät tiedä mitä tehdä tai sanoa, mutta pitävät käyntejä silti tärkeinä. Kulttuurierot ja kommunikointi vaikeudet tuntuvat vaikuttavan näihin asioihin. Monet mainitsivat kuitenkin, että tärkeää on ottaa päivä kerrallaan vastaan ja koittaa tehdä sen mitä kullakin hetkellä tarvitsee. Asiat selviävät kuitenkin, vaikka välillä tuntuisikin vaikealta.

"Mut ajan kanssa vaikka junnaamalla sillee, että vaik käy ja käy ja kyl se sit aukeaa ja sit ku rupee tuntuu et ei täs oo mitään edistystä ni jotenki aina joku asia joku oivallu,s että tehdään joku tämmönen niiku ehdotetaan jotain. Niiku sillo kesällä tuli, että ehdotetaan pojill,e että tulkaa mukaan pelaamaan, ne pääs sitte seuroihinkin mukaan." (Vesa.)

8 POHDINTA

Tutkielmassa haastatellut kuusi vapaaehtoista kertoivat hyvin avoimesti erilaisista kokemuksistaan karennien kanssa retkiltä, yhteisistä tapaamisista, vierailuista ja yleisistä arjen tilanteista. Vapaaehtoiset kertoivat myös siitä, minkälaisia kokemuksia he olivat saaneet vapaaehtoistyöstä. Tutkielmaa varten haastateltiin myös neljä karennipakolaista, jotka kertoivat kokemuksistaan vapaaehtoisten kanssa liittyen yhteisiin retkiin ja järjestettyihin tapahtumiin. Yhteisen kielen puuttumisen vuoksi karennien kokemuksista ei tullut yhtä kattavia vastauksia kuin vapaaehtoisten kanssa, joten tutkimuksen tulokset perustuvat enemmän vapaaehtoisten haastatteluihin. Tässä luvussa kerron mitkä tulokset olivat keskeisimpiä ja tarkastelen niitä yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Arvioin myös tutkielman toteutusta ja teoriaa sekä pohdin mahdollisia jatkotutkimuksen kohteita.

8.1 Tutkimustulosten tarkastelua

Tutkielman laadullinen aineisto koostuu kymmenestä episodisesta haastattelusta. Haastateltavat olivat kuusi suomalaista SPR:n vapaaehtoista ja neljä Myanmarin karenni –kiintiöpakolaista, jotka olivat iältään 19-62-vuotiaita, asuivat samalla paikkakunnalla ja edustivat monia eri ammattikuntia. Haastattelin vapaaehtoiset ja karennit keväällä 2010 vierailien kyseisellä paikkakunnalla muutaman kerran. Paikkakunnan nimeä en voi mainita haastateltavien anonymiteetin suojaamisen vuoksi.

Kysyin haastateltavilta haastatteluissa kokemuksia erilaisista yhteisistä tapaamisista ja vuorovaikutustilanteista sekä heidän näkemyksiään siitä minkälainen on oma ja toisen kulttuuri. Tulokset perustuvat täysin vapaaehtoisten ja karennien kertomiin tarinoihin ja näkemyksiin tilanteista, kokemuksista ja kulttuureista. Yhteisen sujuvan kielen puuttumisen ja kulttuurierojen vuoksi karennien haastattelut eivät sujuneet odotetulla tavalla. Tämän vuoksi osa tutkielman tuloksista perustuu enemmän vapaaehtoisten haastatteluihin kuin karennien. Tutkielman tulokset ovat kolmelta eri aihealueelta, jotka ovat vuorovaikutus, kulttuurienväliset erot ja vapaaehtoistyö.

Tärkeimmät vuorovaikutukseen liittyvät tulokset olivat toisaalta kommunikaation ongelmallisuus ja toisaalta uusien kommunikointitapojen löytyminen. Vapaaehtoiset kertoivat toistuvasti siitä, kuinka vaikeaa on kommunikoida henkilön kanssa, joka ei puhu samaa kieltä ja kuinka hankalia tilanteita he olivat välillä joutuneet kohtaamaan sen vuoksi varsinkin suhteen alussa. Silti he kokivat, että hyvää kommunikointia voi olla myös ilman yhteistä kieltä. Vapaaehtoiset ja karennit olivat yhdessä kehittäneet tapoja kommunikoida elekielellä, kädestä pitäen sekä käyttäen suomea ja englantia yhdessä.

Kommunikointiin vaikutti kielen puuttumisen vuoksi myös eri käyttäytymistavat kulttuurien välillä. Vapaaehtoisten mukaan kareneilla oli muun muassa usein tapana hymyillä eri tilanteissa kuten kysyttäessä asioita, vaikka ei olisi ymmärtänyt kysymystä, mikä hämmensi vapaaehtoisia. Vapaaehtoiset kokivat, etteivät tienneet paljon kareneista ja heidän kulttuuristaan. Vapaaehtoiset olisivat mielellään tienneet enemmän karennien tavoista vuorovaikutuksen helpottumiseksi. Ei siis ole mahdotonta kommunikoida ilman yhteistä kieltä, mutta se on vaikeaa.

Vuorovaikutuksen onnistumiseen vaikutti vahvasti myös kulttuurierot suomalaisten ja karennien välillä. Haastateltavilta kysyttiin kysymyksiä liittyen suomalaisten ja karennien kulttuureihin. Vaikka vapaaehtoiset kertoivat, etteivät tiedä paljon karennien kulttuurista, heitä kehoitettiin kuitenkin vastaamaan sen hetkisen näkemyksensä mukaan. Nämä vastaukset kulttuureista jaottelin Hofsteden kulttuurienvälisien ulottuvuuksien teorian mukaisesti. Vapaaehtoisten ja karennien vastauksista oli löydettävissä selkeitä tilanteita ja mielipiteitä, jotka liittyivät Hofsteden ulottuvuuksiin. Joitakin kulttuurillisia eroja tuli esille enemmän kuin toisia kuten yhteisöllisyyttä ja suhtautumista aikaan.

Suomalaisten kerrottiin olevan individualistisempia ja tarkempia ajan suhteen. Kun taas karennien kerrottiin olevan yhteisöllisempiä eikä niin tarkkoja aikataulusta. Haastateltavat vastasivat myös kysymykseen siitä, minkälaisia miehet ja naiset ovat molemmissa kulttuureissa. Esimerkiksi suomalaiset naiset haastateltavien mielestä ovat itsenäisiä ja järkeviä kun taas karennimiehistä vapaaehtoiset eivät osanneet paljon kertoa kontaktien vähyden vuoksi. Heistä

kuitenkin tiedettiin, että he ovat maanviljelijöitä ja ahkeria työntekijöitä. Kulttuurierojen lisäksi haastateltavat kokivat suomalaiset ja karennit myös samanlaisiksi. Yhtäläisyyksiä nähtiin muun muassa ujoudessa, ahkeruudessa ja äitinä olemisessa. Yhteenvetona kulttuurierojen aihealueen tuloksista voi päätellä, että suurimmat kulttuurienväliset erot liittyivät individualismiin ja kollektivismiin, mikä oli vapaaehtoisten kertomuksien mukaan nähtävissä monissa eri arjen tilanteissa erilaisina toimintatapoina. Merkittävä tulos oli myös se, että kaikkien haastateltavien mielestä kulttuurien ja ennen kaikkea ihmisten välillä on myös paljon samanlaisuutta.

Vapaaehtoisten ja karennien vuorovaikutuskokemukset olivat arjen eri tilanteita, joissa vapaaehtoiset oppivat väistämättä myös oman kaupunkinsa menettelytavoista kiintiöpakolaisten kanssa. Lähes kaikki vapaaehtoiset kertoivat siitä, että he olivat tehneet paljon sellaisia asioita, jotka eivät heidän mielestään kuuluneet ystävätoimintaan, kuten eri lomakkeiden täyttämistä, useita kuljetuksia ja erinäisten asioiden selvittelyjä. Haastatteluiden perusteella vapaaehtoisten mielestä kaupungin olisi pitänyt huolehtia paremmin kiintiöpakolaisten vastaanottoon liittyvistä asioista. Monet Vapaaehtoiset kokivat, etteivät kaupungin työntekijät auta kareneja tarpeeksi vaan monesti asiat jäävät vapaaehtoisten harteille. Vaikka kaupungin toiminnasta ei erityisesti kysytty haastatteluissa, on vapaaehtoisten mielipiteet toiminnasta silti tärkeitä. Niiden avulla voidaan pohtia yhteiskunnan roolia pakolaisten vastaanottamisesta ja vapaaehtoistoiminnan kehittämistä.

Itse vapaaehtoistyöstä vapaaehtoiset kertoivat, että tapaamiset karennien kanssa olivat mielekkäitä, mutta he kokivat välillä uupumusta karennien luona käymisestä, koska asioiden selvittäminen ilman selkeää yhteistä kieltä oli vaikeaa ja selvitettäviä byrokratia-asioita oli tarpeettoman usein. Vapaaehtoisten mielestä erilaiset kokoukset vapaaehtoisten kesken ei aina olleet tarkoituksen mukaisia. Yhden kertomuksen mukaan vapaaehtoisten keskinäiset välit olivat olleet välillä myös hiukan riitaisat. Noin vuotta aikaisemmin haastatteluista, eli keväällä ja kesällä 2009, toiminnassa oli ollut noin kaksi kertaa enemmän vapaaehtoisia kuin haastatteluhetkellä, jolloin aktiivisina heitä oli noin 12. Mainintoja oli myös siitä, että osa oli kaivannut lisäkoulutusta liittyen karennien kulttuuriin ja motivointia vapaaehtoistyötä jatkaakseen.

Haastattelut neljän karennin kanssa osoittautuivat vaikeiksi enkä saanut esille kaikkia heidän mielipiteitään, mutta silti he kertoivat monia mielenkiintoisia asioita. Karennien mielestä oli ollut mukavaa tehdä retkiä ja muita aktiviteetteja vapaaehtoisten kanssa. Kommunikointi oli heidänkin mielestään vaikeaa, mutta he opiskelevat suomea puhuakseen enemmän. Karennit kertoivat, että kommunikointi muiden suomalaisten kanssa kuin vapaaehtoisten kanssa ei ollut onnistunut, koska suomalaiset eivät vastanneet heille. Karennit kertoivat myös hiukan elämästään pakolaisleirillä, kuten siitä kuinka nuorilla ei ollut paljon tekemistä ja kuinka he olivat joutuneet syömään lähes pelkästään samaa ruokaa koko leirillä oloaikansa, mikä oli yli 20 vuotta. He myös kertoivat kuinka Suomessa elämä on helpompaa ja kuinka ihmeellistä on, että he voivat ostaa kaikki tarvitsemansa asiat kaupasta. Heidän kertomuksissaan oli myös surua kotimaasta, jossa ei voinut elää sotilasjuntan toiminnan vuoksi. He toivovat, että Karennivaltio saisi oman itsenäisyytensä ja ihmiset voisivat elää rauhassa.

Tuloksien valossa vaikuttaa siltä, että kommunikointi, vuorovaikutus ja vapaaehtoisten työskentely olisi ollut karennien kanssa helpompaa, jos he olisivat tienneet enemmän karennien kulttuurista ja tavoista. Haastatteluissa ilmeni monia asioita, joita vapaaehtoiset kokevat etteivät tiedä kareneista. Kulttuurienvälisen kommunikaatioteorioiden (ks. Weaver 1994, Singer 1998) perusteella voidaan olettaa, että tieto kareneista ja kulttuurienvälisestä kommunikaatiosta voisi helpottaa vuorovaikutusta kahden kulttuurin jäsenten välillä. Johtopäätöksenä voidaan siis päätellä, että koska kulttuurienvälinen vuorovaikutus oli niin vaikeaa vapaaehtoisille, kareneille ja myös minulle itselleni haastattelut olivat hyvin vaikeita, tarvitsemme enemmän kulttuurienvälisen vuorovaikutuksen koulutusta ja taitoja.

Vapaaehtoiset ovat hyvin ennakkoluulottomasti ja avoimesti lähteneet auttamaan kotikaupunkiinsa saapuneita pakolaisia. Samanlainen avoimuus Suomeen muuttavia maahanmuuttajia ja kulttuureja kohtaan olisi toivottavaa myös muilta suomalaisilta. Kuitenkin tutkimuksen tulokset ja vapaaehtoisten ja karennien kertomukset suomalaisten ja vastaanottavan kaupungin toiminnasta kertoo siitä, että Suomessa on vielä paljon tehtävää ennen kuin monikulttuurinen yhteisömmme voi toimia tasapainoisesti. Pelkkä maahan muuttavien ihmisten koulutus ja

perehdytys eivät riitä, vaan myös suomalaisia ja suomalaista järjestelmää olisi koulutettava ja sopeutettava tuleviin muutoksiin.

8.2 Tutkimuksen arviointia

Sosiaalipsykologisessa tutkimuksessa ei ole aina keskitytty kulttuurienvälisiin eroihin. Kuten Triandis (1994, xv) mainitsee sosiaalipsykologia ei ole selittänyt kulttuurienvälisiä eroja ihmisten käyttäytymisessä, vaikka tarkastelee tieteenä ihmisten sosiaalisia suhteita ja sosiaalista käyttäytymistä. Sosiaalipsykologiassa on tutkittu paljon asenteita, leimaamista, stereotypioita, rasismia ja ryhmienvälisiä konflikteja, mutta ei niinkään sitä miten tavallisessa sosiaalisessa käyttäytymisessä on eroja eri kulttuurien välillä. Yhteiskunta on muuttumassa monikulttuurisemmaksi ja nykyään myös tieteenkentällä otetaan huomioon monikulttuuristuminen. Esimerkiksi tämä tutkielma on sosiaalipsykologinen ja kulttuurienvälinen tutkimus kahden kulttuurin jäsenten vuorovaikutuskokemuksista.

Tutkielmassa keskeisenä teoriana käytetään Geert Hofsteden teoriaa kulttuurien välisistä ulottuvuuksista. Tutkimus on erittäin kattava kulttuurinen tietolähde suurimmasta osasta maailman kansallisia kulttuureja. On otettava kuitenkin huomioon, että teoria ei ole täysin kritiikittä hyväksytty tieteen parissa. Teoriaa on kritisoitu siitä, että tutkimuksen tulokset ovat saatu tutkimalla pelkästään yhden ylikansallisen organisaation työntekijöitä. Tutkimus on tehty 1970-luvulla, mikä väistämättä tarkoittaa sitä, että tutkimuksen tulokset eivät välttämättä enää vuonna 2010 pidä paikkaansa. Esimerkiksi Agneta Moulettes (2007) on kritisoinut Hofsteden tutkimusta siitä, että tutkimus on keskittynyt keskiluokkaisiin valkoisiin miehiin eikä siihen ole osallistunut tarpeeksi naisia. (<http://www.emeraldinsight.com>.) Myös Brendan McSweeney (2002, 2009) on erityisesti kritisoinut Hofsteden teoriaa monista eri puutteellisuuksista koskien muun muassa ulottuvuudellinen paikkansapitävyyttä ja tutkimuksessa käytetyn kulttuurin käsitettä. Hofsteden teoria on kritiikistä huolimatta silti säilyttänyt paikkansa yhtenä alallaan laajimmista kulttuurienvälisistä tutkimuksista, joka edelleen pitää paikkansa, on kunnioitettu ja käytetty tieteellisissä tutkimuksissa, ja johon viitataan tieteellisissä teksteissä. (<http://geert-hofstede.international>

Olen tehnyt tämän tutkielman perustellen tekemäni ratkaisut menetelmäluvussa, jossa kerrotaan miten olen tehnyt tutkielman vaihe vaiheelta, mikä kasvattaa tutkielman luotettavuutta ja toistettavuutta. Haastateltavia tutkielmassa olisi voinut olla enemmän, mutta niiden saaminen ja haastattelujen tekeminen osoittautui hankalammaksi kuin odotin. Vapaaehtoisten määrä on noin puolet kaikista aktiivisista vapaaehtoisista, mikä on kattava otos. Karennien haastattelut osoittautuivat ongelmallisiksi kulttuurierojen ja sujuvan kielen puuttumisen vuoksi, joten päätin tyytyä vain neljään haastatteluun. Karennien haastatteluissa en saanut kaikkiin kysymyksiin vastauksia kommunikaatio- ja kulttuurierojen vuoksi. En pystynyt tarpeeksi selkeästi esittämään kysymyksiä ja joidenkin teemojen kohdalla vastaukset olivat ihan toisenlaisia kuin olin kysymyksellä tarkoittanut. Silti haastattelut olivat antoisia monella tavalla ja kertoo siitä kuinka vaikeaa kulttuurienvälinen kommunikaatio ja vuorovaikutus voi olla. Tutkielman tuloksista suurin osa perustuu siis vapaaehtoisten haastatteluihin, mikä toisaalta heikentää tutkielman luotettavuutta. Haastattelut on tehty haastateltavia kunnioittaen ja valitut sitaatit ovat muokattu siten, ettei haastateltavia voi niistä tunnistaa. Tavoitteeni on ollut, että tutkielmasta ei koidu mitään haittaa haastatelluille.

Tutkielman tuloksia voi konkreettisesti hyödyntää monilla eri tavoilla, kuten kulttuurienvälisen vuorovaikutuksen ja kommunikaation koulutuksissa eri organisaatioissa, kouluissa ja työpaikoilla. Tulokset kertovat myös puutteista pakolaisten kotouttamisen järjestelyissä, josta kunta on vastuussa. Tulokset voisivat auttaa parantamaan pakolaisten kotouttamiseen liittyviä suunnitelmia ja projekteja. Vapaaehtoiset ovat merkittävä voimavara, joita harvoin käytetään kun kehittäessä eri projekteja. Monilla vapaaehtoisilla oli paljon ideoita siitä, miten projekteja voisi parantaa.

8.3 Mahdolliset jatkotutkimukset

Suomessa tehtävä monikulttuurisuustyö tarvitsee erilaisia tutkimuksia tuekseen ja kehittyäkseen, koska yhteiskunta muuttuu kiihtyvää vauhtia moninaisemmaksi ja

sen myötä esiin on noussut jyrkkeneviä asenteita ja jopa maahanmuuttokriittistä liikehdintää. Maahanmuuttajien integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan elämän eri osa-alueilla -esiselvitysraportin tuloksia lainaten ” *Rakenteellisten puitteiden osalta Suomessa ei kuitenkaan ole riittävän vahvoja maahanmuuttajiin ja monikulttuurisuuteen keskittyneitä tutkimusyksiköitä. Osaaminen paikantuu yksittäisiin tutkimusorganisaatioihin erillisten projektien ympärille. Tarvitaan monitieteellisten tutkimusryhmien ja tutkijaverkostojen toimintaedellytysten vahvistamista.* ” (www.minedu.fi)

Tutkimuksia tulisi tehdä liittyen kulttuurienväliseen vuorovaikutukseen ja kommunikointiin, koska nämä asiat tulevat olemaan erittäin tärkeitä tekijöitä yhteiskunnan hyvinvoinnin kaikilla asteilla. Yhtenä mielenkiintoisena jatkotutkimuksen kohteena on se, miten vuorovaikutuskokemukset muuttuvat SPR:n vapaaehtoisten ja karenni-pakolaisten välillä. Minkälaista vuorovaikutus on esimerkiksi vuoden kuluttua, kun he tuntevat paremmin toisensa ja kielimuuri ei ole enää niin suuri. Siihen mennessä karennit ovat myös jo tutustuneet paremmin suomalaiseen kulttuuriin. Tähän voi myös liittää pitkäaikaistutkimuksen siitä, miten kyseinen karenniryhmä kotiutuu Suomeen.

Mahdollista olisi tutkia myös enemmän sitä, miten pakolaisten kotoutuminen on järjestetty eri kunnissa. Tässäkin tutkielmassa tuli esille osaksi vahingossa se, että vapaaehtoisten näkökulmasta monia asioita vastaanottavassa kunnassa ei oltu järjestetty tarpeeksi hyvin ottaen huomioon pakolaisten sopeutuminen Suomeen. Tärkeätä olisi myös tutkia muitakin pakolais- ja maahanmuuttajakulttuureja kuin karenneja. Suomessa asuu yli 174 kansalaisuutta (<http://www.migri.fi>). Näiden kansallisuuksien kulttuureita todennäköisesti emme tunne kuin osittain. Olisi monin tavoin olennaista tietää enemmän erilaisista kulttuureista, joita Suomessa asuu, jotta heille voitaisiin tarjota oikeanlaisia palveluita ja myös suomalaiset tutustuisivat näihin kulttuureihin.

Yhteiskunnassa tulisi pohtia sitä, miten voitaisiin saada suomalaisten ja maahanmuuttajien välille enemmän positiivisia vuorovaikutuskokemuksia. Tutkielmassa haastateltujen karennien ja vapaaehtoisten vuorovaikutuskokemukset olivat vaikeudestaan huolimatta antoisia ja vapaaehtoiset oppivat toimimaan erikoisissakin tilanteissa karennien kanssa.

Kuten johdannossa jo mainittiin, voisi olla hyvä, että maahanmuuttajien kotouttamisessa otettaisiin huomioon myös suomalaisten sopeutuminen monikulttuuriseen Suomeen. Suomalaisten kielteisiä asenteita voisi vähentää tutustuminen uusiin kulttuureihin ja positiiviset vuorovaikutuskokemukset. Yhteiskunnan pitää kuitenkin tukea maahanmuuttajien työllistymistä sekä erilaisia organisaatioita ja kansalaisprojekteja kuten SPIRIT-hanke, jotka tukevat molempien vähemmistö- ja valtakulttuurin tasapainoista yhteiseloa.

”Siellä jäi jotenkin semmonen siitä jäi kauheen kiva muisto, että kun nää pakolaiset oli pukeutunu heijän täämösiin karennivaatteisiin ja sit he esitti siellä ohjelmaa ja laulo ja soittivat ja jotenkin semmonen se yhteenkuuluvaisuus semmonen äärettömän hyvä käytös ja jotenki lasten semmonen. Ku aatteli, että he oli siel pakolaisleiristä lähteny ihan muutama viikko sitten. [..] Sinne [karennien luokse] on kiva mennä. Usein on kun mä meen sinne niin he on kauheen ilosia kun sinne menee. Just se kohteliaisuus ja lapset. Aina on joku kiikuttamassa vesilasia ja joku on keittämässä teetä.” (Sirkka.)

LÄHDELUETTELO

Alasuutari Pertti 1999. Laadullinen tutkimus. 3. Painos. Vastapaino, Tampere.

Ekholm Elina 1994. Syrjäytyä vai selviytyä –pakolaisten elämää Suomessa. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen selvityksiä. Painatuskeskus oy, Helsinki.

Flick Uwe 1994. Social Representations and the Social Construction of Everyday Knowledge: Theoretical and Methodological Queries. Teoksessa Social Science Information. June 1994 Vol. 33. No2. Sage Publications, USA. s. 179-197.

Flick Uwe 2009. An Introduction to Qualitative Research. 4. Painos. Sage Publications, Iso-Britannia.

Holm Hanna 2009. SPIRIT-tiedote 2009. Suomen Punainen Risti.

Hofstede Geert 1992. Mielen organisaatiot –Mielen ohjelmointi. Suomentaja Ritva Liljamo 1993. WSOY, Juva.

Hofstede Geert 1997. Cultures and Organizations: Software of the mind. McGraw-Hill, USA.

Hofstede Geert & Hofstede Gert Jan 2005. Software of the mind. McGraw Hill, USA.

Hyvärinen Matti & Löyttyniemi Varpu 2005. Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa Ruusuvoori Johanna & Tiittula Liisa (toim.) 2005. Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Vastapaino, Tampere. s.189-222.

Ihanus Juhani (toim.) 1999. Psykologia ja kulttuuri. Yliopistopaino, Helsinki.

Lehtonen Jaakko 1993. Suomalaisuus, suomi-kuva ja kansainvälistymisen haasteet. Teoksessa Lehtonen Jaakko (toim.) 1993. Kulttuurien kohtaaminen. Näkökulmia kulttuurienväliseen kanssakäymiseen. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä. s.7-30.

Liebkind Karmela (toim.) 1994. Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Gaudeamus, Helsinki.

Kim Young Yun 2001. Becoming Intercultural. An Integrative Theory of Communication and Cross-Cultural Adaption. Sage Publications, USA.

Kakkuri-Knuuttila Marja-Liisa & Heinlahti Kaisa 2006. Mitä on tutkimus? Argumentaatio ja tieteenfilosofia. Gaudeamus, Tampere.

Kvale Steinar 1996. Interviews. An Introduction to Qualitative Research Interviewing. Sage Publications, USA.

Nylund Marianne & Yeung Anne Birgitta (toim.) 2005. Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Vastapaino, Tampere.

Ohje kiintiöpakolaisten valinta menettelystä. Maahanmuuttoviraston ohje 9.10.

2009. Voimassaoloaika 9.10.2009-9.10.2012. Dnr 176/032/2009.

Ojala Toini & Uutela Antti 1993. Rakentava vuorovaikutus. WSOY, Porvoo.

Rastas Anna 2005. Kulttuuri ja erot haastattelutilanteessa. Teoksessa Ruusu vuori Johanna & Tiittula Liisa (toim.) 2005. Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Vastapaino, Tampere. s. 78-102.

Serpell Robert 1976. Kulttuuri ja käyttäytyminen. Suomentaja Liisa Toropainen 1977. Weilin +Göös, Espoo.

Silvonen Jussi 1999. Tarinoita psykologian synnystä. Teoksessa Ihanus Juhani (toim.) 1999. Psykologia ja kulttuuri. Yliopistopaino, Helsinki s. 13-47.

Singer Marshall R. 1998. Perception and Identity in Intercultural Communication. Intercultural Press Inc, USA.

Thailand Burma Boarder Consortium (toim.) 2010. Nine Thousand Nights. Refugees from Burma: A Peoples Scrapbook. TBBC. Thaimaa.

Triandis Harry C. 1994. Culture and Social Behavior. McGraw-Hill, Yhdysvallat.

Triandis Harry C. 1995. Individualism and Collectivism. Westview Press, Iso-Britannia.

Tuomi Jouni & Sarajärvi Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi, Helsinki.

Weaver Gary 1994. Culture and Communication. Teoksessa Weaver Gary R. (toim.) 1994. Culture, Communication and Conflict. Readings in Intercultural Relations. Pearson Publishing, USA.

INTERNETLÄHTEET

Adamopoulos John & Lonner Walter J. 2001. Culture and Psychology at a Crossroad: Historical Perspective and Theoretical Analysis. Teoksessa Matsumoto, David Ricky (toim.) 2001. Handbook of Culture and Psychology. Oxford University Press Inc, Iso-Britannia.

11-33. <http://site.ebrary.com.ezproxy.uku.fi:2048/lib/uku/Top?channelName=uku&cpage=1&docID=10084756&f00=text&frm=smp.x&hitsPerPage=20&layout=document&p00=handbook+of+culture+and+psychology&sortBy=score&sortOrder=desc> (Luettu 17.10.2007.)

Bamforth Vicky, Lanjouw Steven & Mortimer Graham 2000. Conflict and Displacement in Karenni: The Need for Considered Responses. Burma Ethnic Research Group. <http://www.burmalibrary.org/docs/responses.htm> (Luettu 28.9.2010.)

Bright Hub; Concious Body Language –Gestures and Mimicry A-Z. Rebecca Scudder (toim. &). Rebecca Scudder (julk.). <http://www.brighthub.com/education/languages/articles/17894.aspx> (Luettu 10.8.2010)

Bruner Jerome 1987 (Julkaistu uudestaan 2004). Life as Narrative. Social Research. Vol 71: No 3.Syksy 2004. 691-710. http://www.plataforma.uchile.cl/fb/cursos_area/cognit/unidad2/tema2/doc/bruner_2004_lifeasnarrative.pdf (Luettu 15.3.2010.)

Burma Watch International
<http://www.burmawatch.org/com-khin-mem-8-8-88.html> (Luettu 2.9.2010.)

CIA World Fact book Burma
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bm.html> (Luettu 2.9.2010.)

Flick Uwe 1997. The Episodic Interview. Small scale narratives as approach to relevant experiences.
www2.lse.ac.uk/methodologyInstitute/pdf/QualPapers/Flick-episodic.pdf episodic interview (Luettu 17.3.2010)

Hammar-Suutari Sari 2009. Asiakkaana erilaisuus. Kulttuurien välisen viranomaistoiminnan etnografia. Väitöskirja. Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja. Joensuun Yliopisto.
http://joypub.joensuu.fi/publications/dissertations/hammar-suutari_asiakkaana/hammar_suutari.pdf (Luettu 10.6.2010.)

Helsingin Sanomat, verkkokeskustelu.
<http://www.hs.fi/keskustelu/L%E4hes+60+prosenttia+ei+ottaisi+lis%E4%E4+maahanmuuttajia/message.jspa?messageID=4656700&userThreadMode=flat> (Luettu 25.3.2010.)

Hofstede Geert, Criticism
<http://geert-hofstede.international-business-center.com/>

Hofstede Geert. Cultural Dimensions

[http://www.geert-](http://www.geert-hofstede.com/hofstede_dimensions.php?culture1=32&culture2=91)

[hofstede.com/hofstede_dimensions.php?culture1=32&culture2=91](http://www.geert-hofstede.com/hofstede_dimensions.php?culture1=32&culture2=91)

(Luettu 18.8.2010.)

Into Asia – South East Asia travel guide and Information

<http://www.into-asia.com/thailand/culture/smile.php> (Luettu 10.8.2010.)

Jasinskaja-Lahti Inga 2000. Psychological Acculturation and Adaptation Among Russian-speaking Immigrant Adolescents in Finland.

<http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/val/sosps/vk/jasinskaja-lahti/psycholo.pdf>

(Luettu 30.11.10.)

Jasinskaja-Lahti Inga blogi

<http://www.valt.helsinki.fi/blogs/jasinska/publications.htm> (Luettu 11.6.2010.)

Karenni Homeland

<http://www.karennihomeland.com/ArticleArticle.php?ContentID=58> (Luettu 2.9.2010.)

KITE, Karenni Independence Through Education

http://www.karenni.org/ethnic_group.php (Luettu 2.9.2010.)

Kokkonen Lotta 2006. Pakolaisten interpersoonalliset vuorovaikutussuhteet vieraassa maassa. Puheviestinnän lisensiaattitutkimus. Jyväskylän yliopisto.

https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/11215/URN_NBN_fi_jyu-2006513.pdf?sequence=1 (Luettu 8.6.2010.)

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990493> (Luettu 30.11.2010.)

Liebkind Karmela & Jasinskaja-lehti Inga 2000. The Influence of experiences of discrimination on psychological stress: a comparison of seven immigrant groups.

<http://www3.interscience.wiley.com/journal/70000211/abstract> (Luettu

11.6.2010.)

Maahanmuuttajien integroituminen Suomalaiseen yhteiskuntaan elämän eri osa-alueilla. Sektoritutkimuksen nauvottelukunta. Osaaminen, työ ja hyvinvinti.

9/2009. Työterveyslaitos, Kuntoutussäätiö, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

[http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Tiede/setu/liitteet/Setu_9-](http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Tiede/setu/liitteet/Setu_9-2009.pdf)

[2009.pdf](http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Tiede/setu/liitteet/Setu_9-2009.pdf) (Luettu 10.6.2010.)

Maahanmuuttovirasto, Ulkomaalaiset Suomessa kansalaisuuksittain

<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=1945> (Luettu 09.11.2010.)

Maahanmuuttovirasto; kiintiöpakolaisten valintatilastot

<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=3269> (Luettu 22.2.2010.)

Maahanmuuttovirasto; pakolaiskiintiö

<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?path=8,2476,2538> (Luettu 22.2.2010.)

Matsumoto David Ricky (toim.) 2001. Introduction. Teoksessa Handbook of Culture and Psychology. Oxford University Press Incorporated, Iso-Britannia. 3-10.
<http://site.ebrary.com.ezproxy.uku.fi:2048/lib/uku/Doc?id=10084756&ppg=21>
(Luettu 17.10.2007.)

Miller-Loessi & Parker John N. Cross-Cultural Social Psychology 2003.
Teoksessa Delamater John (toim.) Handbook of Social Psychology 2003. Kluwer Academic/ Plenum Publishers, New York.
<http://web.ebscohost.com.ezproxy.uku.fi:2048/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=5&hid=104&sid=01a4abb4-567b-426d-8eb8-bb1b3872067f%40sessionmgr114>
(Luettu 3.6.2010.)

Moulettes Agneta 2007. The absence of women's voices in Hofstede's Cultural Consequences: A postcolonial reading.
<http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?articleid=1621630>

Otten Matthias & Geppert Judith 2009. Mapping the Landscape of Qualitative Research of Intercultural Communication. A Hitchhiker's Guide to Methodological Galaxy. Forum Qualitative Social Research Volume 10, No. 1, Art. 52. 1/2009. <http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/1252/2711> (Luettu 10.6.2010.)

Paananen Seppo 2005. Maahanmuuttajien elinolot Suomessa. Yhteiskuntapolitiikka 70 (2005): 4. 460-462.
<http://yp.stakes.fi/NR/rdonlyres/133B8A66-1BB4-4147-AC70-FC3477A48E30/0/054paananen.pdf>

Saastamoinen Mikko 1999. Narratiivinen sosiaalipsykologia -Teoriaa ja menetelmiä. teoksessa Eskola Jari (toim.) 1999: Hegelistä Harréen, narratiivista Nudistiin. Kuopion yliopiston selvityksiä E. Yhteiskuntatieteet 10. s.165-192.
http://docs.google.com/fileview?id=0B_9ZFYcrZqEoMDFiNjI4NDAtMzhhMS00YTM4LTljN2ItNmQ5Yjg4Y2RhMDU4&hl=en
(Luettu 23.3.2010.)

Sisäasiainministeriö, kotouttaminen
<http://www.intermin.fi/intermin/home.nsf/pages/4B352409EF53530FC22575E1001F5DA2> (2.9.2010.)

Suomen Punainen Risti www.redcross.fi (Luettu 11.6.2010.)

SPR:n ystäväpalvelu www.oleystava.fi (Luettu 11.6.2010.)

TBBC, Thailand Burma Boarder Consortium
<http://www.tbtc.org/whatwedo/whatwedo.htm#top> (Luettu 2.9.2010.)

Triandis Harry C. 2005. Issues in Individualism and Collectivism Research. Teoksessa Sorrentino Richard M. 2005. Culture and Social Behavior. Lawrence Erlbaum Associates Inc, Mahwah, 213-225.
<http://site.ebrary.com/lib/uku/Doc?id=10103835&ppg=238> (Luettu 25.09.2007.)

Triandis, Harry C. 2001b. Individualism-collectivism and personality. *Journal of Personality*. 69: 6, 907-924. <http://www.blackwell-synergy.com/doi/abs/10.1111/1467-6494.696169> (Luettu 10.10.2007.)

Elinkeinoelämän Valtuuskunta (EVA) 2010. Työelämän arvo- ja asennetutkimus 2010. Työelämän kulttuurivallankumous.

http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2010/04/tyoelaman_kulttuurivallankumous.pdf (Luettu 30.11.2010.)

Työministeriön asiakirjasta Kiintiöpakolaisten vastaanotto:

http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/04_maahanmuutto/06_pakolaisuus/kipava2004.pdf. (Luettu 6.10.2010.)

Unpresented Nations and Peoples Organisation, Karenni State

<http://www.unpo.org/members/7886> (Luettu 2.9.2010.)

Valtonen Kathleen 1999. Pakolaisten kotoutuminen Suomeen 1990-luvulla.

Työvoimahallinnon julkaisuja 228. Työvoimaministeriö: Helsinki.

http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/07_julkaisu/thj228.pdf (Luettu 21.2.2010.)

Väestökisterikeskuksen tilastot.

http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html (Luettu 10.6.2010.)

KESKUSTELUT JOITA KÄYTETTY LÄHTEENÄ TUTKIELMASSA

Buckles Leonard. TBBC, henkilöstöpäällikkö. TBBC:n toimisto, Bangkok, Thaimaa. 21.10.2010.

LIITTEET

LIITE 1

3.2.2010 Helsinki

HAASTATTELUSOPIMUS

Olen sosiaalipsykologian opiskelija Itä-Suomen Yliopistosta. Tänä vuonna olen tekemässä pro gradu -opinnäytetyötä kulttuurienvälisestä vuorovaikutuksesta. Tutkielmassani mielenkiinnon kohteenani on tutkia vuorovaikutusta suomalaisten SPR:n tukihenkilöiden ja myanmarilaisten tuettavien pakolaisten välillä. Tutkimukseni tarkoituksena on analysoida kahden kulttuurin kohtaamisessa tapahtuvaa vuorovaikutusta kulttuurillisten ilmiöiden kautta. Tutkimusaineistona käytän vapaaehtoisten ja tuettavien haastatteluita.

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Tutkimuksessa huomioidaan luottamuksellisuus ja tutkimuksen eettisyys. Haastateltava voi puhua haastattelussa vapaasti kokemuksistaan. Haastattelussa esille tulleet asiat raportoidaan tutkimuksessa tavalla, jossa tutkittavia tai muita haastattelussa mainittuja yksittäisiä henkilöitä ei voi välittömästi tunnistaa. Haastattelu nauhoitetaan ja kirjataan tekstitiedostoksi, jolloin haastateltavien ja haastatteluissa esille tulevien muiden henkilöiden nimet muutetaan peitenimiksi tai poistetaan kokonaan. Tarvittaessa muutetaan tai poistetaan myös paikkatietoja ja muita erisnimiä (työpaikkojen tms. nimet). Haastateltavien yhteystiedot ja äänitallenteet hävitetään.

Tutkimus tehdään Itä-Suomen yliopiston sosiaalipolitiikan ja sosiaalipsykologian laitokselle ja opinnäytetyön ohjaajana toimii sosiaalipsykologian professori Vilma Hänninen.

Vastaan mielelläni kaikkiin tutkimukseen liittyviin kysymyksiin. Kiitos osallistumisesta tutkimukseen.

Saara Rapeli
040-7098979
saara.rapeli@gmail.com
Itä-Suomen yliopisto
Sosiaalipolitiikan ja sosiaalipsykologian laitos
Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

LIITE 2
Saara Rapeli
pro gradu -haastattelurunko
rapeli@hytti.uku.fi

HAASTATTELURUNKO

VAPAAEHTOISET

TAUSTAKYSYMYKSET

1. Mikä on kansalaisuutesi?
2. Minä vuonna olet syntynyt?
3. Kuulutko uskontokuntaan?
4. Miten sinusta tuli SPR:n vapaaehtoinen?
5. Kauanko olet ollut vapaaehtoisena?

KOKEMUKSET

6. Mitä ajattelit myanmarilaisista/kareneista ennen heidän tapaamista?
7. Millainen oli ensimmäinen tapaaminen karennien kanssa? Mitä ajattelit ennen tapaamista? Oliko sinulla ennako-odotuksia? Mitä teitte? Mitä ajattelit tapaamisen jälkeen?
8. Millaista kommunikaatio oli mielestäsi silloin?
9. Haluaisitko kertoa jostain mieleenpainuvasta tilanteesta, mikä on tapahtunut karennien ?
10. Haluaisitko kertoa jostain erityisen mukavasta tilanteesta?
11. Onko mikään tilanne sinusta vaikuttanut vaikealta? Voitko kertoa tarkemmin tilanteesta ja henkilöistä kyseisessä tilanteessa?
12. Onko jokin tilanne vaikuttanut yllättävältä? Voitko kertoa tarkemmin tilanteesta ja henkilöistä kyseisessä tilanteessa?
13. Olisitko halunnut tietää enemmän jostakin asiasta ennen karennien tapaamista?

KULTTUURIEROT

14. Minkälaisia kulttuurieroja näet suomalaisten ja karennien/myanmarilaisten välillä? Minkälaisia mielestäsi suomalaiset ovat? Minkälaisia karennit/myanmarilaiset ovat?
15. Minkälaisia karenni/myanmarilaiset perheet ovat? Kuka on perheen pää? Entä suomalaiset?
16. Minkälaisia ovat karenni/myanmarilaiset naiset? Minkälaisia ovat suomalaiset naiset?
17. Minkälaisia ovat karenni/myanmarilaiset miehet? Minkälaisia ovat suomalaiset miehet?
18. Mitkä asiat ovat mielestäsi erityisen tärkeitä kareneille/myanmarilaisille? Mitkä asiat suomalaisille?
Vaikka kolme esimerkkiä.
19. Mitä yhtäläistä on suomalaisilla ja kareneille/myanmarilaisilla?
20. Minkä maan kulttuuri on mielestäsi samankaltainen kuin karennien/Myanmarin kulttuuri?
21. Oliko elämäsi jo ennen vapaaehtoistyön aloittamista monikulttuurinen? Miten karennit/myanmarilaiset poikkeavat muista kulttuureista?

KÄSITTEET

- Mitä sinulle tulee mieleen seuraavista asioista?
22. Monikulttuurisuus
 23. Myanmar
 24. Suomi
 25. Hyvä kommunikaatio

Haluaisitko vielä lisätä tai kertoa jotain haastatteluun liittyen?

MYANMARILAISET

(Mahdollisesti joidenkin kohdalla englanniksi)

TAUSTAKYSYMYKSET

1. Mikä on kansalaisuutesi? / What is your nationality?
2. Minä vuonna olet syntynyt? / Which year were you born?
3. Kuulutko johonkin uskontokuntaan? / Are you part of any religious activity?
4. Kauanko olet ollut suomessa? / How long have you been in Finland?

KOKEMUKSET

5. Mitä ajattelit/tiesit suomalaisista ennen Suomeen tuloa? / What did you think/know about Finnish people before coming to Finland?
6. Millainen oli ensimmäinen tapaaminen suomalaisen ystäväsi kanssa? / What was the first meeting like with Finnish Red Cross friend? Voisitko kertoa yksityiskohtaisesti tapaamisen kulusta? / Can you tell in detail what happened?
7. Minkälaista kommunikaatio oli silloin? / What was the communication like?
8. Haluaisitko kertoa jostain mieleenpainuvasta tapahtumasta, mikä on tapahtunut uuden ystäväsi kanssa? / Would you like to tell about certain event that has happened with your Red Cross friend?
9. Haluaisitko kertoa jostain erityisen mukavasta tilanteesta?
10. Onko mikään tilanne sinusta vaikuttanut vaikealta? / Has any situation seemed difficult to you? Voitko kertoa tarkemmin tilanteesta ja henkilöistä kyseisessä tilanteessa? / Can you tell specifically about that situation and persons in it?
11. Onko ollut tilanteita, jotka olisivat /yllättänyt/ihmetyttäneet/olleet erikoisia jollain tavalla? Kerro sellaisesta tilanteesta. Has there been situations that have been somehow suprising or odd?
12. Minkälaista on ollut olla tekemisissä suomalaisten kanssa? Minkälaista kommunikaatio yleensä on? / What has it been like to be with Finnish people? What is the communication like?

KULTTUURIEROT

13. Minkälaisia kulttuurieroja on mielestäsi suomalaisten ja karenkien /myanmarilaisten / välillä? Minkälaisia mielestäsi suomalaiset ovat? Minkälaisia myanmarilaiset ovat? / What kind of cultural differencies there are between Finnish and Kayah/Myanmarese? What kind of persons finnish people are? What kind Kayah/Myanmerese are?
14. Minkälaisia karenni/myanmarilaiset perheet ovat? Minkälaisia suomalaiset? / What kind are the Kayah/Myanmarese families? What kind are the Finnish?
15. Minkälaisia ovat Karenni/myanmarilaiset naiset? Entä suomalaiset naiset? / What kind are Kayah/myanmerese women? What about finnish women?
16. Minkälaisia ovat karen/myanmarilaiset miehet? Entä suomalaiset miehet? What kind are the Kayah/Myanmarese men? What about Finnish men?
17. Mitkä asiat ovat mielestäsi erityisen tärkeitä karenneille/myanmarilaisille? Mitkä asiat suomalaisille? Vaikka kolme esimerkkiä. / What things you think are important to Kayah/Myanmarese? What to Finnish? Three examples.
18. Mitä yhtäläistä on suomalaisilla ja karenneilla/myanmarilaisilla? /What things finnish and kayah/ myanmarese have in common?
19. Minkä maan kulttuuri on mielestäsi samankaltainen kuin karenni/ Myanmarin kulttuuri? / Which country's culture is closest to the culture of Kayah/ Myanmar?
20. Oliko elämäsi jo ennen Suomeen tuloa monikulttuurinen? / Was your life before coming to Finland also multicultural?

KÄSITTEET

Mitä sinulle tulee mieleen näistä asioista? / What do you think about these things? What comes into your mind?

21. Monikulttuurisuus /multiculturality
22. Myanmar
23. Suomi /Finland
24. Hyvä kommunikaatio / Good communication

Haluaisitko vielä lisätä tai kertoa jotain?/ Would you like to tell or add something? For example about Finnish people or Kayah or Myanmarese people.